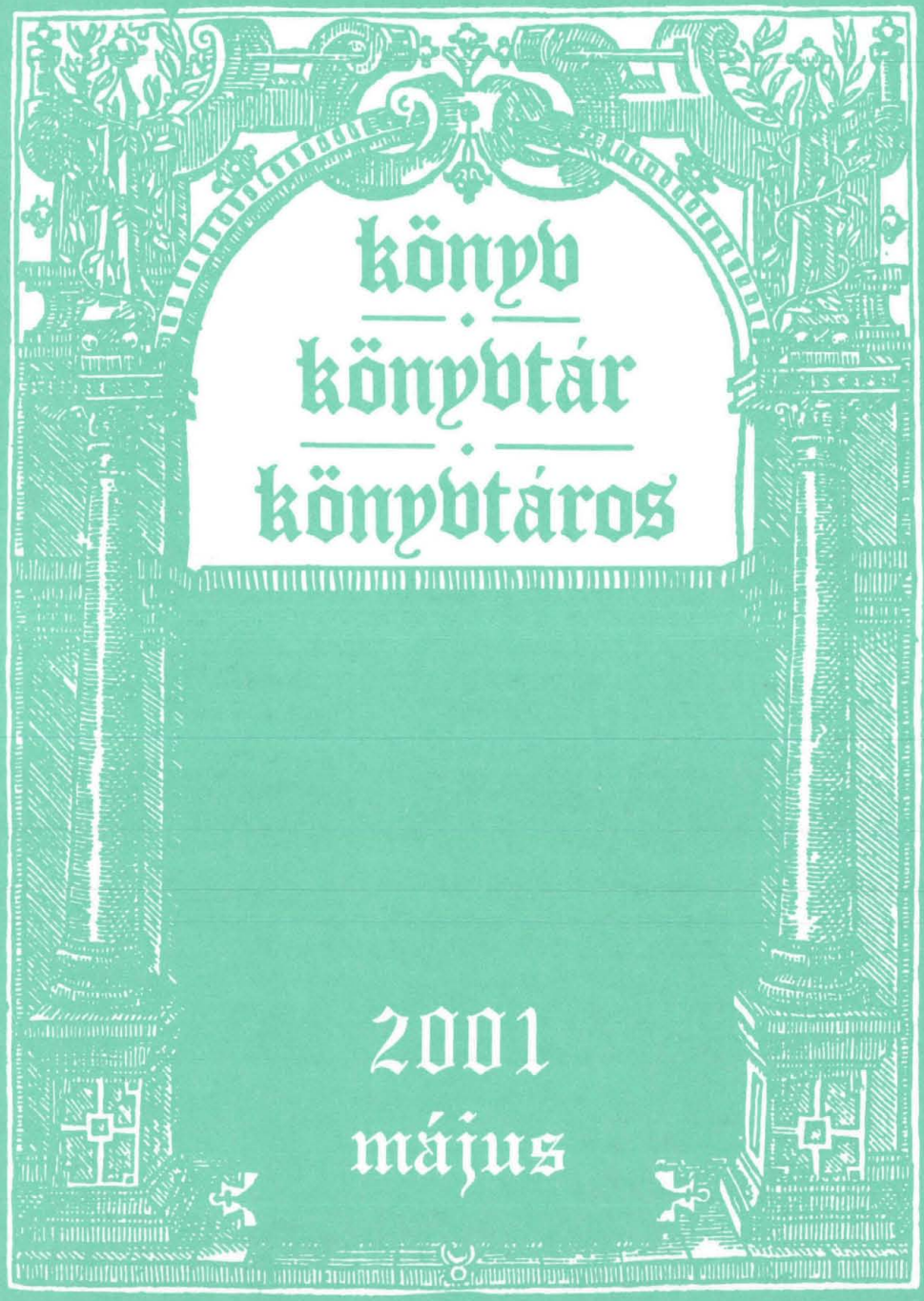
könyv
könyvtár
könyvtáros
2001
május

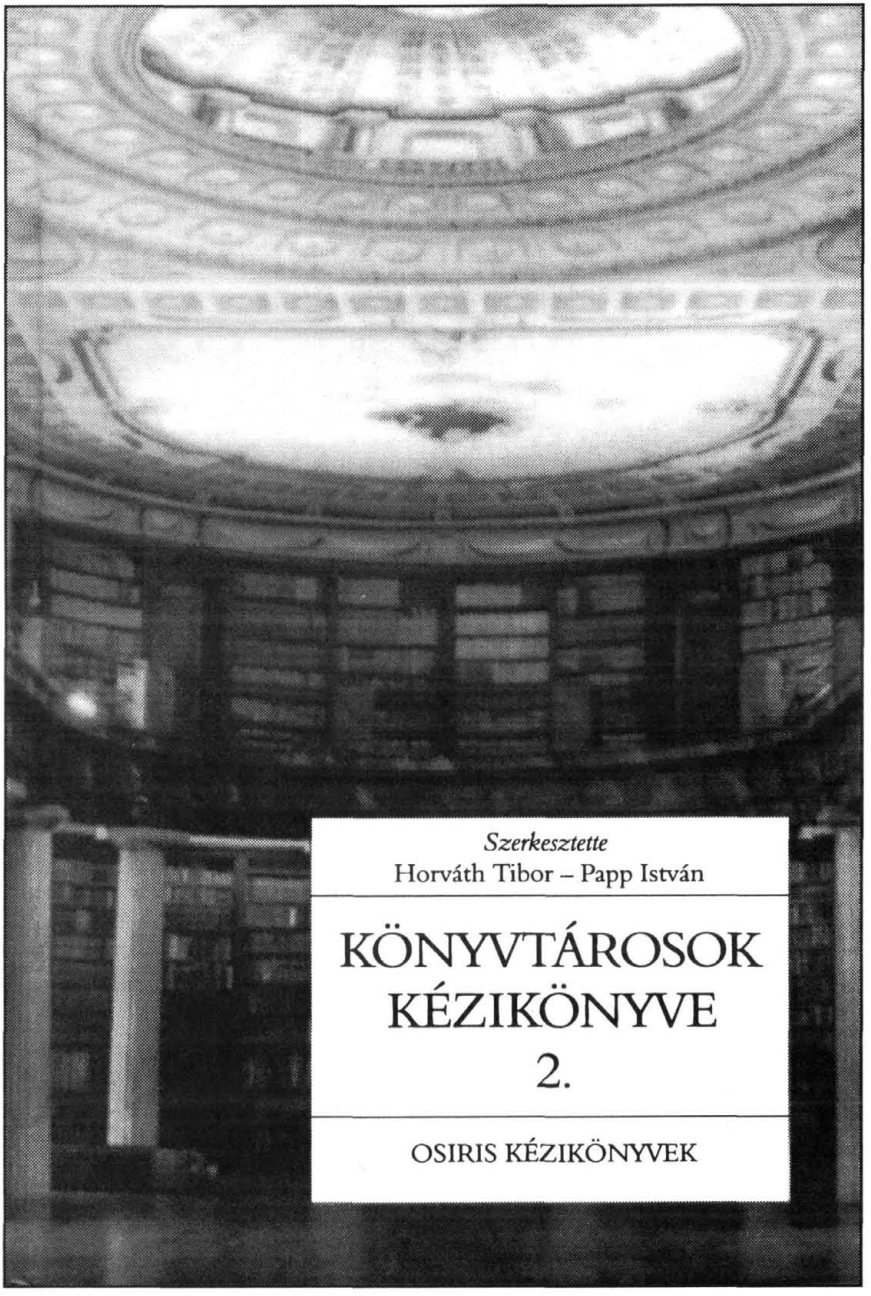

Szerkesztette
Horváth Tibor – Papp István

KÖNYVTÁROSOK KÉZIKÖNYVE 2.

OSIRIS KÉZIKÖNYVEK

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

10. évfolyam 5. szám 2001. május

Tartalom

Könyvtárpolitika
Dippold Péter: A Könyvtári Intézet tevékenysége a könyvtárügy fő fejlesztési területeinek tükrében 3
Mit ér az ember, ha olvasó? Beszámoló egy konferenciáról 9
Sonnevend Péter: Netezők és olvasók. Nemzetközi kitekintés 13

Kongresszusok
Hegyi Ádám: Beszámoló a 91. Német Könyvtáros Kongresszusról 25

Műhelykérdések
Szabó Róbertné: Könyvárverések Magyarországon 29

Könyv
Berke Barnabásné: Könyvtárosok kézikönyve 2. 39
V. Ecsedy Judit: Könyvtörténeti írások 45

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz 52

From the contents

Péter Dippold: The activities of the Hungarian Library Institute and the foci of development of Hungarian librarianship (3);
What is a reader worth? Report on a conference (9);
Péter Sonnevend: Net users and readers (13)

Cikkeink szerzői

Berke Barnabásné, az OSZK főosztályvezetője; *Dippold Péter,* a Könyvtári Intézet igazgatója; *V. Ecsedy Judit,* az OSZK munkatársa; *Hegyi Ádám,* a Szegedi Egyetem Központi Könyvtárának munkatársa; *Sonnevend Péter,* a Kaposvári Egyetem tanszékvezető tanára; *Szabó Róbertné,* könyvtáros, antikvárius

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)
Borostyánine Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza, dr. Tóth Elek

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791
Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az Országos Széchényi Könyvtár
Felelős kiadó: **Monok István,** az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója
Technikai szerkesztő: **Korpás István**
Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest
Felelős vezető: **Freier László**
Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár
Előfizetési díj 1 évre 3600 forint. Egy szám ára 300 forint
HU–ISSN 1216-6804

A Könyvtári Intézet tevékenysége a könyvtárügy fő fejlesztési területeinek tükrében

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának irányelvei alapján a könyvtárügyben a következő stratégiai területek fejlesztése kerül előtérbe: a könyvtári rendszer jogi szabályozása, az információ- és dokumentumellátás fejlesztése, a képzés–továbbképzés, valamint a hazai és nemzetközi koordináció fejlesztése. Ezek az elvek világosan meghatározzák azokat az irányokat, amelyeket a Könyvtári Intézet a maga lehetőségeivel támogatni kíván. Az intézet munkájában természetesen eddig is nagy súllyal szerepeltek ezen területek. Rövid írásomban arra vállalkozom, hogy a konkrét tevékenységig lebontva ismertessem intézetünk jelenlegi és lehetséges későbbi szerepét a könyvtárpolitikai célok megvalósításában.

Az intézet kapcsolódása ezen fő irányokhoz

Elöljáróban annyit, hogy a Könyvtári Intézet az elmúlt fél év során meglehetősen átalakult. A változás strukturálisan és tartalmi szempontból is jelentős, a szervezetet alkotó négy osztály közül három élére új vezető került. A vezetőváltás óhatatlanul magával hozta a szemlélet változását is, bár megjegyzendő, hogy a korábbi években a fő gondot egyáltalán nem a szemléletbeli korlátok, hanem inkább az intézet körüli bizonytalanság okozta.

Az újjáalakult intézet kész és képes a könyvtárpolitikai elvek megvalósításának segítésére, netán alakítására. Jól tudjuk, hogy nem a struktúra, hanem az „emberi tartalom" határozza meg a szolgáltatások és kezdeményezések színvonalát, ezért nagy örömömre szolgál, ha a személyi változások és a belső átszervezések nyomán munkatársaink megtalálják tevékenységi területüknek megfelelő helyüket a rendszerben.

Stabilizálódott tehát az intézet helyzete, végre kialakultak a gazdasági és személyi feltételek, amelyek következtében az átszervezés helyét végre a tényleges munka veheti át.

Vegyük sorra a stratégiai területeket, illetve az intézet ezekkel kapcsolatos teendőit.

A könyvtári rendszer jogi szabályozása

Abban, hogy a jogi szabályozás alapvető fontosságú a rendszer fejlesztése szempontjából, úgy gondolom, mindenki egyetért. Intézetünk több szálon csatlakozhat a jogszabály-alkotási folyamathoz, elsősorban mégis az elő- és utómunkálatok során.

A jogszabályok, de tágabb értelemben általában a döntések előkészítésének folyamata különböző fázisokból áll. A Könyvtári Intézet lehetőségei (és az igények) szerint részt vesz ebben a folyamatban, elsősorban előtanulmányok, felmérések készítésével, de bizonyos esetekben kutatási és szakértői tevékenységet is folytat.

Az előtanulmányok, szakirodalmi szemlék többnyire szélesebb kontextusban járják körül az adott kérdést: elsősorban az a céljuk, hogy egy-egy problémakör nemzetközi helyzetét mérjék fel. Nincs messze már az az idő, amikor Magyarország EU-tagként szembesül a jogszabályok kompatibilitásának kérdéseivel, tehát a szabályozás előkészítésében nagy szerepet kap a nemzetközi gyakorlat ismerete. Folyamatban van például a statisztikák összevethetőségének vizsgálata (illetve a magyar statisztikai gyakorlat közelítése a nemzetközihez), de szakkönyvtárunk gazdag forrásanyaga lehetőséget adott arra is, hogy szakirodalmi szemlét készítsünk az európai telematikai fejlesztések utolsó három évének trendjeiről. Egy másik tanulmány az elektronikus dokumentumszolgáltatás ma még rengeteg nyitott kérdést felvető problémakörét járta körül. Természetesen ezek az anyagok nem csak a jogi szabályozás előkészítésében játszanak szerepet, így azt tervezzük, hogy megszerkesztett formában kiadványainkban a szélesebb nyilvánosság is hozzáférhet majd.

Más műfaj a felmérés, amely célzott, „keményebb" információkhoz juttatja felhasználóit. Intézetünk feladatot kapott az azóta megjelent „6/2001. Korm. rendelet a könyvtárhasználókat megillető egyes kedvezményekről" előkészítésében egy kérdőíves felmérés erejéig. A felmérés adatai nyilván segítették a jogszabályalkotókat a rendelet megszövegezésében. Egy másik felmérésünkben a könyvtárakban folyó tudományos tevékenységről igyekeztünk képet alkotni.

Megint más lehetőség adódik a döntés-előkészítési folyamatba kapcsolódásra az alapkutatások végzésével: olyan területekre igyekszik az intézet a figyelmet felhívni, amelyek fejlesztése megoldásra vár, és szükséges a mélyebb vizsgálat a koncepció kidolgozásához.

A 2001 tavaszán megjelenő szakfelügyeleti rendelet végrehajtásának elősegítése kapcsán a Könyvtári Intézet megbízást kapott a szakfelügyelők felkészítő tanfolyamának megszervezésére. Mivel a rendszer új, és a munka a jogszabály megjelenését követően indul, elsősorban a praktikus ismeretek, a szakmai felkészítés megalapozása a tervezett tanfolyamok témája.

Szintén intézeti feladat a későbbiekben a normatívák, irányelvek kidolgozása. Tervezzük szolgáltatásaink között konkrét jogesetek közzétételét is honlapunkon keresztül. Látható, hogy ez a két utóbbi tevékenység már az utómunkálatokhoz sorolható. Egy éppen most alakuló munkacsoport a könyvtárak, könyvtári szolgáltatások teljesítménymérésével foglalkozik, feladata a teljesítménymérések könyvtári gyakorlatának elősegítése, ösztönzése.

A konkrét példák nyilván nem merítik ki azokat a lehetőségeket, amelyek végzésével az intézet bekapcsolódhat a jogi szabályozás különböző fázisaiba. Mivel ez a terület állandó mozgásban van, várható, hogy időről időre újabb, esetleg más típusú feladatok is várnak a Könyvtári Intézetre, mint ahogyan az sem kizárt, hogy az intézet maga is kezdeményezéseket tesz a jogi szabályozás, a rendszer fejlesztése és a központi döntések előkészítése területén.

Az információellátás fejlesztése

Ezen a területen a Könyvtári Intézet szerepe legalább kettős: gondoskodni kell az intézetben előállított információk minél teljesebb közzétételéről, amellyel közvetlen módon kapcsolódunk a könyvtárak információellátásába. A másik szerepkör az információellátás fejlesztése érdekében végzendő szervezési, kutatási és koordinációs tevékenység, amelynek egy kis része a szakmai linkek, rokonterületek ésszerű keretek között biztosítandó hozzáférhetősége is.

A feladat nem új, sok eleme már ma is működik, közvetlen teendőnk ezen információk áttekinthető struktúrába szervezése és az egyszerű kereshetőség biztosítása. A keretet egy új honlap felépítésében látjuk.

A Könyvtári Intézet honlapja ma is létezik, de az intézetben bekövetkezett változások igencsak időszerűvé teszik jelentős átalakítását. Az intézet munkatársai intenzív viták során alakították/alakítják ki elképzelésüket, amelynek több összetevője van: új arculat teremtése, a honlap struktúrájára és tartalmára vonatkozó kérdések.

A Könyvtári Intézet valamennyi részlege kapcsolódik valamilyen módon az információellátáshoz. Kétségtelen azonban, hogy jelenleg a legtöbb adatbázissal, szolgáltatással a Könyvtártudományi Szakkönyvtár büszkélkedhet. Itt kell megjegyeznem, hogy az intézet honlapjának fejlesztése nem irányul a mindenáron való önállósodási törekvésre, hiszen éppen a szakkönyvtár on-line katalógusa igen előkelő helyen az OSZK katalógusával közösen az év elejétől közvetlenül elérhető a nemzeti könyvtár keresőfelületén (*http://www.nektar.hu/*).

Arra is törekednünk kell, hogy a lehető legnagyobb mértékben figyelembe vegyük a már létező szolgáltatásokat és adatbázisokat, és azokat linkekkel kapcsoljuk honlapunkhoz (néhány jelentős vállalkozás: pl. a MKE Elektronikus Könyvtári Szekciója által létrehozott Könyvtárkapu: *http://www.bibl.u-szeged.hu/mke_eksz/portal/index.html*, vagy a Neumann János Digitális Könyvtár szolgáltatásai: *http://www.neumann-haz.hu*, de a magyar könyvtárak címeit, adatait magában foglaló HUNOPAC-ról sem feledkezhetünk meg *http://www.mek.iif.hu/porta/virtual/magyar/opac.html*).

A teljesség igénye nélkül felsorolom azokat a már létező, illetve tervezett szolgáltatásokat, adatbázisokat, kiadványokat, amelyeket szeretnénk közzétenni.

Van: szakkönyvtár on-line katalógusa, MANCI adatbázis, szakkönyvtár külföldi beszerzéseiről gyarapodási jegyzék, Könyvtári Figyelő számai, könyvtári statisztika, nyilvános könyvtárak jegyzékének szövegszerkesztett változata, a magyar könyvtári folyóiratok tartalomjegyzékének szolgáltatása.

Lesz: könyvtári iratminta-gyűjtemény, nyilvános könyvtárak jegyzéke adatbázisban, ETO munkafájl, pályázati útmutató, és tervezzük az Új Könyvek anyagának webre tételét is (1994-től, adatbázisban). A honlap természetesen tartalmazni fogja a legfontosabb linkeket, valamint az intézet híreit. Folyamatos frissítése és interaktivitása is biztosítva lesz.

A honlap mellett továbbra is megmaradnak a hagyományos kiadványok: a HLISA, a MAKSZAB, a Könyvtári Figyelő és az Új Könyvek, valamint tervezzük egyéb publikációk megjelentetését is.

Itt kell megjegyezni, hogy az Új Könyvek című kiadvány tartalmi és formai megújítását tervezzük, amelynek végrehajtása során feltétlenül figyelembe vesszük a megrendelők igényeit és kívánságait.

Az információellátásban való részvételnek csak egyik összetevője a Könyvtári Intézet saját produktumainak és más szakmai információforrásoknak közzététele, akár ez a fejezet is tartalmazhatná a korábban már ismertetett „műfajokat": a felméréseket, tanulmányokat, hiszen azokban a jogi szabályozás elősegítése mellett tartalmilag az információellátásra, de bármely egyéb területre vonatkozó kérdés előfordulhat. (A rend kedvéért újra nevesítem a tartalmilag mégis csak ide tartozó, a telematikai fejlesztések trendjeit feldolgozó szakirodalmi szemlét, amelyet az előző fejezetben említettem)

A dokumentumellátás fejlesztése

ODR tagkönyvtárként a Könyvtártudományi Szakkönyvtár szerves része a dokumentumellátási rendszernek, tehát bizonyos szempontból „belülről" is láthatjuk a rendszer működésének nehézségeit. A Könyvtári Intézet az ODR-ben való részvétel mellett keresi a lehetőséget, hogy bekapcsolódjon az ODR működését később szabályozó rendelet előkészítésébe is.

Ezévi tervünkben szerepel a kistelepülések könyvtári ellátásáról egy kutatásra épülő vizsgálati anyag elkészítése, amely azután a fejlesztések alapjául szolgálhat. A vizsgálatot az intézet új részlege, a Szervezési és Elemző Osztály végzi. A kutatás célja az országos helyzet felmérése annak érdekében, hogy a helyzetkép ismeretében milyen konkrét jogszabályi, szervezési, ellenőrzési stb. lépések megtétele szükséges az ellátásban nem részesülő kistelepülési könyvtárak megsegítésére, illetve az ellátórendszerek fejlesztésére. A kutatás eredményeire alapozva javaslatot készítünk a NKÖM számára a központilag rendezésre váró szabályozási kérdéskörökről, irányelveket és ajánlásokat fogalmazunk meg a kistelepülések könyvtári ellátásának fejlesztésére.

A kutatás tapasztalatai alapján később újabb területeket szeretnénk megvizsgálni. Középtávú elképzelésünk szerint elkészítjük a hazai dokumentum- és információellátás problematikus területeinek „katalógusát", erre a problémakatalógusra támaszkodva felméréseket és kutatásokat szervezünk, és ajánlásokkal, javaslatokkal segítjük a döntéshozókat.

A dokumentumellátásnak egy egészen más területe is foglalkoztatja a Könyvtári Intézetet: az elektronikus dokumentumszolgáltatás. Ezen a területen csak most van alakulóban az országos dokumentumellátásra vonatkozó koncepció. Szerepünk itt is több szintű lehet: amennyiben sikerül a pénzügyi feltételeket megteremteni, és a könyvtárak igényt tartanak rá, a Könyvtári Intézet vállalja a tartalomszolgáltatóval való kapcsolattartást, és tevékeny részt vállalna a konzorcium(ok) megszervezésében. Reményeink szerint olyan szolgáltatás-csomagok használatára nyílik majd lehetőség, amely a külföldi folyóiratok széles körének elektronikus formáját tartalmazza, és minél több könyvtár számára szabadon hozzáférhető.

Képzés

A könyvtárosképzés stratégiai fontosságú, amelynek hosszú távú célja a nyelveket beszélő, hazai tapasztalatokkal és nemzetközi kitekintéssel bíró könyvtárostársadalom kinevelése, ami országos szinten természetesen a képző intézmények szoros összefogását igényli.

A könyvtárosasszisztens képzés helyett döntően a továbbképzésre kell koncentrálunk, ennek érdekében kapcsolatokat szeretnénk kiépíteni a felsőoktatási szakmai képzőhelyekkel. Tanfolyamaink egy része az intézetben folyó kutatások eredményeire épül, több kurzust viszont az oktatásban felhasználható nemzetközi gyakorlat ismerete alapján tervezünk elindítani. Előtérbe kerülnek a nemzetközi trendeket követő tanfolyamok (pl. minőségfejlesztés, minőségbiztosítás, marketing, menedzsment stb.). A Könyvtári Intézet egyedülálló helyzetben van abból a szempontból, hogy szakkönyvtára az országban a legteljesebb könyvtártudományi gyűjteményként funkcionál. Tanfolyamaink szervezése során a korábbinál erőteljesebben szeretnénk építeni a szakkönyvtár állományára és szolgáltatásaira.

A képzés rendkívüli fontosságát támasztja alá az a tény is, hogy a szakmai standardek az egységesülő Európában egyre inkább előtérbe kerülnek annak érdekében, hogy az egyes tagországokban közelítsen a terminológia, megvalósuljon az összevethetőség, netán több országot is érintő közös fejlesztések, projektek is létrejöhessenek. Mindezek alapjául az egységes képzés szolgál, amelynek figyelembe kell vennie a konvergens fejlődés irányait. A képzés struktúrájának és tartalmának egyaránt követnie kell a hazai igényeket, de az európai normákat is. Ennek érdekében a Könyvtári Intézet lépéseket tesz valamely európai képzési programhoz csatlakozásra.

Hazai és nemzetközi koordináció, a társadalommal való kapcsolat erősítése

A Könyvtári Intézetnek a szakma jelentős koordinációs szerepet szán, csakúgy, mint mi magunk. Elsődleges feladatunk természetesen a hazai könyvtárügyben való aktív részvétel, de szándékaink szerint nem szabad megállnunk az ország határainál.

Hazai vonatkozásban arra kell törekedni, hogy a legkülönbözőbb típusú könyvtárak egyaránt számíthassanak az intézet munkájára. Rendszeressé kívánjuk tenni problémaközpontú országos rendezvényeinket, ennek érdekében szakmai információcserére kerül sor a közeljövőben pl. a könyvtári tanszékek és később a megyei könyvtárak módszertani munkát végző munkatársaival. A tavalyi év során is szerveztünk országos értekezleteket többek között a statisztika aktuális problémáinak megbeszélésére, vagy képzési témakörökben. A rendezvényeket az „Információs napok a Könyvtári Intézetben" közös „sorozatcím" keretein belül valósítjuk meg, 2002-től előre megtervezett éves tematika alapján.

A szakma széles rétegeit érintő országos megbeszélések mellett időről-időre szükséges az előrelépést segítő operatív munkacsoportok létrehozása is, amelyekre a problémaorientált megközelítés a jellemző. Több olyan szakértői csapat szerveződhet az intézet köré, amely egy-egy konkrét terület fejlesztésére tesz javas-

latot (pl. egy rendkívül operatív közelmúltbeli megbeszélés nyomán született meg az a szemletanulmány, amely az elektronikus dokumentumszolgáltatás jelenlegi magyarországi helyzetével foglalkozik, vagy a fentebb már említett könyvtári teljesítménymérésre alakult munkacsoport tevékenysége is említhető).

Az intézet hazai koordinációs szerepe elképzelhetetlen lenne a szakmai szervezetek munkájának, tapasztalatainak ismerete nélkül. Törekszünk arra, hogy folyamatos kapcsolatot tartsunk fenn a szervezetekkel és rendszeresen kerüljön sor információcserére

Nemzetközi kapcsolatainkat több szinten alakítjuk ki. Ebben az évben indul el intézetünkben egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat, amely a „Közkönyvtár és helyi társadalom" címet viseli. A norvég–svéd–magyar közös kutatás arra keresi a választ, hozzá tudnak-e járulni a közkönyvtárak működésükkel a nagyvárosokban az életképes helyi közösségek kialakításához, erősítéséhez és ennek révén ahhoz, hogy e közösségek aktívabban vegyenek részt a közügyekben. A kutatás magyarországi helyszíne Angyalföld lesz.

A Könyvtári Intézet aktívan bekapcsolódik számos nemzetközi projekt munkálataiba is. A NKÖM megbízásából koordinálja a Cultivate CEE programot, keresi a kapcsolatot nemzetközi oktatási központokkal, valamint elektronikus dokumentumszolgáltatókkal is.

Fontosnak tartom a külföldi testvérintézmények munkájának mélyebb megismerését, ami nem merülhet ki az intézmények honlapjait tartalmazó linkgyűjtemény kialakításában, hanem feltételezi a személyes kapcsolatok fejlesztését is.

Ez tehát a Könyvtári Intézet helyzete az Úr 2001. évének májusában.

Dippold Péter

Mit ér az ember, ha olvasó?

Beszámoló egy konferenciáról

A Magyar Olvasástársaság (HUNRA), a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Főiskolai Karának Művelődés- és Médiatudományi Intézete, a kaposvári Megyei és Városi Könyvtár, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Könyvtárostanárok Egyesülete és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum országos szakmai konferenciát rendezett április 6–7-én Kaposvárott *Mit és az ember, ha olvasó?* címen. A konferencia nemcsak szervesen-természetesen illeszkedett-illeszkedik az olvasással kapcsolatos legkülönbözőbb szakmai, tudományos, könyvtárosi és egyéb összejövetelek, ankétok, szemináriumok, tanácskozások, konferenciák és megbeszélések újabban egyre gazdagabb választékába, hanem jele, indiciuma és bizonyítéka is egyúttal az olvasás iránt megnyilvánuló, egyre intenzívebbé (hogy ne mondjuk, egyre kétségbeesettebbé) váló érdeklődésnek. Ez az érdeklődés éppen nem újkeletű, még csak nem is eminenter könyvtári, könyvtárosi inaugurációjú. Az irodalomtudomány és esztétika ún. olvasásfordulatáról, paradigmaváltásáról a 3K olvasói Radnóti Sándor professzor könyve kapcsán kaphattak tájékoztatást (ld. a 3K idei első, januári számát!), a művelődéstörténet olvasásfordulatáról Monok István nemzetközi visszhangot keltett kutatásai is tanúskodnak (ld. a 3K tavalyi évfolyamának szinte valamennyi számát!), újabban került előtérbe az olvasás kutatása a talán legújabb (szinte-szinte már sztár-státusú) diszciplínában, az ún. kognitív tudományokban, de persze az élen haladnak a terrénum vizsgálatában-kutatásában a könyvtári-könyvtárosi ihletettségű és elkötelezettségű hazai olvasáskutatási, -pszichológiai, -szociológiai – immár csaknem fél évszázadra visszatekintő projektek is (Kamarás István, Nagy Attila, Gereben Ferenc, Katsányi Sándor és társaik neve nemcsak a magyar könyvtárosok fülében cseng ismerősen, eredményeiket a nemzetközi tudományosság is „visszaigazolta"). De maga a „dolog" még sokkal régebbi keletű. Ám hiába ez a „diadalmenet", a helyzet sokban emlékeztet a grafológiáéra. Ludwig Klages, a nagy filozófus, mint ismert, szellemfilozófiai alapművei mellett, mintegy mellesleg, megalapította és egyben mindjárt a csúcsra is járatta a grafológiát (1916-ban jelent meg szinte azonnal klasszikussá vált munkája, a Handschrift und Charakter, hogy azután szinte évente jelenjen meg újabb és újabb kiadásokban). Egyik legnagyobb csodálója, a nagy magyar filozófus–teológus jegyezte meg azután keserűen: most, hogy birtokunkban van a kézírás elemzésének kulcsa, biztos, szaktudományos módszere, kiderült, hogy nincs mire használnunk a módszert, nincs mit kinyissunk a kulccsal, hisz ki sem ír ma már kézzel. Mire az olvasáskutatás és az olvasásparadigma diszciplínái delelőre értek, jutottak, kiderült, ki sem olvas már. Illetve az, hogy olvasás helyett immáron valami egészen másról van szó, vége a Gutenberg-galaxisnak, a könyvek és így az olvasás világának. Vagy mégsem?

Többek közt erről szólt a most bemutatandó konferencia. Erről *is* szólt. Meg sok minden másról is. Az egyik fő eredménye, vívmánya ugyanis épp az volt a *Mit ér*

az ember, ha olvasó?-nak, hogy a lehető teljességgel hordta terítékre az olvasás kapcsán felmerült, felmerülő és egyáltalán felmerülhető problematikát. Mert hisz' – mindannyian tudjuk – nem arról, nemcsak arról van szó, hogy kevesebben, mint az egyik főelőadótól, Gereben Ferenctől megtudhattuk (*Az olvasási szokások változási tendenciái* címmel tartott előadást), Magyarországon immáron számszerű kisebbségben élve olvasnak, akik olvasnak, és hogy 2000-ben a nemolvasók (az egyáltalán és semmit nem olvasók) százalékaránya elérte a bűvös – és persze tragikus – 51,2 százalékot (1985-ben még csak 35,6 százalékkal „részesültek" a nemolvasás dicsőségében). A kérdéskör ennél sokkal, de sokkal összetettebb. A nemolvasás, az alig olvasás világa egy új, egy más, egy még sohasem volt világ. Nos, a Mit-ér... konferencia megpróbált, méghozzá sikerrel, szembenézni *minden* idevonható problémával. Nem azt jelentette ez, botorság lenne ilyesmit még csak feltételezni is, hogy megoldást, módszert, utat mutatott volna a problémák „kezelésére", menedzselésére, pláne nem „rendezésére". Ellenben a legmagasabb szinten tárgyalt minden felmerülő kérdést. A „legmagasabb szint" nem henye dicséret, afféle beszámolói túlzás. Öreg és megrögzött konferenciajáróként nem emlékszem tanácskozásra, könyvtárosira természetesen, ahol ennyi akadémikus, egyetemi professzor, Széchenyi-díjas nagyság és világszerte ismert tudós lett volna jelen és szólt volna az előadói pulpitusról. A tekintélyes címek és rangok áradatában bizony megesett (egy vagy két esetben), hogy egy-egy szerényebb egyetemi docenst is professzornak szólítottak – talán a homogén gátlás működhetett az elnököknél. (Csak zárójelben jegyzem meg, pletykáról van szó, az egyik – természetesen akadémikus, igaz, csak levelező tag – egy fontos akadémiai bizottsági ülésről kéredzkedett el, hogy autóba ülve száguldhasson Kaposvárra, megtartani expozéját. Az ülésen elnöklő akadémikus, Kulcsár Szabó Ernő professzor meghallván, hová készül akadémikustársa, már csak valahai KMK-munkatársi volta, Új Könyvek szerkesztői előélete okán is még biztatta is: oda muszáj elmenned, hagyj csak itt minket nyugodtan.) És, jóllehet aki mindezt nem kevés jóérzésel elbeszéli, e sorok szerzője sznob (aki, miként Szerb Antal a grófokról, az akadémikusokról gondolja, hogy feltétlenül különbek, mint a közember), mégsem arról van szó, hogy a legmagasabb szellemi–tudományos címek–rangok okán lett volna olyigen színvonalas a konferencia. Az előadók ugyanis valóban komolyan vették témájukat, teljes erőbedobással dolgoztak. Eredményeikből persze csak morzsákat közvetíthetünk.

Pléh Csaba (akadémikus, professzor, világhírű pszichológus, nyelvfilozófus és a kognitív tudományok egyik legrangosabb nemzetközi szakértője–tudósa) *Az olvasás szerepe a megismerési architektúra átalakulásában* címmel egy egészen új olvasáskoncepciót mutatott be. Arról szólt, nyilvánvalóan nemzetközi érdeklődést is kiváltani képes és fogó előadásában, hogy az olvasás mint olyan egészen egyedi-egyszeri, csak a legrafináltabb pszichológiai eszközkészlettel leírható folyamatobjektiváció, amelynek nemcsak létrejötte és „működése" „csoda" (abban az értelemben, ahogy Heidegger óta a nyelv csodájáról szokás értekezni éppen nem szépelgő bölcseleti traktátusokban), hanem „hatásai", az általa generált folyamatok és objektivációk is azok. Valami – ma még egzaktan felmérhetetlen, de azért jól kitapintható – olyasmi „történik" az olvasás esetében, ami egyrészt beláthatatlan hatással van a pszichére, az emberi szellemre (úgy tűnik az egyik, ha nem a legfőbb generálója annak), másrészt antropológiai küszöböt is képez, és így természetesen alapténye nevelésnek, emberformálásnak, humanizálásnak stb.

Jelenits István (professzor, egészen friss Széchenyi-díjas, az országos nevekben éppen nem szűkölködő piarista rend egyik legfényesebb alakja) persze nem Pléh Csaba expozéjához „szólt hozzá", ám ha összebeszélnek (nem tették, nem is tehették) sem illeszkedhetett volna diskurzusuk jobban egymáshoz, mint így történt. Jelenits István ugyanis – építve, hivatkozva a keresztény filozófiák és teológiák csaknem két évezredes gondolati hagyományára, arról szólt, hogy az olvasás a „belső párbeszéd" eszköze, a lelki élet (és ne gondoljon itt senki obligát kegyességre) egyik alapmotívuma, aspektusa, keretfeltétele és eszköze. Hosszú lenne elmondani, milyen finomszerkezeteit mutatta ki Jelenits professzor a hangos, a mormoló és csöndes, magában történő olvasás lelki (szellemi) hatásmechanizmusainak, ám maga az, hogy ezek kimutathatóknak bizonyultak, ékesen szólott – megint csak – az olvasás „csodája" jelenségköréről.

Amikorra aztán a roppant népes hallgatóság (csaknem négyszázan regisztráltatták magukat, ám több mint négyszázan ültünk a Somogy Megyei Önkormányzat pompás és hatalmas tanácstermében) már teljesen beleringatta magát a csodák (persze a fenti értelemben vett csodák) hangulatába, jött György Péter („csak" docens, viszont világhírű, az ELTE médiatudományok tanszékének vezetője), és jött a leforrázás. A hatalmas előadás bizony Gutenberg-galaxisellenes volt, meghozzá nem sajnálkozó, tragikus felhangokkal terhes „fekvésben", hanem bizony diadaloktól ittasan, a nyertes és a nyereséggel elégedett, azt leplezetlenül ünneplő modorában. Szükség volt erre a – konzervatívok, reakciósok (stb.) számára – elképesztően magabiztos és lehengerlő, ritka intellektuális teljesítménynek tűnő leforrázásra. György Péter ugyanis azt adta elő, és mindazt előadta, ami a – hagyományos értelemben vett – olvasás *ellen* szól. Ezek ismerete nélkül ki sem beszélhet, gondolkodhat, meditálhat könyvről és olvasásról, a könyv és az olvasás világáról, tágabb értelemben vett kultúrájáról. Akik ismerik Hankiss Elemér nagyszerű civilizációelméletét (és úgy tudom, szinte minden könyvtáros olvasta Az emberi kaland című opuszt), sejtik miről is van szó alapjában véve. Arról a – többek közt – szimbólumokból szövődő „hálóról", védőfalról, „szféráról", amely nélkül „nincs szabadság, nincs méltóság és nincs értelem" a – lehet, hogy ellenséges – univerzumban. Nos, e védőháló erejét és mivoltát fürkészni lehetetlen az ellenérvek gondos és aggályos mérlegelése nélkül. És hogyan mérlegeljünk, ha nem sorjáznak a György Péter-féle érvek, tények és értékelések?

Nem folytatnám az előadások, magisztrális expozék hosszú sorának szalazó ismertetését. Mint említettem, jött még Gereben Ferenc a maga – persze elkeserítő – adatsoraival, jött Adamikné Jászó Anna az olvasástanítás ezredfordulói antinómiáit, anomáliáit, kollízióit és kolapszusait sorjáztató előadásával, jött Radnóti Sándor (akadémiai nagydoktor, professzor) az olvasásparadigma tengeren túlon is megsüvegelt szuperszakértője, jöttek még sokan mások (Vári Péter például, aki azt bizonyította be a hitetlenkedő közönségnek, hogy egy magyar egyetemista roszszabbul olvas – a szó technikai és pragmatikai értelmében –, mint egy svéd középiskolás. Persze a hitetlenkedőknek volt igaza, hiba csúszott a felmérésbe, de azért mégis...). Ám minderről csak akkor tudunk nem véleményt, hanem használható, mindennapjainkat, szakmánk gyakorlását meghatározó, újrarajzoló szellemi poggyászt alkotni, sajátunkká tenni, ha – mint remélhető – ezek az előadások kötetformában is napvilágot látnak.

A lényeg, e sorok szerzője szerint legalábbis, az volt, hogy feltérképeződött a terep, a mezőny, a terrénum. Egy új összefüggésrendszerbe illesztődött, integrálódott az olvasás kérdésköre, egy olyan összefüggésrendszerbe, amely nem a szó hagyományos értelmében vett „műveltségi" kérdésekként kezeli az olvasnitudás, olvasástanítás, olvasás s olvasmányokkal való élés momentumait, hanem azt oda helyezi, ahová a pszichológusok, szociológusok, antropológusok, filozófusok (közülük is elsősorban a legújabb bölcseleti diszciplínát kialakító–meggyökereztető elmefilozófusok) szerint való (és ezeket az érveket sorjáztatták az előadók): a kultúra és az emberi lét alapkérdéseinek szövevényébe.

A konferencia második napján szekcióülések folytak, öt nagyobb csoportban (Gutenberg- vagy/és Internet-galaxis szekció, olvasáspedagógiai szekció, Család a könyvtárban, könyvtár a családban, könyvtári szekció, Harry Potter kerekasztala, gyerekirodalmi szekció). Mindegyik szekcióban féltucatnyi vagy több vitaindító, -generáló kis vagy nagyobb előadást hallgathattak meg a résztvevők, és azután folyhatott – és folyt is – a vita, a fennforgó témák körüljárása, néha szenvedélyektől sem mentes diszkussziója. Ezekről a szekcióülésekről azután már igazán képtelenség beszámolni, csak a címek felsorolása oldalakat tölthetne be. Reméljük, a kiadandó kötetbe hiánytalanul belefér majd mindegyik opusz, olvashatjuk, tanulmányozhatjuk őket kedvünkre. Csak ízelítőül villantanánk fel néhány címet, jelezve-indikálva, milyen *széles* terepen folyt az előrehaladás, milyen frontokon folyt a csatározás. Az egyik legelmélyültebb szekcióelőadást Sonnevend Péter tartotta (*Netezők és olvasók – nemzetközi kitekintés* – hál'Istennek ezt az előadást e bemutató után közvetlenül hozhatja a 3K), de pazarnak bizonyult Tószegi Zsuzsanna expozéja is (*Az új modus legendi: nemcsak a számítógépes olvasás miatt változik a könyvolvasás).* Akiket kissé már sokkolt esetleg (nagyon is elképzelhető ez) a sok teória és filozoféma, a számtalan mélyenszántó paradigma és paradigmaváltás, azok az üdülést (és persze a goethei teóriaellenes zöld aranyfát) élvezhették, amikor a konkrét gondokról esett szó, mondjuk az irodalomtanítás hatékony stratégiáinak szemrevételezésekor vagy Cserhalmi Zsuzsanna kitűnő beszámolója hallgatásakor *(Olvasási stratégiák oktatása az irodalomtanításban).* És hasonló élveket kínáltak – többek közt – az olvasáspedagógiai szekció referátumai: *Az olvasás és a könyvtárhasználat a kerettantervekben, A szépirodalom megjelenése a szaktárgyakban, Mit olvasnak – avagy miért nem olvasnak a főiskolai hallgatók?* – stb., stb., stb.

A szekcióelőadásokról, referátumokról nemcsak azért nem lehet és nem érdemes hosszabban szólnia e sorok szerzőjének, mert lehetetlenre vállalkoznék. Azért sem, mert ezek legtöbbjének lényegét a konkrétumok, a pontos számok és technikák, az eljárásmódok minuciózus leírása és elemzése, a követendő stratégiák és taktikák bevésése és pertraktálása, hasznaik (és ellenjavallataik) „fény–árny érzékeny arany lemezen" (Szabó Lőrinc) való súlyozása alkotta, tehát épp legfontosabb hozadékaikat hamisítaná meg a nagy vonalakban való ismertetés. Velük kapcsolatban – nem győzzük elégszer hangsúlyozni, várakozásainknak hangot adni – a kötetben való kiadás az egyetlen adekvát „viselkedési-elvárási" forma. (VK)

Netezők és olvasók

Nemzetközi kitekintés

Találgatások és várakozások

A sajtó márciusi hírei közt: tőzsdei zuhanások. A szakértők szerint: vagy jelentős gazdasági visszaesés előjele ez, vagy nem, még nem világos, mi várható, milyen tendenciák rajzolódnak ki ténylegesen.

MacLuhan közel negyven éve állapította meg, hogy a Gutenberg-galaxis végéhez értünk: a nyomtatott kiadványok helyébe új médiumok lépnek, s ezzel a civilizáció gyökeresen más irányt vesz. A. Kent, korunk egyik legnagyobb szakmabelije 1972-ben azt írta, hogy húsz éven belül a kiadványok fele már nem papíron jelenik meg. Tíz évvel később módosított: ez nem így következik be – de csak azért nem, mert erős a lélektani ellenállás, nehezebb áttörni a megszokás falait, mint racionálisan elvárható lenne.

Mai kiadói szakértők tíz évre előretekintve közel azonos súlyúnak vélik a könyvek és az elektronikus kiadványok profithozó esélyeit. Annyi bizonyos, hogy a jelen mégoly világosan látó személyiségei sem látják (láthatják) előre a sokteny ezős folyamatok további alakulását. Rengeteg értelmezési kísérlet születik, s ember legyen a talpán, aki köztük a valódi, a megvalósuláshoz közeli értelmezést képes felismerni. Az olvasás konferenciáján a könyvtáros maga is inkább adalékokat kínál és töprengéseit osztja meg, semmint készre sminkelt válaszokat ígér.

Közismert, hogy az egyéni olvasás a hellenisztikus korban vette kezdetét, a csendes olvasás pedig úgy ezer éve, a kolostorok falai közt formálódott. Az európai társadalmakban az olvasás szélesebb körben, tehát a lakosság 10–25%-át elérve, úgy kétszáz éve jelent meg.

Magyarországon a XIX. század végén a lakosságnak körülbelül fele minősült írás-olvasásra képesnek. Az 1890-es népszámlálás szerint a német nemzetiségűeknek 63, a magyaroknak 53, a szlovákoknak és horvátoknak 43, a szerbeknek 31, a románoknak 14, a ruszinoknak 10%-a. Sokunk nagy- vagy dédszülei még csak első esélyt kaptak arra, hogy a betűk, a nyomtatott könyv önálló értői legyenek. 1910–1970 közé tehető az az időszak, mikor a nyomtatott szöveg erős versenytárs nélkül a legtöbb hazai családban megjelenhetett, tért nyerhetett és jó esetben meggyökeresedhetett (hogy ez a hatvan év egyébként milyen is volt, arról talán nem kell itt jellemzést adni).

Magyarországon jó másfél évtizede terjednek a személyi számítógépek, s az utóbbi években ez a tendencia látványosan felgyorsult. A távközlés terén a hazai rendszerváltozást követő évtized valóságos robbanást eredményezett: *2000 végén csaknem minden harmadik magyar polgárnak mobil telefon* lapult a zsebében, s

hamarosan a mobilok száma beéri a vezetékes készülékekét. Az irodákat s egyre inkább a lakásokat is elérte a számítógép-terjedés hulláma, s fékező tényezőket (ár!) leküzdve a hálózati kapcsolat is bevonult a háztartásokba, mindennapi életünkbe.

A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Egyesülésének igazgatója 2001. március végén hírül adta (Népszabadság, 2001. március 30.), hogy *„tart a könyves konjunktúra"*. Az éves könyvforgalom 1996 óta töretlenül nő: 1996-ban 20 milliárd, 1997-ben 24,4 milliárd, 1998-ban 30 milliárd, 1999-ben 33,4 milliárd, s a tavalyi évben 38,6 milliárd forintos nagyságrendet ért el. A 38,6 milliárdból a „131 adatközlő, piacvezető cég együttes tavalyi forgalma csaknem 34 milliárd forintot tett ki" (az 1-2 könyvet kiadók forgalma 0,4 milliárd, a diszkont könyveké 2, míg az import könyveké 2,4 milliárdra becsülhető). Ez lakosonként körülbelül 3 ezer forintot jelent, azaz egy (kettő?) könyvet (a könyvtárak vásárlása talán 3-4 milliárdot, a teljes összeg tizedét érheti el).

A könyv dicsérete és tekintélye

Az UNESCO az *1972-es évet az Olvasás Évé*nek nyilvánította. (Ekkor került sor az IFLA-közgyűlés magyarországi megrendezésére is. Egy szubjektív megjegyzés: ekkor már a szovjet művelődéspolitika is széles körben terjesztette, hogy a szovjet nép a „legtöbbet olvasó nép a világon"). Tíz évvel később, 1982 júniusában ugyancsak az UNESCO kezdeményezésére Londonban megrendezték a *Könyv Világkongresszusát* (World Congress on Books), melyen írók és fordítók, oktatási és könyves szakemberek, politikusok és közéleti emberek ezrei vettek részt 92 ország képviseletében. A nevezetes *Londoni Nyilatkozat*, melyet a kongresszus résztvevői fogadtak el, hosszú távon is figyelemre méltó célkitűzéseket fogalmazott meg. A nyilatkozat újra megerősítette a tíz évvel korábban elfogadott Charter of Boook (A Könyv Bullája) tíz alapelvét. Ezek közül néhányat említsünk:

- mindenkinek joga van olvasni,
- a könyvek fontosak az oktatás céljából,
- a társadalom támogassa alkotóit,
- a könyves és hangos dokumentumok előállítását szolgáló iparág jelentős szerepet játszik a társadalom fejlődésében,
- a könyvterjesztők és a könyvtárosok fontos szolgáltatást nyújtanak a kiadók és az olvasók érdekében,
- a könyveknek az országok közti szabad áramlása alapvető fontosságú, a könyvek segítik a nemzetközi megértést és a békés együttműködést.

A nyilatkozat ezen alapelveket igyekezett gyakorlati tennivalókra váltani. A résztvevők a jövőt olyannak látják, melyben:

- a könyvek könnyebben jutnak el még több emberhez,
- az emberek olvasási képessége és vágya minden társadalomban még szembetűnőbb lesz,
- a férfiak és nők természetes joga a tanulás és önmaguk művelése,
- a könyvek jelentős szerepet játszanak abban, hogy olyan társadalom jöjjön létre, melyben az emberek mindegyike teljesebb életet élhet.

1950 körül elérte a világ könyvkiadása elérte a félmilliós választékot, majd a hatvanas évek végén meghaladta a hatszázezres határt. A századfordulóra a *szám megközelítette a milliós* értéket. A könyv, ez az ötszáz éves „matuzsálem", szívósan igyekszik tartani, és ahol lehet, növelni hatáskörét.

Nem feledhető ugyanakkor, hogy a fejlődőnek nevezett országokban még csupán ott tart az írás-olvasás terjedése, ahol Európában tartott a XIX. század közepén. ENSZ-statisztikák szerint *a nőknek Nigériában közel 90, Afganisztánban 80, Bangladesben 70, Egyiptomban 56, Tunéziában 40%-a a XX. század végén írástudatlan.*

Friss hír (akár biztatásul): a kaliforniai egyetem (UCLA) 2000 nyarán megjelent vizsgálódása szerint az *internetezők* számára az „ismeretek *első számú forrását ma még a könyvek jelentik* (73%), ezt a napilapok követik (69%), az internet (67%) megelőzi a televíziót (53%) és a rádiót is (47%)", olvasható a *Byte* számítógépes magazin 2001. áprilisi számában Z. Karvalics László írásában.

Társadalom és ember

Ez a konferencia – meggyőződésem – nevénél és célzatánál is lényegesen fontosabb hivatást tölt be. Széchenyi mondását a kiművelt emberfőkről elnyúttük/tönkrehasználták: már alig halljuk meg. Érdemes friss megközelítést keresni. Vagy annak előfeltételeit legalább. *Milyen lehet a mai ember?* És milyen a „gyorsuló időben" formálódó társadalom? A mai, az ipari társadalmat követő formáció még szintén keresi tartós használatra alkalmas nevét.

Posztindusztriális? Igen, persze, de ezzel szinte csak negatívumot mondunk: már nem indusztriális, minthogy már nem az ipari monstrumok, a tárgyak fizikai tömege adja a társadalmi jólét alapját. Illetve a tárgyak fizikailag egész másként válnak fontossá. Százötven éve a soktonnás mozdonyok változtatták meg a világot. Az utóbbi száz évben a pár száz kilós autók lepték el útjainkat. Most az öt-tíz kilós számítógépek alakítanak új életformát.

Információs társadalom? Ez már lényeges jegyet emel ki: egyre inkább valóságunk nélkülözhetetlen alkotóelemét képezi a beleplántált, a mindenütt jelen lévő, életünket vezérlő információ.

Globális társadalom? Bizonyára, mert a gazdaság mellett a civilizáció többi eleme is – élén a távközléssel meg a médiával – egyre inkább földléptékű.

Szolgáltató társadalom? Kétségtelenül, az ember sajátos igényei és elvárásai mintha lényegesek lennének a nagyrendszerek működési modelljeinek tervezésekor és működtetésekor.

Tudásgazdálkodó társadalom? Ez igen jól hangzik, van is benne igazság – szakmánknak meg különösen kellemesen csengést hordoz. Jó lenne pontosabban tudni, hol a határ információ és tudás között, tényleges tudást igényel-e ez az új világ vagy egyelőre ennek csak ígérete létezik.

Média-központú társadalom? Tényleg, majd mindent el lehet „adni", ha kellő profizmussal, valóban érzékekre hatóan teszik dolgukat a „píárosok".

Hálózati társadalom? Ennek is komoly esélye van, gondoljunk a távmunkára, távtanulásra, elektronikus kereskedelemre, interneten keresett-talált „hálótársra", – hogy csipetnyi frivolitás is keveredjen szavaink közé.

*Szórakozás*ra hajló és vágyó társadalom? Ez is benne van a levegőben. J. Meadows, korunk szakmai guruja a who's who-ban adja hírül, hogy kedvenc hobbija: értekezleteken szunyókálni. Aki ilyen könnyedségre képes, az már legalább félig „nyerő". Minden legyen könnyen fogyasztható, mindennek legyen kicsit cirkuszi vagy show-jellege.

Próbáljuk meg egy képletbe összevonni a fentieket. *A most formálódó társadalom globális és posztindusztriális, szolgáltató és szórakoztató, információs és tudásgazdálkodó, médiatizált és hálózati.*

Ebben a társadalomban az fogja szándékait sikerre vinni, aki képes a kánonokat és kódokat elsajátítani, megérteni, kiaknázni. Aki tud információt keresni és feldolgozni, aki képes kellő időben megfelelő döntéseket hozni, aki úgy kommunikál a környezetével – s e környezet maholnap tényleg az egész világ –, hogy nem értik félre, hogy törekvéseit méltányolják, és az illetékesek legitimálják. *E társadalom embere élni és együtt élni igyekszik, tanul és dolgozik, szórakozik és vágyakozik, feltalál és végrehajt, együttműködik és verseng, keres és tájékozódik.* Ez az ember „nincs kész", nem egyszeri öntőforma terméke, maga is változik, s folyamatos kölcsönhatásban létezve környezetét is változtatja. E rugalmas alkalmazkodó képesség voltaképpen hatalmas feladat, telivér kihívás mindnyájunk számára.

Gondolataimban négy alaptényező szorít helyet magának e változtatva változó jelleg sikeréhez: *nyitott lelkialkat–motiváltság–kreativitás–folyamatos információ-fogyasztási és -termelő képesség.* Az első három most nem kerül terítékre (csak tézisszerűen annyit, hogy a gyermek képes ezek legtisztább megjelenítésére, s e gyermeki zsenialitásra később csak a legnagyobbak képesek, akik a juvenalitás jegyében, azaz holtig ifjan élik le egész éltüket), annál inkább szükséges most a negyediket körbejárni, finom módszerekkel „megkörnyékezni". De eközben nem felesleges szem előtt tartani, hogy az első három nélkül (szerintem) a siker nem lehetséges. Más szóval: úgy kell az információtermelésről és -fogyasztásról gondolkodni, hogy ne csak ne keresztezze a másik három erővonalat, de inkább azt kiaknázva tegye meg sajátos lépéseit. Például az információfeldolgozás egyben -termelést is jelent(het), ha kreativitás, nyitottság, motiváltság ösztönzi és fokozza.

Az információs technológia fejlődése
(Journal of Documentation, 1999. decemberi szám):

1900 előtt	nyomtatás, illusztrációs technikák, távíró, telefon, írógép, lyukkártya, fényképezés, filmezés;
1900–1940	rádió, televízió, fakszimile-továbbítás, könyvtári lyukkártya, telex;
1940–es évek	első elektronikus számítógépek, nyomtatott áramkörök, mikrofilm;
1950-es évek	mikrohullámú kapcsolat, kereskedelmi forgalomban kapható elektronikus számítógépek, mágnesszalagos illetve -lemezes tárolók, optikai szkennerek, integrált áramkörök, xerox;
1960-as évek	távközlési műholdak, csomagkapcsolás, szövegszerkesztés;

1970-es évek	első INTEL mikroprocesszorok, első mikroszámítógépek, mikroszámítógépek szövegszerkesztővel, elektronikus levelezés, ARPANET (Pentagon-fejlesztésként internet előfutára), Dialog adatbázis-forgalmazása, videofelvevők, floppy lemezek, on-line adatbázisok;
1980-as évek	CD-ROM, multimédia, grafikai interfész, hypertext, lézernyomtató, képdigitalizálás, komputeres grafika;
1990-es évek	internet keresőrendszerek.

Ebben a társadalomban *az információ válik az egyik legmeghatározóbb erőforrássá.* Ebben a társadalomban a *folyamatos és elmélyült interaktív információhasználat* az egyéni érvényesülés és a társadalmi hatékonyság sine qua non-ja. Az információhasználat megkerülhetetlen eleme és tartóoszlopa az olvasási *készség és érdekeltség.* Eközben az információhoz jutás új, huszadik századi elektronikus formáit – a telefont, a mobil telefóniát, a rádiót, a televíziót, a faxot és másokat – mind szélesebb körben, mind átfogóbban követi az interneten való megjelenés és az internet forrásainak igénybe vétele. Nem valószínű, hogy értékhierarchia rajzolódhatna ki köztük. Nem hiszem, hogy erre bárki hivatott lenne. (Lenin és Hitler a diktatúra hatalmi eszközeként favorizálhatta a filmet, a demokratikus közösség létformája a versengés.)

Német „távcső"

Vegyük elő „német távcsövünket": cserkésszük be, fedezzük fel, miként is jelentkezik ott a feladat, és hogyan annak értése.

A *Schulbibliothek aktuell* című folyóirat 1989. évi 4. számában összeállítás olvasható a számítógép-használat, az olvasás és a szabadidőbeli viselkedés összefüggéseiről. Több hivatkozott elemzés pozitív kapcsolatot mérlegelt: jobb együttműködési, illetve segítőkészség kialakulása várható, a későbbiekben a racionális gondolkodás erősödése lesz tapasztalható. A számítógépek negatív hatásait hangsúlyozók részéről főként az elmagányosodás, a fiatalok személyiségének elcsenevészesedése, a való világból való elmenekülés veszélyeit villantják fel. Többen feltételezték, hogy a modern média (tévé, mozi, video) használata tovább bővül a számítógép következtében. Az olvasási szokások változásait tekintve a vizsgálatok a géphasználat és az idevágó szakirodalom olvasása közti egyértelmű összefüggést mutatják, emellett inkább csak feltételezhető, hogy például a szépirodalom olvasására fordított idő csökkenhet (egyes vizsgálatok kezdeti visszaesés után a korábbi arányok visszaállását mutatják ki). E korai összegzési kísérlet azért is figyelmet érdemel, mert rendkívül óvatosan értékelte az egyébként is laza összefüggéseket, tehát nem adott teret az egyébként könnyen elhatalmasodó kultúrpesszimizmusnak.

A Die Welt március 21-i száma két konkurens távviadalának állította be a *lipcsei könyv-*, illetve a nevezetes *hannoveri CEBIT*-kiállítást (utóbbi az információs technika legnagyobb világszemléje). Idézi egy neves kiadó szavait arról, hogy a *könyv „jelenleg mindennapi életünk legnélkülözhetőbb tárgyai közé sorolható"*, mint-

hogy mindenki táncol, sportol, estéjét a rádiókészülék mellett tölti, moziba jár, s ezért semmi ideje nem marad könyvek olvasására. A gondolat a XX. század neves német kiadójától, *S. Fischer*től (Th. Mann, H. Hesse és mások kiadójától) származik, aki még azt is hozzátette, hogy a helyzet ilyetén alakulása az „ízlés romlásához, az ország szellemi és erkölcsi erőinek kiapadásához vezet". Ami meghökkent: a gondolat 1926-ban fogalmazódott meg. Hogy ebből mi és milyen borzalmasan vált valóra, most nem célom részletezni. Annyi azonban bizonyos, hogy a német könyvkiadás újabban soha nem látott magasságokat látszik elhódítani. A XX. század elején teljesítménye elérte az évi 25 ezer címet, majd az első világháború utáni egy-két évben megközelítette a 30 ezres választékot, hogy azután a hitlerizmus időszakában újra 25 ezer alá csússzon vissza. A tartós stagnálás érdemi túlszárnyalása a hatvanas évek óta folyamatos. Az egyesítés évében a német könyvkiadás már 61 ezer új megjelenésű könyvet produkált, majd 1999-re még további erőteljes növekedéssel már 80 ezer könyvet gondoztak (a világ élén, a németeket megelőzve, a választékot tekintve Kína, Japán és Nagy-Britannia található).

Ami az olvasói érdeklődést illeti, a legújabb könyves felmérések szerint átlagban minden német munkanapokon 22 percig olvas szakirodalmat és 18 percig szépirodalmat. Hétvégeken viszont a számok következőképp alakulnak: 23 perc szakirodalom és 25 perc szépirodalom (ez utóbbi szint enyhe csökkenést jelent, minthogy 1992-ben ennél kettő perccel tovább olvastak). Ha a médiakínálat rohamos bővülését szem előtt tartjuk, megállapítható, hogy a meglehetősen jó eredményhez mérten csupán szerény veszteséget lehet konstatálni német környezetben.

2000. szeptember 18-án a hannoveri világkiállítás *Élni, tanulni és dolgozni az információs társadalomban* elnevezésű konferenciáján felszólalt *G. Schröder* német kancellár. Beszédének címe: *Internetet mindenki számára: az információs társadalom felé vezető út.* A politikus egyebek mellett utalt az ENSZ millenniumi ülésére, ahol a mai világ három legfontosabb kérdésének a következők bizonyultak: a szegénység leküzdése, a válságok kezelése és az információs társadalom fejlődése. Minthogy utóbbival a német társadalom fejlődése is szorosan összefügg, a kormányzat, így Schröder, megalkotta az *Innováció és munkahelyteremtés a XXI. századi információs társadalomban* elnevezésű programját. A tíz pontos programból emeljük ki a számunkra most legfontosabbakat. Az internet használata a közoktatás része: a jövő évben érje el az internet az összes iskolát, majd az összes közművelődési könyvtárat is, melyeknek *„fontos funkcióit nem lehet túlbecsülni"*. Még konkrétabban: 2001 végére már *minden második közművelődési* könyvtárban ingyenes internethasználati lehetőséget fognak az olvasók rendelkezésére bocsátani. Továbbá: a munkaadók által dolgozóiknak otthoni használatra juttatott számítógép nem von adóterhet maga után. E pár példa jelezheti, hogyan gondolkodik a gazdasági és emberi versenyképességet fontosnak tekintő német állam vezetője. (Zárójelben: az előző német elnök, *R. Herzog* már 1999-ben amellett szállt síkra, hogy öt éven belül minden iskolai *osztályterem* nélkülözhetetlen része legyen a hálózathoz kapcsolódó számítógép, amit egyébként Clintonék Amerikában 2001-re terveztek megvalósítani.)

A német célkitűzés azért is figyelemre méltó, sőt mondhatni radikális, mert 1999 tavaszán – vagyis éppen két éve – a 43 ezer német iskolának töredéke (6500, azaz 15%) volt hálózati géppel felszerelve, s az NSZK-ban minden 41-ik diákra jutott egy gép, szemben az amerikai minden 16-dikkal).

Ellenpontozással, fanyar kétségekkel is érdemes itt szolgálni. *M. Horx*, a frankfurti jövőkutatási intézet vezetője a napokban foglalta össze az internettel kapcsolatos prognózisuk főbb megállapításait (Die Welt, 2001. március 24.). A cikk alcíme azonnal provokál: a világháló álomvilágának tragikus tévedéseit (tragische Irrtümer von www.wolkenkuckucksheim) akarja leleplezni. Viharos terjedés? Ugyan, a rádió a század eleji Amerikában gyorsabban hódította meg a háztartásokat, mint most a számítógép (a rádió röpke tíz év alatt, 1915 és 1925 között elérte a családokban a 80%-os telítettséget, a színes tévé esetében ugyanennyi idő alatt a döntő többség hozzájutott, a mobiltelefon pedig még ennél is gyorsabban terjedt el). Horx azt állítja, hogy a mostanáig ismert hálózati személyi számítógép az *OECD-országok háztartásait tekintve 45%-os szinten eléri a telítettséget*, tehát e szint fölé nem fog emelkedni. (Kár, hogy nem magyarázza meg e vélekedés számítási hátterét.) Vagyis: az internet nem lesz mass média, tömegtájékoztatási rendszer. Horx egyéb paradox állításaiból még egyet említsünk. Az információ nem tudás, sőt épp az ellenkezője. Az e-mail-zuhatag segíthet valamit egy projekt szervezésében, de maga az intellektuális munka máshol és másként megy végbe. Egy valódi új „hálózati embertípus" létrejötte pedig egészen más szándékokat és előfeltételeket kívánna meg minden résztvevőjétől. Az internet még a *„kőkorszaki rovásírás fejlettségi szakaszában"* leledzik. A civilizáció mindig újabb szintézisek létrehozásával lép előre az *emberi együttműködés finomodása* irányában: ebben a technikának legfeljebb előkészítő vagy kísérő, de semmiképpen nem meghatározó szerepe van.

Világháló: villámgyors „szövődmény"?

Az írországi NUA cégnek a háztartásokban használt hálózati számítógépek számáról közölt adatsorai szerint a világban:

- 1995 végén 16 millió gép,
- 1996 végén 61 millió gép,
- 1997 végén 101 millió gép,
- 1998 végén 150 millió gép,
- 1999 őszén 201 millió gép,
- 2000 végén 407 millió gép működött.

  Ebből:
  - Észak-Amerika 167 millió,
  - Európa 113 millió,
  - Ázsia 103 millió,
  - Latin-Amerika 16 millió,
  - Afrika és Közel-Kelet 5 millió gépet számlált.

Az országos telítettség adatsorai szerint skandináv államok (Dánia, Izland, Norvégia stb.) vezetnek 50% fölötti aránnyal (számítógép pedig összesen a háztartások háromnegyedében található), utánuk közvetlenül az USA és Kanada következik közel 50%-kal, majd Hollandia 46%-kal, Ausztria és Svájc 35% körüli értékkel, az NSZK 30%-kal stb. A számok és százalékok hónapról hónapra gyorsan változnak, olyan ütemű a terjedés a fejlett országokban.

Az 1999. évi norvég médiabarométer ilyen címmel foglalja össze a fejleményeket: mind szélesebben körben hat az internetláz. A háztartásoknak a mérések szerint 1997-ben 13, 1998-ban 22, míg 1999-ben már 36%-a rendelkezett hálózati számítógéppel, vagyis a vizsgált időszakban háromszorosára nőtt elterjedtsége. A gyerekek és fiatalok fele odahaza használja az internetet. Ez az arány jellemzi egyébként a diplomásokat is. A napi, illetve a heti gyakoriságú használat is közel hasonló ütemben emelkedett:

- napi használat 1997 és 1999 közt: 7–10–18%,
- heti használat ugyanekkor: 15–22–35%.

A norvég férfiak gyakrabban élnek e technikával, mint a nők. A 16–44 év közti férfiaknak bő 30%-a naponta hálózik, míg az utolsó heti használat a 16–24 év köztiek 57%-ára volt jellemző. A nagyvárosi lakók inkább rászoktak, mint a kisebb településen élők.

A norvég háztartások kétharmadában (67%) volt 1999-ben számítógép (1998: 57%, 1997: 50%). A gyerekek és fiatalkorúak családjában viszont már 80%-os az elterjedtség.

Az angliai Chester városi könyvtárában 1998–1999-ben másfél éves mennyiségi és minőségi vizsgálatot végeztek az internethasználati szokások megismerése céljából. A hálózat használatáért térítést kértek. A használók közt jelentős arányt képviseltek azok, akik *nem voltak beiratkozott tagjai a könyvtárnak* (s közülük minden negyedik nem is angol állampolgár). Foglalkozási helyzetüket vizsgálva megállapítható, hogy bő harmaduk teljes munkaidejű foglalkozást űz, 5–10% közti arányt mutatnak a részfoglalkozásúak, 20–20% körüli arányban használták ki a lehetőséget a munkanélküliek és a diákok, s végül 10–10% körül mozgott a nyugdíjasok és az egyebek aránya. Különösen érdekes, hogy a diákok aránya nem érte el a könyvtárhasználók egészében képviselt arányukat (a térítés visszatartó ereje működhetett). Életkor tekintetében a *16–25 év közti korosztály dominált 41%-kal, ezt követték a 26–35 köztiek 39%*-kal, míg a többi életkori csoport ezekhez képest alárendeltnek bizonyult (36–45 év között 9, 46–59 közt 5, 60 év felett és 16 év alatt 3–3%). A nemek megoszlása érdekes eredményt hozott: a férfiak és nők közti 51–49%-os arány mellett bizonyos életkori csoportokban a nők fokozottabb érdeklődéséről tanúskodnak a számok (pl. a 16–25 évesek 41%-nyi arányán belül 19 férfi és 22% női használót számláltak). Ugyancsak meglepő az internethasználat szempontjából, hogy a megkérdezettek *háromnegyede semmilyen előzetes* kiképzést sem kapott. Többen arról is beszámoltak, hogy szívesebben használják a könyvtári lehetőséget, mint például a barátok otthoni gépét, mert így nem okoznak azoknak plusz költséget, nem zavarja őket a lekötelezettség kényelmetlenségének érzete. A többség elfogadta a térítés gondolatát, mondván, az ingyenesség visszaélésre (mértéktelen játék stb.) buzdítana.

Az Egyesült Államokban végzett elemzés szerint az *interneten lévő dokumentumok 87%-a angol nyelven íródott.* Az ország 250 milliós lakosságából 32 millió (13%) nem az angolt használja elsődleges nyelvként. 41 millió felnőtt (legalább 20%) küszködik írás-olvasási (megértési) problémákkal. 26 millió amerikai külföldön született, vagyis kulturális háttere esetenként elégtelen a teljes értékű megértés-megértetéshez. Ezek a csoportok részben átfedik egymást, mindenesetre a felnőtt lakosságnak legalább ötöde nem tud teljes értékűen a tartalomszolgáltatás előnyei-

ből részesedni – lett légyen szó bármilyen médiáról. 1999-ben 16 ezer közművelődési könyvtárból már legalább 11 ezer hálózati kapcsolattal rendelkezik.

A világ internethasználóinak már több mint ötven százaléka nem angol anyanyelvű. Egy angliai felmérés az információszerzés forrásai és módszerei tekintetében kiemelt helyre sorolta az alábbiakat:

– közművelődési könyvtár	77%
– család+barátok	62%
– hivatalok	54%
– posta	53%
– állampolgári tanácsadás	50%
– szakemberek (pl. orvos)	49%
– helyi közigazgatás	49%
– felsőoktatási könyvtár	42,5%.

Az információszerzés módja tekintetében az élboly (1–3 pontot kaptak az első három helyen említettek):

– személyes megbeszélés	1023 pont
– könyvolvasás	848 pont
– önálló keresés a gyűjteményben	827 pont
– újságolvasás	679 pont
– telefonálás	518 pont
– rádiózás	426 pont
– tévézés	411 pont
– brosúraolvasás	312 pont
– számítógép-használat	275 pont

A számítógépes információszerzést a 19 év alattiak csoportjának 41%-a említette, míg a 20–29 év közöttieknek 22%-a, s a 30 felettieknek csupán 11%-a. (Journal of Documentation, 1999. 2. sz. 172–173. p.)

Egy kiadói körben végzett 1998 végi elemzés fontosabb adatai következnek. 1996-ban az „STM"-témakörökben (természet-+műszaki+orvostudomány) illetékes válaszolók 42%-a készített korábban valamilyen elektronikus szolgáltatást, míg 1998-ban már 74% vállalkozott erre. Az 1998-ban választott formák: 44% interneten, 33% CD-ROM-on, 13% floppyn, 10% intraneten. A más (humán- és társadalomtudományi) témakörben működők a következő arányokat jelezték: 28% internet, 20% CD-ROM, 7% floppy stb. A jövőt illetően a válaszadók 95%-a fontosnak tartja az interneten való megjelenést (de rövid távon csak 40% számít jövedelmező szereplésre). A két legfontosabb érv az internet mellett: nagyobb nyilvánosság és új fogyasztók elérési lehetősége.

K. Schönberger (Tübingen) az on-line-kommunikáció partnerstruktúráit vizsgálta. Arra a kérdésre, hogy ki hány partnerrel szokott a hálón érintkezni, a következő kép alakult ki: 47% csak 1–4 partnerrel ápol kapcsolatot, közel 20% még azok aránya, akiknek 5–10 partnere van, míg a 11–20, illetve a 20 fölötti partnert számlálók aránya 11 és 23%. Különösen érdekes az alsó és a felső csoport vezető aránya: vagyis a hálón kommunikálóknak közel fele csupán néhány kapcsolatra tart igényt, viszont minden negyedik esetében e kapcsolatok száma meghaladja a húszat. Az internet nyújtotta szolgáltatások közül magasan vezet a levelezés (gyakorlatilag

100% használja ezt) és a web (92%). Ehhez képest szerény a newsgroup-ok vagy a telebanking igénybevétele (21–21%).

Olvasók és internetezők

Pár éve átfogó felmérést végeztek az Európai Unió fiatal nemzedékének médiahasználatáról. A sokoldalú vizsgálódás keretében fontos szerepet kapott – az egyes médiumok otthoni megléte mellett – az időmérleg adatainak áttekintése is.

A dániai gyerekek és fiatalok médiahasználati időráfordítása (perc) 1997–1998-ban

	6–16 évesek			15–18 évesek		
	Fiúk	Lányok	Átlag	Fiúk	Lányok	Átlag
Olvasás	19	23	21	31	58	45
Tévézés	163	150	156	180	162	170
Videózás	53	46	49	66	61	63
Rádiózás	54	61	58	110	122	117
Számítógép	82	27	53	79	39	59
Összesen:	**371**	**307**	**337**	**466**	**442**	**455**

A dán vizsgálatot vezető K. Drotner táblázata (The New Review of Children's Literature and Librarianship 1998) több következtetést sugall:

- a tinédzserek médiafogyasztása az évek haladtával hatról nyolc órára bővül;
- a tévézés elsősége nem kétséges, ám érdemes felfigyelni, hogy a kisebbek körében 47%-ot, míg a nagyobbaknál „csak" 37%-ot képvisel;
- a 16 év alatti fiúk szemernyivel többet ülnek számítógépüknél, mint idősebb társaik;
- a fiatalabbak körében az olvasás jelentősen veszít időben mérhető értékéből, ráadásul a lányok körében is radikális a csökkenés (a felnőtt lányok jóval több ideig olvasnak, mint fiú nemzedéktársaik, a kisebbeknél ez a különbség lényegében elmosódik);
- az idősebb fiatalok médiaidejéből 10 illetve 13%-ot jelent az olvasás és a számítógépezés, a fiatalabbaknál ezek az arányok így módosulnak: 5,2% olvasás – 15,7% komputerezés (együtt előbbieknél 23, utóbbiaknál 21%);
- az olvasás egyedül a serdültebb leányoknál nem szorul az utolsó helyre.

Az U. Johnsson-Smaragdi és társai tanulmányából (European Journal of Communication) táblázat a következőkről tanúskodik:

- vannak elég jelentős országok közti különbségek: a hollandok kevesebbet tévéznek, többet olvasnak, mint angol kortársaik;
- mindkét országban erős különbség érzékelhető a nemek számítógépezési arányaiban: a fiúk kétszer annyit (sőt, Angliában két és félszer annyit) ülnek a gép előtt;

– a holland fiataloknál az olvasás követi a tévézést a második helyen, az angoloknál az olvasás helyzete inkább a dániai képlethez áll közelebb (kis híján utolsó).

A holland és angol gyerekek és fiatalok (9–17 év) médiahasználati időráfordítása (perc) 1997-ben

	Holland			Angol		
	Fiúk	Lányok	Átlag	Fiúk	Lányok	Átlag
Olvasás	43	51	47	27	33	32
Tévézés	113	114	114	151	144	147
Videózás	18	14	16	33	28	31
Számítógép	53	25	39	63	25	44
Összesen:	227	204	221	274	230	254

Az elmúlt évtizedek idősorait rendező vizsgálódások azt állapítják meg a nyugati országok lakosságát illetően, hogy a *hatvanas évek végétől körülbelül 1990-ig fokozatosan nőtt azok aránya*, akik évente legalább egy könyvet olvastak. 1969 és 1990 között Hollandiában 66-ról 76%-ra, az Egyesült Királyságban 63-ról 74%-ra, az NSZK-ban 52%-ról 72%-ra, Franciaországban 56-ról 69%-ra, s lendületes volt a bővülés az alacsonyabb szintről induló dél-európai országokban is (Olaszország: 24–42%, Spanyolország: 40–45%). Ám ez az ív a *kilencvenes évek közepére a legtöbb országban megállt, sőt megfordult*: az élen lévők közül 1994-re egyedül Hollandia növelte hajszálnyit (76-ról 77%-ra), de már az Egyesült Királyság esetében 76-ról 74%-ra, az NSZK-ban 72-ről 70%-ra és Franciaországban 69-ről 66%-ra csökkent az arány. Érdekes, hogy az alacsonyabb szintet felmutató déliek ekkor még folytatják a bővítés tendenciáját (Olaszországban 51, Spanyolországban 50%-ra).

Következtetések helyett

A londoni *D. Worlock* pár éve ezen a címen adta közre gondolatait: Az olvasás halála (On-line and CD-ROM Review 1994. 12. sz.). Nem apokaliptikus jóslatokba kíván bocsátkozni („a nyugati civilizáció pusztulása" stb.), mondja, hanem azt a gondolatot akarja hangsúlyozni, hogy az Olvasó és a Szó közti kapcsolat radikális fordulatának ideje érkezett el. Elutasítja a vészharang-kongatást, például azt, hogy a képernyőn ne lehetne avagy csak rosszabbul lehet olvasni. Ted Nelson hetvenes évekbeli hypertext-eszméjét továbbgondolva arról beszél, hogy a szó által és mögött az olvasó a tudáshoz juthat, jusson el. Megváltozik a *magányos lánc*: eddig az író által egyedülvalóságában megalkotott szöveget az (újkori) olvasó hasonló magányban igyekezett felfogni. A jövő: számtalan egymáshoz kapcsolódó alkotó lesz, a háló végtelenné válik: nem különül el az alkotó a befogadótól. Egyetértően idézi Feizenbaum és McCorduck 1988-ban megjelent könyvéből, hogy a *könyvtárak* is megváltoznak, s *komplex tudás-struktúrák szolgáltatói*vá válnak. Paradox gondolatok? Worlock önmagát is megkérdi: vajon ő feladja-e az olvasást?

Nem, hangzik a válasz, sőt gyermekeinek is szeretné továbbadni a könyv érintéséből – kezeléséből – származó többletet.

Aggódunk az információs társadalom jövetele fölött? Hallgassunk bele *N. Negroponte*-nak, a világhírű MIT multimédiás fejlesztőjének szavaiba. A gyermek életének első öt-hat évében játszva tanul, játszva integrálódik a világba. Utána hirtelen, legalább tizenkét évre külső szabályok irányítják a valóságban tett lépéseit, önállóságától megfosztva igyekszik megfelelni újabb és újabb elvárások tömegének. Eközben alig van interakció, alig jelenhet meg személyisége. Most viszont olyan világ határára értünk, amelyben nagyságrenddel nagyobb aktivitásra lesz szükség: ebben a *kockázatkedvelő új környezet*ben csak személyiségüket megőrző–fejlesztő emberek fognak érvényesülni. Jó-e, ha egy gyermek naponta négy órát tévézik, olvas vagy szörfözik? Egyik sem jó, négy óra mindenből abnormálisan sok, állítja Negroponte. Még inkább szörfözzön a hálón, s nem félteni kell az esetleges káros tartalmaktól, hanem igazi neveléssel arra kell megtanítani, hogy elkerülje a veszélyt, ahogy közlekedni is megtanítjuk gyermekeinket az életveszélyes utcákon. Túloz Negroponte, esetleg szándékosan tör a közvélekedés ellen?

A világban gyorsan terjed a háló. Maholnap egy milliárd lesz a felhasználók száma. (Mihelyt könnyen kezelhető mobil készülékkel viszonylag olcsón „lóghatunk" a hálón, igen gyorsan több is lehet.) Az olvasás a műveltebb, fiatalabb, jobb életkörülmények, inkább városias környezetben élők szokott médiuma, tájékozódási forrása. Az internet használóinak jelentős hányada az elterjedés első szakaszában: fiatalabb, jól szituált, magasabb jövedelmű, városlakó – és férfi. A két halmaz között mi is a látható különbség? A férfi nem vonzódása a technikai újdonság iránt (ahogy autó, videó stb. iránt). Amint kiderült – például Amerikában –, hogy az internet korántsem csupán technika, máris felzárkóznak a nők is (a tengerentúlon már megszűnt a nemek közti aránytalanság).

A mai világ egyik jellegzetessége a növekvő szabad idő, vagyis az az idő, amelyben nem kereső tevékenységet végzünk, s nem fiziológiai szükségleteinket (alszunk, étkezünk, tisztálkodunk) elégítjük ki. Négy, hat, nyolc óra szabad idő, s a hét végén még több? A való világ számára érdekes képességeinket újíthatjuk meg vagy épp használhatjuk rongyosra e szabadon, egyéni döntések által „befektetett" tőkénkből, éltünk múló idejéből.

Akkor milyen ember legyen az ideálunk? A szuverén és szolidáris és interaktív és informált? Segített ebben az olvasás? Segíthet ebben az internet használata? Kinek-kinek megszülethet válasza. E sorok írója itt most nem kíván nyíltan rábeszélni senkit saját magánvéleményének átvételére. Mindenkinek legyen véleménye: úgy szép a világ. S öt–tíz év múlva visszapillanthatunk majd mostani álláspontunkra: mennyire láttunk kétes jelekből valós jövőt. (S kiderül: mennyire segítettük gondolatainkkal is a jövőt – esetleg hogyan ráztuk öklünket zúgó szél ellenében?)

Sonnevend Péter

Beszámoló a 91. Német Könyvtáros Kongresszusról

Bielefeld, 2001. április 2–5.

A német könyvtárosok legnagyobb, „91. Deutscher Bibliothekertag" elnevezésű konferenciáját ebben az évben Bielefeldben tartották a VDB (Verein Deutscher Bibliothekare) és a BIB (Berufsverband Information Bibliothek) szervezésében. Magának a „könyvtáros napnak" a bielefeldi egyetemi könyvtár volt a házigazdája. Az MKE a VDB-től kapott meghívást a rendezvényre.

A konferencia *a könyvtárak szerepe a globális tudásban* mottót viselte. A programok, előadások legtöbbje ennek megfelelően a digitalizáció, az elektronikus tartalomszolgáltatás, a multimédia szerepével foglalkozott. Külön munkacsoportok üléseztek a szakmai, szervezeti kérdések megvitatására. A konferencia mellett kiállítás is volt, amelyen kiadók, könyvtárak, könyvtári szoftverekkel foglakozó cégek állítottak föl standokat.

A megnyitó előadás az NRW Digitális Könyvtárral foglalkozott. *Dr. Peter Kost* ismertette a rendszer működését. Az NRW *(http://www.digibib-nrw.de/Digibib)* 1999-ben indult. Bielefeldben és Kölnben található egy-egy szervere a projektnek. Maga az NRW több szolgáltatást is nyújt. Egyrészt több mint 30 pfalzi és északwesztfáliai könyvtár közös katalógusa. Másrészt 120 különböző adatbázist lehet rajta keresztül elérni, pl. katalógusokat, internetes keresőket, elektronikus folyóiratokat, teljes szövegű adatbázisokat. Nemcsak a keresésre, hanem elektronikus kölcsönzésre is van lehetőség a rendszerben, valamint a találatok e-mailben való letöltésére. *Friedrich Summann* a bielefeldi egyetemi könyvtárból az NRW alkalmazását és integrációját ismertette az egyetemi könyvtár könyvtári *(http://www.ub.uni-bielefeld.de)* rendszerében. A könyvtár nyitólapján lehetőség van a könyvtár állományából a szerzőre és címre történő keresésre. Majd innen továbblépve lehet elérni az NRW szolgáltatásait: az elektronikus folyóiratokat, a közös katalógust, a teljes szövegű adatbázisokat. Maga a bielefeldi egyetemi könyvtár is része az NRW rendszernek, de lehetőség van a helyi katalógus használatára az NRW-től függetlenül is, illetve folyóiratok, könyvek távoli könyvtárak adatbázisaiban való keresésre is.

Bernd Oberknapp a ReDI (Regionale Datenbank-Information) projektet ismertette. 1999-ben, a projekt indulásakor az volt a cél, hogy Baden-Württemberg tartományban egy olyan központi szolgáltatást alakítsanak ki, amely tudományos igényeket elégít ki: könyvtári katalógusokat, teljes szövegű adatbázisokat lehet segítségével elérni. Nyilvánvalóan kimondottan olyan adatbázisokat gyűjtöttek ebbe össze, amelyek Baden-Württemberghez valamilyen módon kapcsolódnak. Magának a webes felületnek az elérése folyamatosan biztosított, mert egyszerre két távoli szerveren is fut.

Peter Inklaar a PICA Online Information Service képviselője cégének könyvtári szolgáltatásait vázolta (közös katalogizálás, elektronikus kölcsönzés stb.), valamint felvázolta új tervüket, a PiCarta programot, amelyben szeretnék az európai adatbázisokat, könyvtárakat összefogni, és gyűjteményeikben az egyszerre történő keresést lehetővé tenni több nyelven is.

R. Schiroslawski a FIZ Wirtschaft portálról közölt érdekes adatokat. Ez a szolgáltatás közgazdaság-tudományi, politikai adatbázisokat tesz elérhetővé. Folyóiratok, kutatási jelentések, szabadalmak, statisztikák, disszertációk között lehet benne keresni. Ehhez hasonló a Deutsche Zentralbibliothek für Medizin tevékenysége, amely a minél gyorsabb informálódás elősegítése érdekében több orvosi könyvtárral összefogva több száz elektronikus folyóirat elérését teszi lehetővé.

Prof. Dr. Hermann Rösch az előadásában elemezte az utóbbi évek fejlődését az internetes tartalomszolgáltatások, portálok területén. Rösch szerint az üzleti és a tudományos élet portáljait közösen az jellemzi, hogy nemcsak egyszerű linkgyűjtemények, hanem kommunikációs csatornák is. Nézete szerint a portálok funkciói a következők: egy-egy szakterület forrásainak, intézményeinek összegyűjtése, nagy hatásfokú szakkeresőrendszer biztosítása, egy-egy szakterület információinak strukturálása, nyilvánosság biztosítása. A közeljövőben elképzelhetőnek tartja, hogy a portálok integrálódnak egymásba, és egy nagy, közös hálózatot alakítanak ki.

Martin Hackemann szintén a portálok problematikájával foglalkozott. Fontosnak tartotta kiemelni, hogy szerinte szükséges teljes szövegű adatbázisok, könyvtári katalógusok szolgáltatása egy-egy portálon. Véleménye szerint egy közgyűjteményi portál készítésekor is le kell szögezni azt, hogy gyakorlatilag úgy kell működnie, mint az üzleti életben a piacnak, vagyis naprakésznek és gyorsnak kell

lennie. A felhasználói felületet úgy kell kialakítani, hogy jól átlátható legyen, és minden potenciális felhasználónak nyújtson információt.

Jelenleg Németországban is gyerekcipőben jár az e-book könyvtári feldolgozása, szolgáltatása. Sőt maga a fogalom sem tisztázott. Berlinben, Kölnben, Dortmundban és Hamburgban a közművelődési könyvtárak most egy közös projekt keretében tesztelik az egy-egy könyvtár állományában található e-bookok kölcsönzését. A program egyelőre gyerekcipőben jár, céljuk az, hogy felmérjék az igényeket és a lehetőségeket.

A konferencián kiadók is képviseltették magukat. Többek között a Dialog és a SilverPlatter is jelen volt. Üzleti ismertetőikben cégeik szolgáltatásait, új ajánlatait ismertették. A Dialog például olyan adatbázisokat is kínált, amelyeket helyi hálózaton belül lehet telepíteni, természetesen rendszeres frissítéssel együtt. A SilverPlatter képviselője előadásában arról beszélt, hogy jelenleg 250 adatbázist szolgáltatnak, amelyek döntő többsége bibliográfiai adatbázis, de teljes szövegű gyűjteményeik is vannak. Legújabban zenei absztraktokat, művészettörténeti adatbázist és európai irodalomtörténettel foglalkozó adatbázist indítottak. Szolgáltatásuk közé tartozik – mint ahogy az Magyarországon is ismert – a preprint szerverszolgáltatás, elektronikus folyóiratok szolgáltatása, szakportálok fejlesztése, valamint szakkeresőrendszerek kifejlesztése.

A több napos rendezvényen 30 külföldi kolléga is részt vett. Tiszteletükre külön előadást szerveztek, amelyen az új dán könyvtári törvényről és a Goethe Intézet mexikói tevékenységéről hallhattunk. Dániában 2000 májusában vezették be az új törvényt, amelyre igen nagy szükség volt, mert törvényi szinten legutoljára 1946-ban szabályozták a dán könyvtári rendszert. Fontos eleme a törvénynek, hogy előírja és szabályozza az elektronikus dokumentumok gyűjtését. Külön elektronikus könyvtár kialakítását is előírja. Sok problémát vet fel és a törvényben nem teljesen megoldott, hogy milyen elektronikus dokumentumokat kell gyűjteniük az egyes könyvtáraknak. A törvény átalakította magát a dán könyvtárosképzést is, és változást hozott a könyvtárakban található üzleti információk terén is. Egyes üzleti szolgáltatások ezentúl csak költségtérítés ellenében használhatók.

Érdekes előadást hallhattunk a Goethe Intézet mexikói tevékenységéről. Minden Goethe Intézetben található könyvtár, amely a német kultúra terjesztését hivatott szolgálni az adott országban. Mexikóban a Goethe Intézet könyvtárosa kapcsolatokat épített ki a jelentősebb mexikói könyvtárakkal, és a német kultúra legfontosabb műveivel igyekszik ezeket ellátni. Másrészt az intézeten keresztül sok mexikói dokumentum jut el Németországba, amelyek egy része könyvtári dokumentum.

A konferencián osztályozási problémákkal is foglalkoztak. *Dr. Henning Klauß* a Frankfurtban található Collegium Polonicum könyvtárban továbbfejlesztett RVK (Regensburger Verbundklassifikation) osztályozási rendszerről beszélt. Céljuk az volt, hogy a rendszerrel specifikusabban ki lehessen fejezni a lengyel témájú dokumentumokat. Az RVK-ban eddig használt osztásokat, alosztásokat a lengyel történelem korszakaival és Lengyelország földrajzi területeinek kifejezésével egészítették ki. Ezt a kibővített RVK-t csak ebben a könyvtárban használják.

Az utolsó nap elhangzottak olyan előadások is, amelyek régi könyvekkel foglalkoztak. A brémai egyetemi könyvtárban régi térképek digitalizálását és interneten való elérhetőségét valósították meg. Az első fázisban 100 térképet szkenneltek be 300 DPI-s felbontásban, TIFF formátumban. Ezekhez kialakítottak egy

relációs adatbázist, amelyben a térkép címére, szerzőjére és tárgyszóra lehetett keresni. A következő fázisban már a tapasztalatokat felhasználva 3700 térképet digitalizáltak. Ebben a fázisban a keresési lehetőségeket kibővítették. Látképeket is digitalizáltak, és az egyes térképek megjelenítésekor lehetőség van az adott térképhez kapcsolódó látkép megtekintésére is.

A weimari Herzogin Anna Amalia Bibliothek könyvtárosa, *dr. Jürgen Weber* a könyvtár állományában lévő könyvek tulajdonosi bejegyzéseinek katalógusba építéséről beszélt. Céljuk nemcsak a könyvről készülő címleírás elérhetővé tétele a weben, hanem egy olyan katalógus kialakítása, amely az adott könyvek tulajdonosi bejegyzéseit, cenzori bejegyzéseit stb. tartalmazza. Ennek megvalósítása teljesen gépesített formában történik. Az egyes bejegyzéstípusok leírásához MARC mezőket használnak, amely így az OPAC-ba bekerült. A katalógus mögött álló adatbázist úgy készítik el, hogy az egységesített alakokat egy-egy mezőben tárolják, és a weben ezek lekereshetőek. Tehát lehetőség van arra, hogy akár egy tulajdonos összes bejegyzését lekeressük.

Bielefeldi tartózkodásom alatt alkalmam adódott az egyetemi könyvtár és a városi könyvtár megtekintésére. Az egyetemet 1969-ben alapították, és a könyvtárat is ekkor alakították ki. A teljes állomány szabadpolcon található, bár egyes állományrészek csak a könyvtárostól kérhetőek, de ezt a polcokon jelzik. A gyűjtemény szakterületekre oszlik (pl.: jog, történelem, közgazdaságtan, stb.), amelyek egy-egy galériás teremben vannak összegyűjtve. Ezekben a termekben a dokumentumok egy helyi osztályozási rendszernek megfelelően vannak a polcra helyezve. Az egyetemi oktatáshoz és tanuláshoz szükséges dokumentumokat gyűjti a könyvtár. Az egyes tanszékeknek nincs külön könyvtára, minden dokumentum a központi könyvtárhoz tartozik. Minden egyes teremben tájékoztató könyvtáros segíti az olvasókat, valamint az egyes gyűjteményeknél a számítógépes katalógus is több terminálon elérhető. Cédulakatalógus már nem létezik, mert a teljes állomány digitalizált. Az olvasók számára különböző mélységű ismertető kurzusokat kínálnak a könyvtár használatáról. Lehetőség van a helybenolvasásra is, ugyanis minden egyes állományrészben több olvasóterem található. A kölcsönzés a kijáratoknál történik, amelyek el vannak látva elektronikus védelemmel. Könyvtári CD-k használatára általában mindegyik szakgyűjteményben van lehetőség.

A városi könyvtár technikai háttere szegényebb. A katalógus Windows 3.1-es gépeken érhető el. A könyvtár rendelkezik zenei- és gyerekgyűjteménnyel, valamint mikrofilmtárral. A gyűjtemény itt is teljes egészében szabadpolcos, egyes folyóiratok kölcsönözhetőek is. A bejárat mellett közvetlenül található a tájékoztató szolgálat. A könyvek és a kicsiny olvasóterem az emeleti galérián helyezkednek el. A gyűjteményt alapvetően közművelődési szempontok alapján alakították ki. A könyvtár honlapja és internetes katalógusa még most van fejlesztés alatt.

Hegyi Ádám

Könyvárverések Magyarországon 1992. január 1–2000. december 31.

Rövid visszatekintés

Már a XIX. század elején mind a gyűjtők, mind a kereskedők részéről felmerült az igény könyvárverések rendezésére. Az első jelentős magyarországi könyvaukciót Ivanics Zsigmond bonyolította le. (Ő 1807-ben Budán nyitott üzletet, amelyet 1815-ben Pestre helyezett át.) 1836 áprilisában pontokba szedett üzleti tervet juttatott el a Helytartótanácshoz. Ebben évente legalább 4 aukció rendezése szerepel, nyomtatott katalógus alapján. A beadók a katalógus kinyomtatásáért számonként 6 krajcárt, az eladott könyvek után pedig 10 százalékot kötelesek fizetni. Az árverésen a tanács egy tisztviselője is részt vett, és pontosan vezette az elkelt árakat. Az első nyilvános árverés 1836. december 12–15-én került megrendezésre a Ferenciek terén a báró Podmaniczky-féle házban, az első könyvárverési csarnokban. A 44 oldalas katalógus latin nyelvű volt, és 932 tételt tartalmazott. A nagyrészt latin, német és francia nyelvű könyvek között csak kevés magyar mű található. A következő, 1837. március 14-én kezdődő árverésen 1040 mű került kalapács alá, ezek többsége is latin nyelvű volt.

A XX. században az első magyarországi aukciót a Lantos Rt. bonyolította le 1923. november 28-a és december 4-e között. Ekkor 301 könyvet, 133 kéziratot és 263 metszetet árvereztek el. A könyvek között sok értékes hungarikum, továbbá Ady, Madách, Vörösmarty műveinek dedikált első kiadása szerepelt. Két teljes sorozat került elárverezésre a francia Enciklopédiából. A kéziratok közül ki kell emelni a magyar írók, politikai személyek autogramjait, amelyekből igen széles volt a kínálat. A metszetek vonatkozásában minden fontosabb korszak, művészi irányzat és jelentős mester képviselve volt. Ezt az árverést még további 12 nagy sikerű aukció követte éves rendszerességgel. A cég 1926-ban 3 napon át tartó árveréssorozatot rendezett a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának duplumaiból és többes példányaiból. A kínálatban sok ősnyomtatvány, 1711 előtti és utáni hungarikum és egy jelentős Petőfi-gyűjtemény is szerepelt. Az 1928. február 22–25-én tartott negyedik Lantos-árverésen nem kevesebb mint 446 darab 1711 előtt megjelent hungarikum került kalapács alá, pl. egy 1548-as Thúróczi-krónika és Werbőczy Tripartitumának 1578-as kiadása. A Lantos-aukciók annyira jelentősek voltak, hogy 1933-ban, a világgazdasági válság mélypontján is elkelt az árverésre bocsátott anyag 85%-a. Következő aukciójukat 1934 februárjában tartották. Ennek az volt a nevezetessége, hogy a tételek nagy részét a Nagy-Magyarország városairól és várairól készült metszetek, könyvek, továbbá jelentős ősnyomtatványok tették ki. 1934 tavaszán pedig egy első kiadásokból álló gyűjtemény került náluk kalapács alá. Ebben elég sok dedikált példány is volt (többek között Bessenyeitől, ill. Adytól).

1934 őszén jelent meg a könyvforgalomban a Postatakarékpénztár Árverési Csarnoka. (Itt volt könyvszakértő Pastinszky Miklós.) Ez a könyvárverései anyagát a zálogházakban évről évre felgyülemlett kiváltatlan könyvekből merítette. Később már itt árverezték el a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának a fölöspéldányait is. A tételek között sok RMK szerepelt (pl. Pázmány Péter több művének első kiadása), de a könyvek többsége a XIX. század végéről, ill. a XX. század elejéről származott vegyes témakörben. Ugyanakkor sok kéziratot is árvereztek itt (pl. Kossuth, Szemere és Klapka leveleit). Ez a cég árverezte el 1936-ban a Csekonics grófok könyvgyűjteményét, ill. 1939-ben Ernst Lajos könyvtárát. Ebben helyet kaptak kódexek, közép- és újkori oklevelek, címeres nemeslevelek, erdélyi vonatkozású iratok, ősnyomtatványok, RMK-k, magyar szerzők saját kezűleg dedikált művei és híres magyarok könyvtárából származó ex librises vagy saját kezű névaláírással ellátott könyvek.

A könyvértékesítés különböző formái közül mára a legkedveltebbek az egyes antikváriumok által kisebb-nagyobb rendszerességgel szervezett árverések lettek. Ezek nyomon követése régebben – az 1970-es évektől az 1990-es évekig – nagyon egyszerű volt, hiszen ebben az időszakban még csak az Állami Könyvterjesztő Vállalat szervezett könyvaukciókat (1969-től kezdve). Átlagban évente egyet bonyolított le, egészen 1988-ig.

1986-tól már a Könyvértékesítő Vállalat is rendezett könyvárveréseket. Évente kettőt szervezett. Öt árverése volt, az utolsót 1988. november 25–26-án tartotta. Ezen kívül a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat is értékesített könyveket árverés formájában. Mindezeken az állami aukciókon kívül 1985. április 20-án megtartották az első magánárverést is.

Árverések napjainkban

Az árverési bevételek alakulását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a piacvezető a *Központi Antikvárium,* ill. utódaként a *Márffy és Társa Aukciósház.* Az első árverés, amely 1992. január 9-én volt, a 23. számot kapta.

Az árverési feltételeket alaposabban szemügyre véve megállapíthatjuk, hogy a 28. aukció katalógusában megjelent az az új feltétel, hogy ha a vételi megbízás 5000 Ft feletti összegre szól, akkor a megbízási összeg 10%-át foglalóként előre ki kell kifizetni a bolt számára. Ugyanez a katalógus emeli ki azt is, hogy az elárverezésre kerülő védett tételekről egyedi nyilvántartási lapot kell kitölteni az Országos Széchényi Könyvtár részére. A 38. aukciós katalógusban viszont már nincs kikötés a vételi megbízásokat illetően, de ha a már leütött tétel esetében nem állapítható meg pontosan a vevő személye, akkor az antikvárium újra elárverezheti a tételt. Ebben a korszakban csak az utolsó, 59. aukció volt emlékárverés. Ezt Kner Erzsébet 100. születésnapjának tiszteletére rendezték. 1997-ig 60 árverés volt. Ezek során a leütési ár volt a vételár, és a beadó ennek a 66%-át kapta kézhez.

A jelenlegi főtulajdonos, Márffy György 1996-ban nyitotta meg itt a saját antikváriumát társával, Szabó Károllyal közösen. 1997-ben, a 60. árverés (december 13.) után az akkori tulajdonos, Erdős Ákos felkérésére elvállalták a Központi Antikvárium irányítását, később azonban Szabó Károly kivált az üzletből. (Ezután azonban a cég árverési katalógusainak számozása folyamatos maradt. Annyi vál-

tozott, hogy a 61.-től kezdődően az aukciók kizárólagos szervezője és lebonyolítója nem a Központi Antikvárium, hanem a Márffy és Társa Aukciósház lett.) A cég 1999-ben 9 árverésen 61 millió forintos forgalmat bonyolított le. Ők évente általában 5-6 aukciót rendeztek. Reprezentatív katalógusukat 8-900 példányban készíttették el. Sok bennük a színes illusztráció, éppen ezért árverési feltételeik is egyedülállóak. Náluk jelenleg a katalógus ára 800 Ft, és az árverési illeték is itt a legtöbb, 16,5%. További szabály, hogy aki nem készpénzzel, hanem hitelkártyával kíván fizetni, annak (a 70. árverés óta) plusz 3% hitelkártya-jutalékot is fizetnie kell. A 64. aukció alkalmával dr. Wintsche István gyűjteménye került elárverezésre.

A cég jótékonysági árverést is szervezett az árvízkárosultak megsegítésére 1999-ben. Ez a 69. aukcióval együtt került lebonyolításra. A jótékonysági árverés teljes bevételét a Magyar Máltai Szeretetszolgálat kapta. A 76. árverés (2000. május 26.) alkalmával a leütési árra felszámított 16,5% illetéket szintén az árvízkárosultaknak utalták át. Korszakunkban az utolsó aukciójuk a 78. (2000. december 8.) volt. Újdonság, hogy lehetett telefonon is licitálni. Egyedi rendeletük, hogy ha a vevő nem tudja a teljes vételárat a helyszínen kiegyenlíteni, akkor az összeg 20%-át helyben foglalóként tartozik kifizetni, a fennmaradó összeget pedig 14 napon belül. Ha ezt nem tudja teljesíteni, a tételt és a foglalót az antikvárium megtartja. Ha valaki vételi megbízást ad, akkor az összeg 20%-át előlegként tartozik kifizetni. Ha a vétel sikeres, az előleg foglalóként funkcionál. Egyedi ugyanakkor az is, hogy az elkelt ár 80%-át adják vissza a beadónak.

A forgalmi kimutatásban őket a *Honterus Antikvárium és Aukciósház* követi. Ez a privatizáció során, az Állami Könyvterjesztő Vállalat szétválását követően, 1994-ben alakult. A kiskereskedelmet összefogó Libri cég tulajdonában levő bolt készletét és helyiségbérleti jogát az ott dolgozó 7 alkalmazott által alapított kft. vásárolta meg a Vagyonügynökségtől. A kft. üzletrészeiből kétnyolcadot Greguss István, a korábbi üzletvezető, később ügyvezető igazgató, a további 1-1 nyolcadrészt a hat dolgozó birtokolta. (Azóta a helyzet annyit változott, hogy 1999 nyarán Antal Károly vezetésével három Honterus-tulajdonos és egy alkalmazott kivált a cégből. Ők hozták létre 1999. december 2-án a Múzeum körút 35. szám alatt a Múzeum Antikváriumot.) A Honterus Antikvárium két évvel ezelőtt öt árverésen 21,5 millió forintos forgalmat realizált. Évente átlagosan hat aukciót tartanak, katalógusukat általában 1000 példányban készíttetik el. Ez is reprezentatív, sok színes illusztrációt tartalmaz, de közepes méretű. Pénzért árusítják, ára régebben 200 Ft volt, most 360. Törzsvevőiknek azonban ők is rendszeresen postán küldik el őket. Korszakunkban a legkorábbi árverésükre 1992. február 28-án került sor. Náluk az árverési illeték 1994. december 17-éig 5% volt (ez 1999-től 10%-ra emelkedett). Ők három árverést (1999-től minden évben) rendeztek az árvízkárosultak megsegítésére. Ezeken az aukciókon a leütési ár azonos volt a vételárral, nem kellett külön illetéket fizetni. Az első alkalommal az OMIKK ingyenesen biztosította a termet eme nemes célra, és ennek a katalógusnak a kinyomtatása is díjmentes volt. Mindezek mellett az árverés teljes bevétele a Máltai Szeretetszolgálat segélyszámlájára került átutalásra. A következő jótékonysági árverésen befolyt pénzt az Ökumenikus Szeretetszolgálat kapta. A veresegyházi Manila Nyomda ezt a katalógust is ingyenesen készítette el. A 3. ilyen katalógus a Vöröskereszt nyomdájában készült, és az antikvárium a könyvárverés teljes bevételét a Magyar Vöröskeresztnek adta át. Mindhárom eset-

ben Opra Frigyes ajánlotta fel a teljes anyagot. Náluk is lehet telefonon árverezni. Eltérés a Központi Antikvárium gyakorlatához képest, hogy a vételi megbízás náluk csak akkor válik érvényessé, ha a megbízási összeg 50%-át a megbízó készpénzben befizeti. Ha a vétel sikerült, a vételár kiegyenlítése fejében a tételt a megbízó az üzletben veheti át. Ha nem sikerült, akkor az előleget 8 napon belül postán visszaküldik a megbízónak. Ők 75–80%-ot fizetnek a beadónak. Ha egy tétel nem megy el, a beadó a tételt automatikusan visszakapja, nem kell semmit fizetnie. A tárgyalt időszakban 47 árverést szerveztek meg sikeresen.

A bevételi listán a következő helyet a *Stúdió Antikvárium* foglalja el. Tavalyelőtt az összforgalmuk 16,5 millió Ft-ot tett ki. Évente két árverést tartanak, egyet tavasszal, egyet ősszel. Katalógusuk az 5. árverés (1999. november 27.) óta ugyanolyan impozáns, mint a Központi Antikváriumé, sok színes és fekete-fehér illusztráció van bennük. 2000 novembere óta az árverési tételek angol nyelven is szerepelnek. A cég az első árverést 1996. november 30-án tartotta. Azoknak, akik rendszeresen részt vesznek aukcióikon, ők is postán küldenek katalógust. Náluk az első négy árverésen még nem kellett illetéket fizetni a leütési árra, az ötödiktől kezdve azonban igen: 10%-ot. Különbség a többiekhez képest, hogy ha a vevő az árverés helyszínén nem tud fizetni, és ezt előre bejelenti, akkor a cég 30 napos fizetési haladékot engedélyezhet. Árveréseik időpontja mindig szombat, 10 óra; eddig 7 aukciót szerveztek.

Őket a táblázatban a *Mike és Társa Antikvárium* követi. A cég 1999-ben öt árverésen 9,3 millió Ft-os forgalmat bonyolított le. Évente négy árverést tart. Katalógusát 800-850 példányban készítteti, el és ingyen adja, ill. azoknak, akik rendszeresen ott vannak az árverésein, postán küldi. Az első árverését a cég Nautilus Antikváriumként tartotta a Fúzió Antikváriummal közösen 1997. február 15-én, a hatodiknak a katalógusán pedig a Lipót Antikvárium név szerepel. Mindeddig az elért árra nem számított fel semmilyen jutalékot, és a katalógusa sem tartalmazott színes felvételeket. Ebben a gyakorlatában 2000. február 26-ától következett be változás. Az ekkor tartott, 14. aukciójára a korábbiaknál sokkal igényesebb katalógussal rukkolt elő; ebben már sok színes illusztráció volt a fekete-fehérek mellett. Anyaga is sokkal magasabb színvonalú volt, mint a korábbiak. Mindezeknek köszönhetően ő is bevezette a korábban még nem létező illetéket, amelynek mértéke, 10%, és a leütési árra kerül felszámításra. A beadónak, ha a tétele elkelt, 65%-ot fizet. Ha a beadott tétel nem kel el, akkor a beadó automatikusan visszakapja a tételét, bármilyen illeték kifizetése nélkül. A cégnek lehet vételi megbízást adni, azonban a többiektől eltérően előleget nem kell fizetni. További változás az eddig említett cégekhez képest, hogy itt viszont nem lehet telefonon licitálni. A szóban forgó időintervallumban 14 árverést rendeztek.

Utánuk az említett listán a *Szőnyi Antikvárium* következik. Szőnyi Endre első munkahelye a Népszínház utcai antikvárium volt, majd az Andrássy úton volt antikvárius. Ezután boltvezető lett a Népszínház utcában, majd a Váci utcai antikváriumban lett boltvezető-helyettes Kárpáti Frigyes alkalmazottjaként. A bolt magánosítása után még rövid ideig árusítottak ott könyvet, majd közös üzletüket 1992-ben nyitották meg a Szent István körút 3-ban Kárpáti és Szőnyi Antikváriuma néven. Együtt 10 árverést rendeztek; az elsőt 1994. március 5-én, az utolsót 1998. december 5-én tartották. Eleinte a beadók a leütési ár 60, majd később 70, ill. 80%-át kapták. A két tulajdonos útjai 1999-ben váltak szét: ekkor nyitotta meg

Kárpáti Frigyes a saját antikváriumát Antiquarium Hungaricum néven a Pilvax köz 1-ben.

A Szőnyi Antikvárium évente két árverést tart, az egyiket tavasszal, a másikat ősszel. Katalógusa 800 példányban lát napvilágot; ezt rendszeres licitálóinak postán küldi ki. Egyébként az ára 500 Ft. Ez sokban hasonlít a Központi Antikvárium katalógusára, hiszen ez is olyan nagy formátumú és rengeteg színes, ill. feketefehér illusztráció található benne. Első önálló árverését 1999. március 27-én tartotta. Az árverésen elért árra semmiféle külön illetéket nem számít fel, a vételár megegyezik a leütési árral, ugyanakkor a beadó a tétel leütési árának 70%-át kapja kézhez, de a cég az egyedi ritkaságok esetében (pl. József Attila első kiadású, dedikált művei) 80%-ot fizet. Vételi megbízást csak úgy fogad el az antikvárium, ha a megbízó által megjelölt felső értékhatár összegének 50%-át az illető magánszemély a boltban a vételi megbízás regisztrálásakor befizeti. Az árverés után a vételi megbízással megvett tételek csak a teljes összeg kifizetése után vehetők át. Újdonság a többiekhez képest, hogy az árverési feltételek között szerepel az is, hogy szükség esetén belföldre postai szállítást is vállal. 2000. december 31-éig négy sikeres aukciót rendeztek.

A kimutatásban a következő helyet a *Krisztina Antikvárium* foglalja el. Tavalyelőtt két árverést rendeztek, az ebből származó forgalom 8,3 millió Ft volt. A tulajdonos itt Földváry Antal, aki az antikvárium 1998-as megnyitásáig Bedő József Első Budai Árverezőházában dolgozott szakértőként. Évente két árverést tartottak, ill. tartanak, az egyiket tavasszal, a másikat ősszel. A tételek beadóinak a leütési ár 70%-át fizetik ki. Az első aukció 1998. május 8-án volt. Itt a leütési árra még nem számoltak fel semmiféle címen külön járulékot, és nem volt színes a katalógusuk sem. A második aukciótól kezdve a leütési ár 5%-át kellett fizetni árverési illetékként, majd ez 2000 februárjában 10%-ra emelkedett. A cég eddig hat sikeres aukciót bonyolított le.

Őket a *Hess András Antikvárium* követi. Ennek a tulajdonosa Horváth Gábor, aki 1999-ben hat árverést rendezett meg, és ezekből összesen 8,2 millió forintos forgalmat realizált. 1970 júniusától 1997 nyaráig dolgozott a Központi Antikváriumban, és 1989–1997 között vezetett itt árveréseket. Jelenleg egy kis saját boltja van Solymáron, ahol viszont alig van átmenő forgalom. Erre való tekintettel évente hat aukciót tart. Kisméretű és ingyenes katalógusát 1000 példányban adja ki. A beadónak az elkelt ár 60%-át fizeti. Ennyit ad már az első árverés óta; árverési illetéket még most sem számít fel a leütési ár után. Eddig 17 aukciót tartott.

A kimutatásban a következő a Bedő József által vezetett *Első Budai Árverezőház*. Tavalyelőtt hét könyvárverésük volt, az összforgalom pedig 6,7 millió Ft körül alakult. Az első könyvaukciójukat 1995. október 28-án tartották. Ekkor még 10% árverési illetéket szedtek, ennek mértéke a 11. könyvaukció óta 15%-ra nőtt. Minden hónap első szerdáján könyv- és kézirat-, minden hónap utolsó szerdáján pedig papírrégiség árverés van: ezen nemcsak könyvek szerepelnek, hanem kéziratok, folyóiratok és egyéb nyomtatványok is. Katalógusait törzslicitálóinak postán küldi az árverezőház, de a helyszínen is hozzá lehet jutni. A tételek eredeti tulajdonosai a leütési ár 80%-át kapják. A tárgyalt időszakban 27 könyvárverése volt.

Utána jön a táblázatban a *Fehér és Dávid Aukciós Iroda*. A cég két évvel ezelőtt négy árverést tartott, és az összforgalom 4,8 millió Ft. volt. Katalógusuk 500 példányban jelenik meg. Azoknak, akik minden árverésen vásároltak, postán küldi,

a többi érdeklődő a helyszínen ingyen juthat hozzá. Első árverése 1994. március 13-án volt. Az Aukciós Iroda utolsó, 29. árverését 2001. március 10-én, immár posztumusz tartották: Fehér Alajos ügyanis 2001. január 11-én elhunyt. A Fehér és Dávid Aukciós Iroda ez utolsó árverés után megszűnt. Az aukción elért leütési árakra az első négy alkalommal 5% ÁFÁ-t számított fel, majd a 20. aukcióig 6, 1999-ben 8, végül 2000-ben 10%-ot. A nála beadott tételek leütési árának 62%-át kapta a beadó. Az Aukciós Iroda minden évben 4 árverést rendezett: összesen 28-at.

Őket a jövedelmi kimutatásban az *Antiquarium Hungaricum* követi. 1999-ben négy aukciót tartottak, ezeken az elért forgalom 4,6 millió Ft volt. Katalógusukat 800–1000 példányban készíttetik el, törzsvendégeiknek ingyen adják, ill. postázzák, de meg is lehet vásárolnia boltban 100 Ft-ért. A tulajdonos, Kárpáti Frigyes a Szőnyitől való különválás után első önálló árverését 1998. szeptember 26-án tartotta. Ezen és a másodikon még nem számított fel semmiféle illetéket, de a harmadikon már 10% jutalékot tett rá a leütési árra, s ennek mértéke azóta sem változott. Katalógusa kisméretű. Az árverési feltételek között az is szerepel, hogy készpénzfizetési számlát csak a kifizetés napján tudnak adni. Csak nála van az a kikötés, hogy azonos összegű ajánlat esetén a vételi megbízást adó személy előnyt élvez a helyszíni licitálóval szemben. Eddig kilenc árverést tartott. Ezek során a beadó az első aukció óta az elkelt ár 75%-át kapta meg.

A listán az *Atticus Antikvárium* következik, amely 1999-ben három árverésen 4,5 millió forintos forgalmat mutatott ki. A cég évente 2-3 aukciót rendez. Több száz katalógust adnak postára, de a boltban is hozzá lehet jutni. Az első hat árverésen még nem kellett a leütési ár után illetéket fizetni, de a 7. aukción, amelyet a nemrég nyílt Tordai Antikváriummal közösen rendezett, az árverési jutalék mértéke már 10% volt, és azóta is változatlan. A későbbiekben is szívesen rendezett közös aukciókat váltott partnerekkel, de ettől függetlenül a beadónak mindig 70%-ot ad. A vételi megbízással megvett tételeket jelenleg 14 napon belül el kell vinnie az új tulajdonosnak. Ennek lejártával az árverező cégnek joga van a tételt másnak eladni vagy újra árverésre bocsátani minden kártérítési felelősség nélkül.

A jövedelmi nagyságrendet alapul véve az *Arkánum Antikvárium* foglalja el a következő helyet. A boltot, amely a Szent István krt. 6-ban van, 1996-tól Mike Zoltán irányította egészen 1999. március 15-éig, amikor átadta Jenei Bélának, aki a mai napig sikeresen működteti azt. A cég két évvel ezelőtt két aukcióból 4,5 millió Ft-os forgalmat mutatott ki. Az első árverés 1999. november 24-én volt. Ekkor még a vételár megegyezett a leütési árral. A 3. könyvárverésen azonban a leütési árra már 10% illeték került felszámításra. Ez azóta is így van. Eddig öt árverése volt. Az utolsón nemcsak könyvek, hanem kéziratok is kalapács alá kerültek. Azok, akik mindegyik árverésen ott vannak, a katalógust postán kapják. A tételek beadóinak 70%-ot ad az antikvárium, de az aukcióra való tételfelvétel során erősen szelektál. Ez abban nyilvánul meg, hogy azokat a könyveket be sem veszik, amelyek várhatóan 10 000 Ft alatt kelnének el. Az árverés ideje alatt vagy utána kell a helyszínen fizetni, illetve a vételár 20%-át foglalóként átadni. A fennmaradt összeget 10 napon belül kell a vevőnek kifizetni, és ha ezt valamilyen okból elmulasztja, akkor ajánlata érvénytelennek minősül, és a cég a foglalót megtartja. Eltérés a többi aukció feltételeihez képest, hogy az árverés folyamán el nem kelt tételek később nem kérhetők újraárverezésre.

Következik a *Múzeum Antikvárium* Tavalyelőtti egyetlen árverésük során 4,3 millió forintos forgalmat bonyolítottak le. Első aukciójukat 1999. december 11-én rendezték meg. Eddig négy sikeres és színvonalas árverésük volt. Katalógusaikat kb. 300 példányban készíttetik el, és ezek nagy részét törzsvevőinek postán kiküldik, azonban a boltjukban is hozzá lehet jutni, ára 200 Ft. Évente 2-3 árverést terveznek. Ezeken az illeték mértéke a leütési ár 12%-a. A tételek beadóinak viszont az elkelt ár 80%-át fizetik. Ez egyedülállóan magas, rajtuk kívül csak a Központi ad ennyit a beadónak. Leginkább ennek köszönhető, hogy mindig jó árverési kínálatuk van.

A következő helyen az *Abaúj Antikvárium és Régiségbolt* áll. 1999-ben négy árverést tartottak, az ezekből származó forgalmuk 3,7 millió Ft volt. Az első aukciójuk 1996. november 16-án volt. Egészen a 6. árverésig a leütési ár volt a vételár, ez azután előbb 6, majd 10%-ra emelkedett. Ma a beadó a leütési ár 70–80%-át kapja kézhez. Pontos mértéke a tulajdonossal történő előzetes szóbeli egyeztetés eredménye. Vételi megbízást személyesen, telefonon és SMS-en is lehet adni. Ha a vétel sikerült, a megbízónak hét napon belül ki kell fizetnie a vételárat. Amennyiben erre nem kerül sor, az antikvárium az ily módon megvett tételeket postázza a megbízó címére, de a teljes vételárra még további 20% késedelmi díjat is felszámít. Katalógusai a formátumot tekintve a Központiéhoz hasonlítanak. Rendszeres licitálóinak postán küldi ki, de az árverés kezdete előtt és a boltban is ingyen lehet hozzájutni. Eddig a cégnek 16 hagyományos könyvárverése volt.

Ezután a listán az *Opera Antikvárium* következik. 1999-ben egy aukciót rendezett és az ebből származó forgalom 2,6 millió Ft volt. Továbbra is évi egy aukciót rendez. Első árverése 1999. december 9-én volt. Ennek során a leütési árra 5%-ot számított fel illetékként. 2000-ben az illeték mértéke már 10%-ra módosult. A beadóknak a leütési ár 70–80%-át fizeti a beadott anyag állapotától és ritkaságától függően. Katalógusait törzsközönségének postán küldi, de az üzletben is ingyen lehet hozzájutni. Eddig két aukciójuk volt.

A következő helyen az *Ex Libris Antikvárium* áll. A cég 1999-ben két aukciót rendezett, és 2,4 millió Ft-os forgalmat mutatott ki. Legelső (korszakunkba tartozó) árverését 1992. május 16-án tartotta. Ettől kezdve 2000. szeptember 22-éig összesen 30 árverést rendezett. Katalógusait a tulajdonos postán küldi azoknak, akik rendszeresen megtisztelik jelenlétükkel az árveréseit, de a boltjában is ingyen adja azokat. Kis formátumúak, a Horváth Gáboréhoz hasonlítanak. A 30. árverés volt az első, amelyen árverési díjat számított fel a leütési árra. Ennek mértéke 10% volt. Beadóinak 70%-ot fizet a leütési árból. Évente 2, a tárgyalt időszakban összesen 18 aukciót bonyolított le.

A pénzforgalmi listán következő a *Pastinszky Antikvárium* lenne (évente egy árveréssel és 1999-ben 2,2 millió Ft-os kimutatott forgalommal), azonban mivel a székhelye nem Budapesten, hanem Szentendrén van, majd a fővárosi antikváriumok és árverések sorba vétele után tárgyaljuk.

Így a *Psyché Antikvárium* kerül sorra, 1999-ben évi egy árveréssel és 1,2 millió Ft-os kimutatott forgalommal. Az első aukciót 1999. június 3-án bonyolította le. Ezen még a leütési ár volt a vételár, a következőn azonban már 8% árverési jutalékkal nőtt. Az első katalógusa kicsi, a Horváth Gáboréhoz, a második nagy formátumú, a Központiéra hasonlít. Kipostázva és a boltban egyaránt ingyenes. 2000. december 31-éig összesen két árverésük volt.

A pénzforgalom alapján készült lista fővárosi antikváriumokról szóló része itt ér véget. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Budapesten csak ennyi cég rendezett volna árverést. A többi árverező sorrendje azonban már teljesen szubjektív alapú.

* * *

A *Nyugat Antikvárium* az első árverését 2000. május 14-én tartotta a Parnasszus Antikváriummal közösen. Ezen az árverési költség 5% volt, és a beadóknak a leütött ár 65%-át fizette ki az antikvárium. A cég a 2. aukciót már önállóan rendezte, és az árverési költség mértéke 10%-ra módosult, de a beadók ugyanúgy 65%-ot kaptak a leütési ár után. A katalógust mindkét esetben ingyen terjesztették. Eddig a cég csupán két árverést rendezett.

A *Custos–Zöld Könyvesbolt és Antikvárium* eddig egy árverést rendezett: 2000. október 14-én. A tételek beadói 67%-ot kaptak, a vevőknek pedig 10% illetéket számítottak fel a leütési árra. A katalógus olyan formátumú volt, mint az Arkánum Antikváriumé, s ingyen lehetett hozzájutni.

A *Font Antikvárium* első árverése 1997. április 12-én volt. Az első két alkalommal a vételár a leütési ár volt, a harmadiknál azonban már 10% árverési illetéket is kellett fizetni. A beadónak az elkelt ár 60–80%-át fizeti a tulajdonossal történő megállapodás alapján. Két önálló árverése volt.

Az *Ulysses Galéria* az első könyvárverését 1997. február 13-án tartotta. Az első három, majd a 4–5. árverésének katalógusa összevontan jelent meg. Minden alkalommal a leütési ár volt a fizetendő vételár is, később azonban előbb 5, majd pedig 10% illetéket számítottak fel. Miután a cég 2001 januárjában áttette a székhelyét a Maros u. 27-be, már nem árverez könyveket olyan intenzitással, mint régen, csak postatörténeti dokumentumokat. Összesen 35 könyvárverést rendezett.

2000-ben kezdte meg működését – de nem antikváriumként – a *Pergamon Árverési Iroda*. A cég a 2000. november 11-én tartott árverésével mutatkozott be. Az első aukción nagyon színvonalas anyagot tudott felmutatni, amit a magas leütési árak is híven tükröztek. A vételárat a leütési ár, plusz 10% illeték alkotta. Az árverési feltételek közül különleges figyelmet érdemel az 5. pont. Eszerint az árverés során a tétel leütésével megszerzett vételi jog 14 napig van érvényben. Ennek lejártával az Árverési Irodának joga van a tételt másnak eladni vagy újra árverésre bocsátani minden kártérítési felelősség nélkül. A tárgyalt időszakban egy árverésük volt.

A vidéki könyvaukciók közül a legrangosabbak a szentendrei *Pastinszky Antikvárium* által szervezett árverések, amelyeknek a színhelye viszont mindig Budapest volt. Ezeken nem csak könyvek, hanem különféle iratok, oklevelek is rendszeresen gazdát cserélnek. Aukcióik sorát az 1998. április 24-én megtartott árverés nyitotta. Ezt azután még öt követte, kisebb-nagyobb rendszerességgel. Ezek sorában a 4. fokozott figyelmet érdemel, hiszen az 9 napig tartott (2000. április 3–12.). Ennek kínálatát az interneten is közzétették. A tételekre személyesen, levélben, faxon vagy e-mail formájában lehetett licitálni. A megemelt árak listáját 2000. április. 4-én, 6-án, és 11-én közölte a cég az interneten. Azokat a tételeket, amelyek nem keltek el, további három hónapig lehetett megvenni az üzletben, ill. az interneten keresztül. Az 1. és a 2. aukció alkalmával még nem volt árverési illeték, a 3.-on ez már 6%, a 4.-en és az 5.-en pedig már 10% volt. A tételek

beadói az első négy árverés alkalmával a leütési ár 85%-át kapták kézhez, de az 5. aukcióra beadott tételek gazdáinak már csak 80%-ot adott az antikvárium. Minden egyes árverési jegyzék hátoldalának a verzóján egy egyszerű szentendrei térkép található. Ennek az a célja, hogy a bolt elérhetőségét könnyebbé tegye.

A következő nagy hagyományú könyvárverések színhelye Miskolc, ahol tavaly előtt a táblázat tanúsága szerint egy árverés volt, és ahol az antikvárium 1999-ben 1,1 millió Ft-os forgalmat bonyolított le. *Ducsai István* antikvárius itt már négy árverést szervezett. Mindezek után a tárgyalt időszakban Budapesten is tartott két aukciót. Ezeken a leütési ár volt a tényleges vételár, és a tételek beadóinak mindig a leütési ár 70%-át adta. Összesen tehát hat aukciója volt a tárgyalt időszakban.

Meg kell még említenünk a szegedi *Könyvmoly Antikváriumot,* amely az első – és eddig egyetlen – könyvárverését Szegeden tartotta 2000. november 11-én. Itt sem számított fel illetéket a tulajdonos az elkelt ár után.

Végül, de nem utolsósorban említést kell még tennünk a *Fekete Hattyú Virtuális Antikváriumról,* amely úgy szervez árveréseket, hogy nem rendelkezik tényleges üzlethelyiséggel. A címben jelzett időszakban három aukciója volt. Az elsőről sajnos nem rendelkezünk információval, a másodikat a Kossuth Klubban, a harmadikat 2000. október 12-én tartotta az Olasz Kultúrintézetben. Ez utóbbin már 10% volt az árverési jutalék. Vételi megbízás telefonon vagy e-mail-ben *(bswanlender.hu)* adható neki.

Korszakunkban tartott még egy-egy árverést az *AD Kiadó* (1993) és a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* (1996), kettőt a *Miskolci Antikvár Kft.* (1992, 1996) és hetet a *Műgyűjtők Galériája Aukciós Ház* (1994–1996). E cégek 1996–2000 közötti árveréseiről sajnos nem rendelkezünk információval.

A fővárosi és vidéki aukciók számbavétele után meg kell még említenünk, hogy Walloschek Miklós tájékoztatása szerint ebben a korszakban Debrecenben is voltak könyvárverések, de ezekről bővebb felvilágosítást sajnos sem ő nem tudott adni, sem nekünk nem sikerült szereznünk.

Néhány érdekes adat az árakról

Az utóbbi években, főleg 1989-től kezdve a könyvárak rohamos emelkedése figyelhető meg. Különösen szembetűnő ez az RMK-k esetében. Pl. Pázmány Péter Hodegus 1637 (RMK. I. 637.) a Központiban 1983-ban 6000-ről 16 000-re ment fel, 1999-ben az Opera Antikvárium árverésén 45 000-ért indult és 110 000-ért kelt el. Bonfinius, Antonius Rerum Hungaricum ... 1581 (RMK. III. 706.) és hozzákötve Decretorum seu artculorum... 15811 (RMK. III. 705.) c. műve a Központiban 1976-ban 2400-ról indulva 8500 forintért kelt el, 1978-ban 4500-ról indult és ugyanennyiért vitték el, 1983-ban 8000-ről 14 000-re 2000-ben az Opera Antikváriumban pedig 50 000-ről 300 000-re ment fel az ára. Comenius Orbis seensualiumm pictus trilinguis című, 1708-ban megjelent munkájának (RMK. I. 1798.) az ára a Központiban 1970-ben 420 forintról 2100-ra, de 2000-ben már 120 000-ről 160 000-re módosult. Werbőczy István könyve, a Decretum. Az az, Magyar és Erdély országnac... 1571 (RMK. I. 87.) a Központiban 1969-ben 1600-ról indult és ugyanennyi volt a leütési ára is, 2000-ben már 800 000-ről 3 000 000-ra ugrott fel. Szenczi Molnár Albert Discursus de summo című, 1630-ban meg-

jelent műve (RMK. I. 594.) 1981-ben a Központiban még 1800-ról 4900-ért ment el, 1994-ben viszont már a Honterusnál 40 000-ről indult, és ugyanennyiért vitte el az új tulajdonos. Apafi Mihály Marcus Fridericus Wendelicusának (1674, RMK. I. 1161.) az ára a Központiban 1978-ban 1500-ról 3000-re, 1987-ben 3000-re, 1987-ben 3000-ről 6000-re, a Stúdiónál 1999-ben 40 000-ről 90 000-re kúszott fel. Eszterházy Pál Mennyei korona című művének (1696, RMK. I. 1496) az ára az alábbiak szerint alakult: a Központiban 1979-ben 5000-ről 7000-re, a Honterusban 1998-ban 86 000-ről 140 000-re ment fel. Istvánffy Miklós Regni Hungarici Historia ... (1685) című munkáját (RMK. III.3351.1) a Központiban 1976-ban 200-ról 2000-re, 1978-ban 400-ról 5000-re licitálták fel, 1992-ben 8000-ről indult, és ugyanennyiért vitték el, viszont a Stúdióban 1999-ben 60 000-ről indult és a licit vége 100 000 forint lett.

Ez az árrobbanás azonban nem csak az RMK-knál figyelhető meg. Széchenyi István Hitel című művének első kiadása 1989-ben az ÁKV Kamaránál 1800-ról indult, és 2900-nál állt meg. 1999-ben viszont már a Szőnyinél 15 000-ről kezdett és 40 000-nél koppant a kalapács. Dugonics András Etelka című művének 3. kiadása (1805) 1989-ben az ÁKV-nál 1200-ról indult és ugyanennyiért ment el. Tíz évvel később a Szőnyinél viszont már a kikiáltási ára 12 000 volt, a leütési ára pedig 80 000 forint lett. A nyolckötetes Hóman–Szekfű-féle Magyar történet ára 1989-ben a Téka árverésén 4500-ról 7000-re, 1999-ben a Honterus jótékonysági aukcióján pedig 14 000-ről 82 000-re módosult. Ifj. Palugyay Imre Buda-Pest szabad királyi városok leírása (1852) című munkájának árát 1983-ban az ÁKV-nál 1500-ról 4300 ra, 1999-ben a Központi árverésén 40 000-ről 60 000-re verték fel. Jaschik Álmosnak A könyvkötőmesterség (1922) című könyve 1991-ben a Miskolci Antikvár Kft. árverésén még 240 forintért indult és 1000 forintig ment, 1999-ben viszont a Mike és Társánál már 3000-ről 10 000-re ugrott. Az ember tragédiájának első kiadása 1990-ben az ÁKV-nál 1200-ról indult és a leütési ára is ennyi maradt, ugyanakkor 1999-ben a Központi aukcióján 25 000-en kezdett és 140 000-nél állt meg. Arany János Őszikék című művének első kiadása (1894) 1989-ben az ÁKV-nál 1 000-ről 2700-ra, 1999-ben a Honterusnál viszont már 14 000-ről 130 000-re ment fel. Utolsónak pedig álljon itt egy nagyon elgondolkodtató adat: Bevilaqua Borsody Béla: Pest Budai kávéházak 2 kötet (1935) ára 1983-ban az ÁKV-nál 600-ról 1000-re, 1998-ban a Stúdiónál 2000-ről 24 000-re, 2000-ben pedig a Mike és Társánál 10 000-ről 62 000 forintra szaladt fel.

A legjobb tudomásunk szerint tehát 1992. január 1-je és 2000. december 31-e között összesen 373 könyvárverés volt Magyarországon. Mindezen adatok tehát azt bizonyítják, hogy a könyvek rohamos drágulása miatt az az ember cselekszik jól, aki a felesleges pénzét nem bankban tartja, hanem könyvbe fekteti. A könyvbe fektetett tőke ugyanis nemcsak a jövőbeni pénzbeli gyarapodást, hanem a szellemi tőke sokszorosítását is elősegíti, tehát többszörös haszna van.

Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani elsősorban Mészáros Ildikónak, továbbá Walloschek Miklósnak, Földváry Antalnak valamint mindazon antikváriusoknak és gyűjtőknek akik e munka létrejöttében szóbeli közléseikkel és egyéb módon is fáradhatatlanul segítették munkánkat.

Szabó Róbertné

Könyvtárosok kézikönyve 2.

A VIII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválra megérkezett a kézikönyv 2. kötete, amely terjedelmében, szerkezetében, mondanivalójának gazdagságában, még inkább gyakorlati használhatóságában felülmúlja az első kötetet – vagy legalábbis annak első két fejezetét.

A nagyszámú hallgatóságot vonzó könyvbemutató szereplői: az Osiris Kiadó élén álló Gyurgyák János, valamint az első véleményt mondók, Máder Béla, a Szegedi Egyetem Könyvtárának főigazgatója és Dippold Péter, a Könyvtári Intézet igazgatója. Ismertetőikben megadták az alaphangot, megjelölték a hangsúlyokat.

Szerényen, illetve talán idő hiányában, alig nyilatkoztak a jelenlévő szerkesztők és a szerzők, Horváth Tibor, Papp István, Sütheő Péter, Rácz Ágnes és Murányi Lajos. Az ő érdemük, hogy vállalták tudásuk közvetítését azoknak, akik már könyvtárosok, és azoknak, akik könyvtárosokká szeretnének válni vagy éppen azoknak, akik hiteles választ keresnek könyvtár-, illetve információtudománnyal kapcsolatos kérdéseikre.

Az ünnepélyes keretek között elhangzott két ismertető szakértő fejet hajtott a kiadó vezetője előtt, akinek feltett szándéka, hogy minden tudományterületet korszerű és nagyszerű (ez utóbbi jelzőt én toldottam be) kézikönyvvel lát el, eltüntetve a fehér foltokat. Gyurgyák János a szerkesztőknek és a szerzőknek mondott köszönetet, és beszélt arról is, hogy az Osiris Kiadó olyan könyvekkel szeretné segíteni az egyes szakterületeken tevékenykedőket, illetve a szakterületek iránt érdeklődőket, amelyek rendszeresen frissíthetők, bővíthetők vagy ha szükségesnek mutatkozik, javíthatók. Ez így helyes. Nem kőbe vésett szövegekre, hanem használható, alaposan és jól tájékoztató rendszerező művekre van szükségünk.

Papp Istvántól megtudtuk, hogy rövidesen jönnek a következő kötetek. A harmadikat – a könyvtári rendszerrel, könyvtártípusokkal, a könyvtárüzemmel és a könyvtári szolgáltatásokkal foglalkozót – ez év karácsonyán már kézbe vehetjük. A negyedik tárgyalja majd a könyvtárügy és az érintkező tudományok, szakterületek (jog, pszichológia, épület, technológia, vezetés) kapcsolatait, együttélését. Végül egy ötödik kötet szolgál majd szakirodalmi kalauzként, valamint a négykötetes kézikönyvben való eligazodást segítendő, név- és tárgymutatót fog nyújtani.

A kézikönyv első két kötetét olvasva egyre inkább az a meggyőződésem, hogy a könyvtárosnak ma mindentudónak kellene lennie. Természetesen nem az, hogyan is lehetne? Bölcsebb vagy netán jobb szolgálója lesz viszont szakmájának az a könyvtáros, aki birtokba veszi mindazt a tudást és ismeretet, amit a kézikönyv alkotói elébe tárnak. Tudniillik nem olyan kézikönyvről van szó, amelyre csak a magyar értelmező kéziszótár meghatározása illik rá. Tehát nem csak valamely tudományág eredményeit rendszerező, összefoglaló mű, hanem több annál. Önmagában tudományos mű, amelynek kötetei tudományos értékkel bíró, a könyvtár- és információtudomány egy-egy nagy tartalmi egységét kimerítően és mindenre

kiterjedően tárgyaló fejezetekből épül fel. Ezek a kötetek nélkülözhetetlenek lesznek a felsőoktatásban! Legalábbis az elhangzott vélemények szerint a kézikönyvegyüttes közvetlen használata leginkább a felső szintű oktatásban várható. Szerintem minden könyvtáros használni fogja a köteteket – saját érdekében – napi munkaeszközként. E vélemények kapcsán újólag feltehetjük a kérdést, ahogyan az az első kötet megjelenése alkalmából is felmerült: kiknek készült (készül) a nagyszabású összegzés? Elvileg természetesen minden könyvtáros számára. Mégis, mikor veszi kézbe a közkönyvtáros, a gyermekkönyvtáros, a szakkönyvtáros vagy a könyvtári nagyüzemek feldolgozója, osztályozója, gyarapítója, tájékoztatója? Kiket nevezhetünk meg célközönségként? Erre ad magyarázatot a 2. kötet előszava, amely szerint: *„A kötet nem vállalta, hogy konkrét eljárások alkalmazási szintű ismertetését vagy a komplett bibliográfiai apparátus felsorolását nyújtsa. Fontosabbnak tartotta az időben kibomló gondolatok, az összefüggések felmutatását, az ellentmondások és a megoldásra váró feladatok megnevezését.* Már az első kötet is küzdött azzal a nehézséggel, hogy a könyvtári és tájékoztatási intézmények más-más fejlettségi szinten élnek, működnek, szolgáltatnak. Ezért nehéz a mondandót úgy megfogalmazni, hogy a még manuálisan dolgozókhoz is szóljon, de a másik oldalon a szövegtárolás vagy automatikus osztályozás és referálás nehézségeivel birkózók számára is hasznos legyen. ... Ezek a fázisbeli különbségek egyfajta hullámzást okoznak a kézikönyvben, ami talán nem hiba, hanem a helyzet következménye. A szerkesztők mindenesetre igyekeztek a szakmai »state-of-the-art« tükröztetésére inteni a szerzőket."

Miközben nagyon is magasra tették a mércét, így kényszerítve, késztetve a használókat tanulásra, elmélyedésre, gondolkodásra. Ha valaki belefog egy-egy fejezet olvasásába, nehezen tudja abbahagyni, nem engedik el az igényesen, tudományos alapossággal, mégis olvasmányosan, magukkal ragadóan megírt szövegek.

Az 1. fejezet, „A feldolgozás egységei és a feltárás célja" Horváth Tibor munkája. Elméleti módon közelíti meg és elméleti szinten tárgyalja azon egységeket, amelyek információértékük miatt szolgáltatandók, és amelyeket kereshetővé kell tenni a feltárás műveletei során. Ki kell emelnünk azt a szerző által fontosnak tartott tételt, hogy a feltárás egységeként ma már nem fogadható el egy könyvtár állományában meglévő fizikai egység. *„Az ismeretgazdálkodó könyvtár nem indulhat ki abból, hogy a feltárandó ismeretkvantumokat a fizikai hordozók keretei közé szorítja, mert a dokumentumok által porciózott ismeretek mennyisége vagy mennyiségi egységei nem a tudásgazdálkodás, a tudásipar szempontjai szerint alakulnak, hanem a szerzői, kiadói, kötészeti, előállítási és terjesztési szempontok szerint."* Az alapozás – a feltárandó információ egység megvilágítása – után következnek a feltárás szintjei és egy újabb (a Horváth Tibort olvasók számára eddig sem ismeretlen) fogalom: a szurrogátum. A szurrogátum fejezetből megtudjuk, hogyan jön létre az eredeti információmennyiség reprezentációja, melyek azok az adatok és eszközök, amelyeknek segítségével megvalósítható mind az azonosítás, mind a kereshetőség. És természetesen ezeken keresztül érthető el a feltárás célja: az eredményes kommunikáció a felhasználó és a közvetített információ között, azaz létrejön az információs rendszer mint eszköz. Végigkísérhetjük e rendszer korai és későbbi feltáró eszközeinek tárházát a hagyományos katalógusoktól kezdve a távoli hozzáférésű adatbázisokig. S bár pontosan értem a szurrogátum kife-

jezés jelentését és jelentőségét szakterületünkön, bízom benne, hogy könyvtárosi munkánk mindennapi szókincsében nem nyer majd polgárjogot.

Dippold Péter a kézikönyv bemutatója alkalmával minden fejezetre talált egy-egy olyan jelzőt, amelynél jobbat az első ismertető megfogalmazója keresve sem találhatott volna. Ezért szíves engedelmével kölcsönveszem ezeket. Az első fejezetre a következőt mondta: *„Horváth Tibor ott folytatta, ahol elméleti alapvetését az első kötetben abbahagyta, a fejezet tiszta logikájú elméleti fejtegetés.* ***Jelzője: elméleti."***

A 2. fejezet, „A tartalmi feltárás" a Horváth Tibor–Sütheő Péter szerzőpáros tollából született. Ebből a fejezetből mindent megtudhatunk, amit az osztályozási rendszerekről ma tudni lehet és érdemes. Valamennyi információkereső nyelv és eszköz helyet és alapos bemutatást kapott, kezdve a természetes nyelven nyugvó és szabályozott eljárástól a mellérendelő és hierarchikus osztályozási rendszerekig, az individualizáló és generalizáló típuson át a nem automatikus és az automatikus, illetve a fazettás osztályozásig. Fontosságánál fogva részletes kifejtést érdemelt a relációk fogalma és kezelése, ugyanígy a tartalmi feltárás folyamata. Egyetemi tankönyv szintű fejezetek szólnak a tudományok felosztásán alapuló hierarchikus osztályozási rendszerekről, a Melvil Dewey által kifejlesztett Tizedes Osztályozásról (TO) és az azt követő, a nemzetközileg elterjedt és ma is fontos Egyetemes Tizedes Osztályozásról (ETO). Megismerkedhetünk a szintén világszerte, főként az angol nyelvterületen elterjedt LCC-vel, a Library of Congress betűk és számok kombinációjából álló, a gyakorlati használhatóság céljaira kifejlesztett osztályozási rendszerével (Library of Congress Classification). Ezt követi a tárgyszavazásnak, a fazettás osztályozásnak, a tezauruszoknak mint információkereső nyelveknek a kifejtése az alapfogalmaktól kezdve a számos megvalósítás, megvalósulás bemutatásáig. Külön alfejezetet érdemelt a PRECIS (PREserved Context Indexing System), a „szövegkörnyezetet megőrző indexelő rendszer" ismertetése.

A szaktudományi tájékoztatás eszközeit és módozatait tárgyalják „A referálás" és „A tartalmi feltárás automatizálása" alfejezetek.

A szerzők bőségesen foglalkoznak az egész tartalmi feltáró munka hatékonyságának, hasznosságának mércéjével, annak eredményességét bizonyító információkereséssel.

Beavatnak az adatbázisok világában ismertté és nélkülözhetetlenné vált Boole-algebra alkalmazásokba, a relevancia szerinti rangsorolásba és a szabadszöveges keresés valamennyi módozatába. Ezek után következik a legújabb keresési technika, amely már a böngészés és a hipertext által kínált lehetőségek világába vezet. Az utolsó alfejezet a keresés eredményének értékelését taglalja.

Terjedelmét tekintve ez a fejezet a leghosszabb a maga 149 oldalával, önálló monográfiaként is megjelenhetett volna. Sajna, a „nyomda ördöge" rontott egy kicsit a művön, mondhatnánk úgy is, hogy a könyvtárost, a könyvek legszigorúbb kritikusát is utolérte a nemezis: az ábrák és szövegeik nem mindenütt vannak a helyükön. Mindez nem ront a tartalmon, és a következő kiadásnál helyrehozható.

Dippold Péter a következőképpen jellemezte a második fejezetet: *„félelmetes információmennyiség a különböző típusú osztályozási rendszerekről, az információkereső nyelvekről, az információkeresés eszközeiről"*. Jelzője így szól: ***impozáns.***

A 3. és a 4. fejezettel kapcsolatban előre szeretném bocsátani elfogultságomat. Ezek azok a területek, amelyekkel eddigi pályám tetemes részében hivatásszerűen foglalkoztam. Ezeket a fejezeteket olvastam el először, kíváncsian arra, mit és hogyan mondanak el szakértő kollégáim, barátaim.

A 3. fejezet, „A kiadványok bibliográfiai számbavétele; leíró katalogizálás" szerzője Rácz Ágnes. Rácz Ágnes komoly nevet szerzett már magának eddigi munkásságával. Most azonban olyan művet tett közönsége elé, amellyel megkérdőjelezhetetlenné teszi kompetenciáját, szakértelmét. Szívem szerint kötelező olvasmánynyá írnám elő mindahány leíró katalogizálást űző kolléga számára, s ha erre nincs is felhatalmazásom, kérek mindenkit, ne sajnálja az időt a téma gazdagságához mérten nem túlságosan hosszú (104 oldal), ám annál több használható információt tartalmazó fejezet tanulmányozására. Félreértés ne essék: nem tankönyvről van szó, nem ebből lehet/kell megtanulni katalogizálni. Meg lehet azonban tudni mindazt, amire egy címleírónak – hogy ilyen parlagi kifejezést használjak – szüksége van ahhoz, hogy napi munkája gyökereit, hátterét, fejlődését, értelmét és jövőjét megértse, és hogy tevékenysége hasznos, eredményes, sőt sikerekben gazdag legyen. Elég, ha csupán a bevezetésből idézzük a bibliográfiai számbavétellel kapcsolatosan megfogalmazott alaptételt, amelyet a szerző Haglertől kölcsönzött:

„A bibliográfiai számbavétel azoknak a gyakorlati eljárásoknak, műveleteknek az összessége, amelyekkel a könyvtáros úgy szervezi meg a dokumentumokat és leírásaikat, hogy az adott használói igényeknek legjobban megfelelő dokumentumokat a leggyorsabban és leghatékonyabban lehessen megtalálni. A bibliográfiai számbavétel funkciói:

1. fizikai hordozójától függetlenül minden lehetséges dokumentum létezésének megállapítása;
2. a dokumentumokban található vagy azok részeit képező művek azonosítása (beleértve a folyóiratok cikkeit, a konferenciai jelentésekben publikált előadásokat, az antológiák tartalmát stb.);
3. a katalogizálás szabályainak megfelelően dokumentumok és művek jegyzékeinek előállítása;
4. gondoskodás a dokumentumok összes hozzáférési pontjáról a jegyzékekben, lehetővé téve legalább a név, a cím és a tárgy szerinti elérést;
5. gondoskodás minden dokumentum helyének megállapításáról, legyen bár konkrét fizikai példány vagy közvetlenül, illetve a könyvtáros segítségével elérhető digitális fájl."

Rácz Ágnes segítségével áttekinthetjük a katalogizálás történetét az ókori jegyzékektől a középkori katalógusokon keresztül a könyvnyomtatás kézműipari, majd nagyipari korszakain át az elektronizáció koráig, azaz mindennapjaink gyakorlatáig. Bőséges, de nem bőbeszédű tárgyalást olvashatunk a katalogizálás szabályozásában bekövetkezett nemzetközi egységesítő munkálatokról, azok szükségességéről és eredményeiről, különös tekintettel az IFLA ez irányú törekvéseinek és programjainak. Ez utóbbiak közül is a kiemelkedő jelentőségű Egyetemes Bibliográfiai Számbavételről (UBC = Universal Bibliographic Control) és a valameny-

nyi dokumentumtípus leírási szabályait tömörítő ISBD-kről, amelyek alapjául szolgáltak valamennyi hazai leírási szabványnak, szabályzatnak. Mindezeket követi a nemzetközi csereformátumok, a MARC-ok ismertetése és az on-line katalógusok korszakának beköszöntése, amelyek véglegessé tették a cédulakatalógusok lezárását.

A 4. alfejezet tüzetesen megvizsgálja a katalogizálás műveleteit, a műveletek elvégzéséhez szükséges szabványok és szabályzatok sorát, a leírást alkotó adatcsoportokat és adatelemeket, a címtől a szerzőségig és megjelenési adatokig, az azonosító számokat és a leírást tétellé avató besorolási adatokat, egészen azok modern nyilvántartásáig, az adatbázisok építésében ma már kulcsszerepet betöltő besorolási rekordok készítéséig. Különös értéke a fejezetnek az irodalomjegyzék, mely – amennyire ismereteim terjednek – a tárgy még részletesebb tanulmányozását igénylők számára teljesnek mondható.

Ide kívánkozik a már többször idézett bemutató ismertető megállapítása a kézikönyv e részéről: *„Rendkívül szakszerű, a gyakorlattal a legközelebbi kapcsolatban álló könyvrész, ahol minden szónak jelentősége van."* És a szerénynek tűnő, annál inkább sokatmondó jelző: ***precíz***.

A 4. fejezetet „A bibliográfiától az adatbázisig" címen Murányi Lajos készítette. Murányi Lajos a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára gyűjteményének gazdája. Mindig az volt a véleményem, csak az lehet jó gyűjteményszervező, aki úgy ismeri a bibliográfiákat, mint a tenyerét, az lehet jó feldolgozó, aki megtanult katalógust szerkeszteni és tájékoztatni, az lehet jó tájékoztató, aki dolgozott címleíróként, osztályozóként – és folytathatnám tovább. Valaha volt rá lehetőség, hogy a nagykönyvtárak ifjú munkatársai végigjárják az iskolát, mielőtt tartósan beülnének a számunkra kijelölt vagy az általuk választott munkapadba. Manapság, sajnos, legtöbbször nem így történik. A nagykönyvtárak örülnek, ha egy-egy megüresedett helyre egyáltalán van megfelelőnek tűnő jelentkező, aki ha beteszi a lábát az intézménybe, azonnal arra kényszerül, hogy átrágja magát az előtte tornyosuló kásahegyen. Murányi Lajos azért az egyik leghozzáértőbb gyűjteményszervező, mert mindent tud a gyarapítás (gyűjteményszervezés) és a tájékoztatás forrásairól, eszközeiről: a bibliográfiákról, legyenek azok szak- vagy nemzeti bibliográfiák, regionálisak, teljesek vagy válogatók, nyomtatott füzetekben, kumulált kötetekben vagy CD-ROM-on megjelentek, esetleg – és egyre inkább – távoli hozzáférésű adatbázisokból elérhetők. Murányi Lajos fejezetében bármilyen bibliográfiai fogalom magyarázatát keresi az olvasó, biztos, hogy feleletet kap kérdésére, elegáns, világos megfogalmazásban és megfelelő kiegészítő irodalom felajánlásával. A magyar nemzeti bibliográfia rendszere alfejezetből – bár valamennyi valahai vagy mai kiadvánnyal foglalkozik dokumentumtípusonkénti csoportosításban (könyvek bibliográfiái, retrospektív bibliográfiai ciklusok, kurrens nemzeti bibliográfia, időszaki kiadványok bibliográfiái, sajtóbibliográfiák, repertóriumok, zeneművek, térképek, grafikai plakátok, tankönyvek, egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai, hungarika bibliográfiák) – mégis hiányolok egy, a magyar nemzeti bibliográfia rendszeréhez tartozó teljes irodalomjegyzéket. Nem lett volna nagy feladat ennek összeállítása, s talán a használó is elégedettebb lenne annak tudatában, hogy bármikor leveheti polcáról a kézikönyvet, ha ilyen jegyzékre van szüksége.

Gazdag a tájékoztatás egyéb adatközlő eszközeinek számbavételére szentelt alfejezet, amely az enciklopédiákkal, lexikonokkal, szótárakkal, adattárakkal, név- és címtárakkal, évkönyvekkel, statisztikai adattárakkal foglalkozik.

Az irodalomjegyzék ennél a fejezetnél is gazdag, és a lényeges külföldi források mellett szinte a teljes, értékes információkat tartalmazó hazai források adatait is tartalmazza.

Ismét az elsőként elhangzott ismertetés megállapítását idézem: *„Mivel Murányi Lajos Rácz Ágnes jóvoltából mentesült a bibliográfiai leírás taglalásától fejezetében, sokkal inkább koncentrálhatott a bibliográfia típusainak leírására. A 'kézikönyv' műfajának leginkább megfelelően ez a fejezet sok konkrét adatot (címet) tartalmaz. Jelzője:* ***adatgazdag.***"

Az ismertetés végére hagytam a szerkesztőpáros munkájának méltatását. Az első kötetet sokan tartották kiegyensúlyozatlannak, a szerzők tárgyalásmódját egymástól távolállónak, megemlítették a jegyzetapparátus megjelenítésének eltérő voltát. Úgy gondolom, ezek a gyermekbetegségek gyógyíthatók. A második kötet dinamikusabban, gyorsabban készült. A szerkesztők legfőbb törekvése az volt, hogy a felkért szerzőket bátorítsák, segítsék. (Biztos forrásból tudom, hogy a határidők betartatása is feltett szándékuk volt.) Mindeme törekvésüket siker koronázta, máris polcunkon lehet a második kötet. Gondolom, a tüzetesebb vizsgálatot, olvasást követő pontosító, a szövegeket javító észrevételeket szívesen fogadják.

Végül – nem szánom mentegetőzésnek, de el kell mondanom –: ezen ismertető írójaként nem volt könnyű dolgom. Egyrészt azért nem, mert a megjelenést követően mindössze tíz nap állt rendelkezésemre, s valljuk be, egy kézikönyv esetében ez az idő meglehetősen rövidnek mondható. Másrészt azért nem, mert igazából csak két területen tettem szert hosszú szakmai munkásságom során olyan ismeretekre, amelyek feljogosítanak az ítéletalkotásra. Nem tartom magam tévedhetetlennek, éppen ezért megköszönöm a felkérést, és előre is hálás vagyok azoknak, akik figyelmet és időt szenteltek véleményem olvasására. Remélem egyúttal, hogy a kézikönyv következő ismertetője és a további véleményalkotók más megvilágításokból és nézőpontokból kiegészítik majd és gazdagítani fogják az első próbálkozó véleményét, még akkor is, ha azzal nem mindenben helyezkednek azonos álláspontra.

Könyvtárosok kézikönyve. 2. köt., Feltárás és visszakeresés / szerkesztette Horváth Tibor, Papp István. – Budapest : Osiris, 2001. – 375 p. : ill. – (Osiris kézikönyvek ; ISSN 1416-6321)
ISBN 963 379 878 7

Berke Barnabásné

Könyvtörténeti írások

Szinte egyszerre hagyta el a nyomdát Borsa Gedeon összegyűjtött tanulmányainak harmadik és negyedik kötete. A *Könyvtörténeti írások* negyedik kötetével befejeződött a szerző évtizedek során tudományos folyóiratokban, évkönyvekben, tanulmánykötetekben megjelent dolgozatainak önálló kötetekben történt közreadása.

A *Könyvtörténeti írások* 1996-ban megjelent *első kötete* Borsa Gedeonnak a hazai nyomdászat 15–17. századi történetének témaköréből itthon és külföldön megjelent tanulmányait tartalmazta, míg 1997-ben a könyvtörténeti írások *második* tagjaként a 15–16. századi külföldi nyomdászatról szóló dolgozatokat vehettük kézbe. A négy kötetben összesen 188 tanulmányt olvashatunk, összesen 1902 lap terjedelemben. Összeadhatnánk még a közölt képeket, illusztrációkat is: számuk bizonyára több százra tehető.

Mindezt csak a teljesség kedvéért bocsájtottuk előre, hiszen itt most a frissen megjelent harmadik és negyedik kötet bemutatása a célunk.

A *harmadik kötet*, amint címében olvasható, az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyveiben megjelent tanulmányokat foglalja egy egységbe. A szerző hosszabb lélegzetű tanulmányai, amelyek a *Magyar Könyvszemle* vagy más folyóiratok kereteit meghaladták, az OSZK rendszeresen megjelenő évkönyveiben kaptak helyet. Az Évkönyvben ugyanis lehetőség nyílt bőséges illusztrációs anyag és terjedelmesebb forrásszövegek közlésére is. Így érthető, hogy bár ez a kötet a legnagyobb a maga 546 lapjával, mégis a benne újra-közölt tanulmányok száma csak 23. Az OSZK Évkönyv dicséretes hagyományaihoz híven a kezdetektől minden egyes tanulmányhoz idegennyelvű összefoglaló is járult: vagy német, vagy angol, vagy ritkábban francia nyelven. Ezek az összefoglalások természetesen a most megjelent kötetben is megtalálhatók.

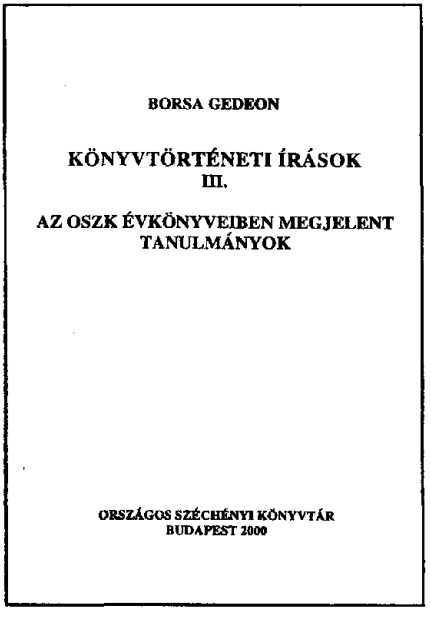

Borsa Gedeon az OSZK Évkönyv megindulásától kezdve (1957) annak minden egyes kötetébe írt egy tanulmányt, egészen a legutóbb – de reméljük nem legutolsóként – megjelent 1994–1998-as kötetig. Tanulmányainak időköre az ősnyomtatvány-korszaktól a 20. századig terjed. A legkorábbi nyomtatványok, amelyekről a tanulmányok szólnak, az 1480-as évek ma-

gyar vonatkozású ősnyomtatványai, a legkésőbbi (vagy legújabb) kiadványokról pedig, köztük egy 1902-es *Százéves kalendáriumról,* a csíziók utóéletével kapcsolatban olvashatunk.

Az ősnyomtatvány-korszakkal foglalkozik öt, a 16. századi hazai és külföldi nyomdászattal tíz, ennél későbbi korokkal öt tanulmány, három pedig módszertani kérdésekkel, azon belül is a régi nyomtatványok számbavételének és regisztrálásának kérdésével. (Ez utóbbiaknak éppúgy helye lett volna a negyedik kötetben, amely a módszertani tanulmányokat foglalja össze, minthogy azonban az OSZK Évkönyvében jelentek meg, ebben a harmadik kötetben is joggal foglalnak helyet.)

Ha a tanulmányok keletkezési idejét nézzük, megállapíthatjuk, hogy a szerző 1957 és 1964 között elsősorban ősnyomtatványokkal és külföldi magyar vonatkozású 16. századi nyomtatványokkal foglalkozott – majd visszatért ehhez a korszakhoz 1982–1991-es években –, azután ahogy realizálódott a Régi Magyarországi Nyomtatványok kiadása, az 1967. évtől kezdve előtérbe kerültek az ezzel a hatalmas vállalkozással kapcsolatos módszertani és gyakorlati kérdések, majd a munkálatok velejárójaként az új kutatási eredmények. Ez utóbbiak közül is Borsa Gedeon figyelme elsősorban Joannes Manlius tevékenységére irányult: e Nyugat-Magyarországon dolgozó mesternek könyvnyomtatói és könyvkötői tevékenységét 1970 és 1973 között három tanulmánya dolgozta fel. A magyar csízió kiadástörténete 1974 és 1979 között foglalkoztatta a szerzőt. A csízióval kapcsolatos tanulmányainak kiindulópontja is a hazai 16. századi nyomdászat volt, amikor az első ilyen kiadvány megjelent, de amint fent már említettük, ennek sorsát és utóéletét egészen a 20. század legelejéig végigvezeti. Az RMNy munkálatok előrehaladottabb stádiumában, 1980-ban, már közvetlenül az RMNy 2. kötetének megjelenése előtt újabb átfogó bibliográfiai regisztrálás tervét körvonalazta egyik tanulmánya: a 16. századi nyomtatványok, az úgynevezett antikvák országos számbavételét. Azóta ezek a munkálatok is – amelyeket az RMNy Szerkesztőség fog össze – könyvtáranként eltérő ütemben, de rendszeresen folynak. A Szabó Károly-féle harmadik hungarika-kategória, a személyi hungarikumok regisztrálása ugyancsak aktuálissá tette a régi hazai szerzők személyének és munkásságának áttekintését. Ennek problémakörével foglalkozó tanulmányát az OSZK Évkönyv legutóbbi, 1994/1999-es kötetében olvashatjuk.

Visszatérve a szerzőnek a legkorábbi magyar vonatkozású nyomtatványokról szóló tanulmányaira, elcsodálkozhatunk, hogy a Szent Antalról vagy a Szentlélekről elnevezett ispotályosrendnek hány olyan nyomtatott emléke maradt fenn, amelyeket elsősorban itt Magyarországon terjesztettek. A törökök ellen Magyarországon hirdetett 1500. évi búcsúval kapcsolatban is készültek – ha nem is idehaza, hiszen akkor itt nem működött nyomda – egyleveles nyomtatványok. Különösen érdekes és bizonyára kevesek számára ismert, hogy a római Szent Péter bazilika építése javára is hirdettek búcsút: a hívek pénzadományaikért pápai búcsút, bűnbocsánatot nyertek. Ennek meghirdetése és a búcsúk igazolása már nyomtatványokon történt, sőt az utóbbiak kitöltetlen formanyomtatványokon. Amint azt a szerző megállapítja, az egységes szöveg és a nagyobb példányszám problémájának ideális megoldását jelentette a nyomtatás. Igen hamar felismerték ennek jelentőségét a búcsú hirdetésével kapcsolatos adminisztráció megkönnyítésére. Először a legnagyobb példányszámban forgalomba került búcsúlevelek kinyomtatására került sor, már Gutenberg idejétől kezdve. Ilyenre nálunk is van példa, amikor nyomda műkö-

dött hazánk területén: az 1480. évi jubileumi búcsú pozsonyi hirdetéséhez már itthon készült nyomtatott búcsúlevelet használtak (a Confessionale-nyomda kiadványa volt). Ma már érthetően ritkaságszámba mennek ezek a legtöbbször kisméretű, egyetlen levélből álló nyomtatványok. Borsa Gedeon az Országos Levéltárban a régi oklevelek között talált rá ilyen török elleni búcsúlevelekre.

Szép számú magyar vonatkozású adat található azokban a bécsi ősnyomtatványokban is, amelyek az 1493-ban elhunyt III. Frigyes császár gyászünnepségének eseményeiről számoltak be. Magyarországot a temetésen hivatalos delegátusok képviselték, akik mint II. Ulászló magyar király küldöttei vettek részt. A már abban az időben is rendkívül pontos protokolláris előírások igen előkelő helyet biztosítottak a magyaroknak: Miksa király, a pápai legátus és a francia megbízott után következtek. Magyarország egyik képviselője Bakócz Tamás akkori egri püspök volt. Amint arról a nyomtatott szöveg tudósít, a második misét a veszprémi püspök mondta, aki nem más, mint ifj. Vitéz János, az egykori esztergomi érsek unokaöccse, maga is neves humanista.

Minthogy a nyomtatványok címlapja, előszava nem szokott szólni a könyvkötőkről, ha nincsenek korabeli iratok és feljegyzések, akkor csak magukat a kötéseket lehet „vallatóra fogni". Ehhez azonban az szükséges, hogy a könyvek milliói közül kiválasszuk a vizsgálandó könyvkötő műhely termékeit. Amint azt a szerző is mondja, ez a legnehezebb feladat. Különösen hasznos tehát, folytatja, ha ebben az embert a szerencse is segíti. Így történt a szerzővel, amikor 1972 szeptemberében a németújvári ferencesek könyvtárában régi magyarországi nyomtatványok után kutatott.

A 16. századi magyarországi nyomtatványok kutatása terén még mindig nagy kincsesbányát rejtenek a könyvtáblákból előkerült töredékek. Ehhez tudni kell, hogy a régi könyvkötők a táblák merevítésére vagy fából, vagy papírlemezekből álló lapokat alkalmaztak. Az ilyen kartonlemezek egy részét, hogy a költséget csökkentsék, kiselejtezett papírok összeragasztásával állították elő. Ehhez felhasználtak minden kezük ügyébe akadó papírhulladékot az eldobott levéltől a használhatatlan könyvcsonkig. Nyomdák esetében természetes anyagforrást jelentett ehhez a munkájuk során keletkező selejtpapír. Kötéstáblák vizsgálata során derült fény Joannes Manliusnak, az 1582 és 1605 között Nyugat-Magyarországon működő könyvnyomtatónak könyvkötői munkásságára. Manlius volt az a korai nyomdászunk, akiről korábban még más hazai tipográfusokhoz képest is alig tudott valamit a könyvészet. Most viszont, Borsa Gedeon e témát körüljáró tanulmányainak köszönhetően tevékenysége és mozgása meglehetősen jól nyomon követhető. Úgy látszik, hogy Manlius Batthyány Boldizsár könyvtára számára (amelyet ma a kismartoni ferencesek őriznek) egész sor könyvet kötött be. Mára 24 Manlius-kötést sikerült azonosítani, de érdekes módon a kötésekben lévő könyvek közül csak három készült Manlius saját nyomdájában, a többinek csak a kötését készítette ő.

Szinte külön egységet képeznek (és a tanulmánykötetnek is több, mint egyharmadát alkotják) a magyar csízióról szóló tanulmányok. Mindenekelőtt a szerző *A magyar nyelv történeti–etimológiai szótára* segítségével tisztázza a csízió szó négyféle értelmét: 1. versbe szedett ünnepnaptár (1638 előtt) 2. népszerű-tudományos leírás (1600 körül), 3. álmoskönyv-jóskönyv (1799/1844), 4. diákfurfang (1898). A csízió szónak időrendben első értelme tehát a „versbe szedett ünnep-

naptár", amely az ún. öröknaptárak egy fajtáját alkotja. A középkori öröknaptár az egyház állandó ünnepeit és a szentek neveit tüntette fel minden napnál. Mielőtt a mai időmeghatározásra sor került volna, századokig az öröknaptárban szereplő ünnepek és szentek nevei adtak eligazítást az egy-egy éven belüli időrendről nem csupán az egyházi személyeknek, hanem mindenki számára. Ezért volt az ünnepek és szentek nevének ismerete igen fontos, az éven belül elfoglalt pontos helyükkel együtt. Hogy ezeket az ismereteket jól lehessen memorizálni, a csízió ezeket a tudnivalókat verses formában összegezte. A csízió vers a 12 hónapnak megfelelően tizenkétszer két sorból áll, és azokban az év napjainak számával azonosan 365 szótag olvasható. A középkori latin változat kezdőszava, a *Cisio (Janus)* adta a továbbiakban magának a műfajnak elnevezését is. A legkorábbi magyar nyelvűt 1537/38 táján Krakkóban nyomtatták. Hogy ezt a szöveget megtanulásra szánták, azt már ennek az első csíziónak előszava egyértelműen tudatja: Székely István a magyarul olvasó gyermekeknek készítette ezt a magyar csíziót, hogy könyv nélkül is tudják az ünnepeket. Ezt a legkorábbit azután a magyar csíziók sora követte, még a jeles protestáns zsoltárfordító Szenci Molnár Albert is készített magyar csíziót, amely *Imádságos könyvecskéjéhez* csatolva jelent meg, de katolikus változata Pázmány Péter *Keresztényi imádságoskönyvében* is megtalálható. Később az egyetlen évre szóló hazai kalendáriumok egész sorában is megtalálhatók a rövid, szótagokra bontott versikék.

Borsa Gedeon tanulmányai a továbbiakban az 1600-tól rögzülő csízióra mint „népszerű-tudományos leírásra" vonatkoznak. Ez nem is műfaj, hanem maga a könyv: a csízió, azaz magyar planétás könyv. A csízióról szóló tanulmányokat különösen gazdag illusztrációs anyag szemlélteti: érvágási tanácsadó, évszakábrázolások, tenyérjóslás, bolygók ábrázolása vagy az éjjeli holdfény hosszát mutató tábla egy váci, 18. századi csízióból.

Még a 18. századnál maradva: a kutatókat segítő szerencse akkor sem hagyta el a szerzőt, amikor az egyébként nagy háborús károkat szenvedett müncheni Bayerische Staatsbibliothekben olyan gyűjtőkötetet talált, amely pontosan egy tucat magyar nyelvű széphistóriát tartalmazott az 1700-as évek első évtizedeiből (Münchenben égett el a légitámadások alatt az 1556-ból való egyetlen teljes Hoffgreff-énekeskönyv példány). A gyűjtőkötet belsejébe egy kéz beírta németül, hogy „egy kötetnyi lengyel ének", vagyis lengyelnek minősítette a számára érthetetlen nyelven készült írásokat. Ismeretes, hogy a valamikor nagy példányszámban megjelent ponyvák mára milyen ritkaságok lettek. Az ebben a kötetben foglaltak is egy kivételével mind unikumnak bizonyultak, a hazai könyvészet ezeket nem ismerte. Nemcsak műfajukat tekintve hasonlóak a gyűjtőkötet darabjai, hanem e Fortunátusról, Árgirusról, Tékozló fiúról, Tankredusról szóló históriáknak még az is közös jellemzője, hogy címlapjukon nyomdászként vagy kiadóként sorozatosan a titokzatos Endter Márton neve jelenik meg. Ezt a nevet a könyvészet eddig is ismerte, Borsa Gedeon kutatásai alapján azonban mára biztosra vehető, hogy Magyarországon sohasem nyomtatott, még ha némelyik impresszumban ezt is állítja magáról. Csak a többségében Nürnbergben, többféle műhelyben előállított magyar ponyvákat terjesztette Magyarországon, nemegyszer hamis impresszummal.

* * *

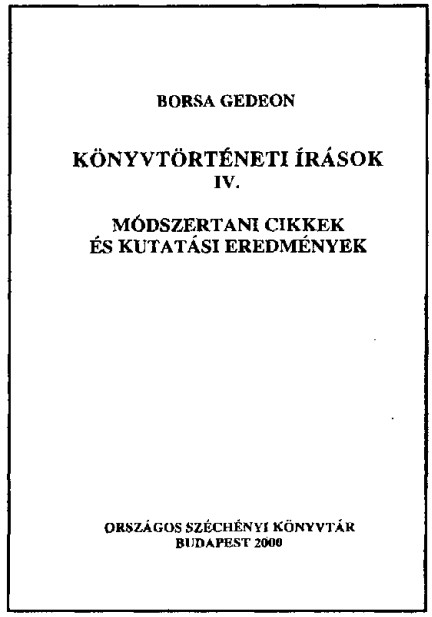

Borsa Gedeon *Könyvtörténeti írásainak negyedik kötete* – amint címe is elárulja – a szerző módszertani cikkeit és kutatási eredményeit tartalmazza. Ennek megfelelően három nagyobb egységbe sorolódnak a tanulmányok: a kötet a módszertani cikkekkel kezdődik, majd következnek a kutató utak beszámolói, végül a kutatási eredmények.

A módszertani cikkek többsége, de nem mindegyike eredetileg hazai folyóiratokban jelent meg vagy önálló kötetként látott napvilágot. *A számítógépek alkalmazása a régi nyomtatványok feltárására* című dolgozat szinte egyidőben jelent meg magyar nyelven éppen elődünk, a *Könyvtáros* hasábjain 1982-ben és a horvát könyvtári folyóiratban 1981-ben. A kötetben mindkét változat olvasható. A 16. századi nyomtatványok központi katalógusának tervéről az 1984-ben megjelent olasz nyelvű és a német változatot is itt találjuk. Ugyancsak külföldi közönségnek szólt az az 1986-os tanulmány, amely az itthon folyó nyomdatörténeti, betűtípus-kutatási munkákról adott összefoglalást.

A kötet első módszertani cikke 1960-ban íródott, méghozzá a xerográfia könyvtári felhasználásáról (ugyancsak a *Könyvtáros*-ban jelent meg). Friss találmány volt ez akkor még külföldön is, ezért örömmel számolhatott be a szerző arról, hogy az Országos Széchényi Könyvtár a közelmúltban szerzett be egy teljes Xerográf berendezést. Borsa Gedeon már ekkor felismerte előnyeit a mikrofilmmel szemben, ami könyvtári hasznosítását illeti – más kérdés, hogy a könyvtárak azóta állagmegőrzéshez mégis inkább a mikrofilmet részesítik előnyben a lemásolandó régi és ritka könyv egyszeri és kíméletesebb bánásmódja miatt.

A technikai újdonságok, mint a xerox, de főleg a számítógép megjelenése már 1971-ben arra késztette a szerzőt, hogy ennek a régi könyvek feldolgozására és nyilvántartására gyakorolt hatását elemezze. Borsa Gedeon minden bizonnyal első volt az országban, aki felismerte a számítógépben rejlő lehetőségeket a régi nyomtatványok azonosítása és meghatározása tekintetében. Koncepcióját több tanulmányban is közzétette, köztük a már fent említett külföldön megjelent (és általában előadás formájában is elhangzott) dolgozataiban.

Mindazok, akik a régi könyvekkel foglalkoznak, bizonyára örülni fognak annak, hogy ebben a negyedik kötetben helyett kapott két, korábban csak bibliofil formában hozzáférhető tanulmánya is. A Borda Antikvárium könyvészeti füzeteinek első tagjaként jelent meg 1992-ben *A régi nyomtatványok anyaga* című monográfia, majd *A régi nyomtatványok mérete* 1994-ben. Az elsőnek itt a kötetben kissé más a címe – a 13. tanulmányról van szó – *A régi nyomtatványokkal való foglalkozás és azok anyaga*. Címétől eltekintve azonban azonos az önálló kötetben közreadott korábbi, bibliofil változattal. A másik, a kötet 14. tanulmánya annyiban tér el a Borda Antikváriumnál napvilágot látott bibliofil kötetétől, hogy ahhoz mel-

lékletként színes, hajtogatásra alkalmas papírlapok is járultak, amelyekből 4, 8, 16 és más, a legkülönbözőbb papír-, illetve könyvformátumokat lehetett hajtogatni az instrukcióknak megfelelően. (Ebben az említett, Borda Antikváriumnál megjelent bibiliofil kiadásban a mellékletek elkészítésében és az itt is látható képek válogatásában Pavercsik Ilona volt Borsa Gedeon munkatársa). Ez a két módszertani tanulmány – együtt csaknem ötven lapot tesznek ki – kiváló gyakorlati útmutató mindenkinek, aki régi könyvekkel és azok fizikai jellemzőivel foglalkozik.

Az 1970–1980-as években tágabb lehetőség nyílt arra, hogy a retrospektív nemzeti bibliográfia gondozói a régi hazai nyomtatványokat, vagyis az 1801 előtti nyomtatványokat külföldön, mindenekelőtt a szomszédos országokban kutassák. A módszertani cikkek között tehát olyanokat is találunk, amelyek a külföldi kutató utak leggazdaságosabb és legtöbb eredményt hozó lehetőségeivel foglalkozik, vagyis a hatalmas gyűjtőmunka legésszerűbb megszervezésének kérdéseivel. E gyűjtőutak eredményeként lehetett megjelentetni Petrik Géza bibliográfiájának hetedik (pót)kötetét, amelynek anyaga jelentős részben az akkori jugoszláviai és csehszlovákiai gyűjtések eredményeit tartalmazta. Minderről országok, illetve tájegységek szerinti részletesebb összefoglalást is olvashatunk a kutató utak alá besorolt tanulmányokban. 1963-ban íródott a szlovákiai gyűjteményekben talált régi magyarországi nyomtatványokról szóló tanulmány, ugyanebben az évben még a cseh- és morvaországi gyűjteményekről, 1967-ben pedig a jugoszláviai gyűjteményekben végzett kutatásról is írt. Majd 1973-ban olaszországi, 1976-ban németországi kutatásokról; 1987-ben beszámoló készült az Osztrák Nemzeti Könyvtár 16. századi nyomtatványainak regisztrálásáról, és a közelmúltban (1999) már hírt adhatott az Erdélyben folyó gyűjtőmunkáról is. E kutató utak eredményeit nagyrészt szövegesen, de helyenként jegyzékszerűen, statisztikai táblázatokkal szemléltetve tekintheti át az olvasó.

A *Könyvtörténeti írások* negyedik kötetét a kutatási eredmények alcím alá felsorakoztatott tanulmányok zárják. Ez utóbbi rész a maga harminc rövidebb tanulmányával különösen érdekes és változatos olvasmány. Mindegyikre nem térhetünk ki, de megpróbáljuk érzékeltetni, hogy milyen tág kört ölelnek fel az egyes cikkek. Olvashatunk Gutenbergről mint a sztereotípia feltalálójáról: erre a kérdésre itthon Borsa Gedeon hívta fel először a figyelmet, de úgy tűnik, az Egyesült Államokban most legújabban nyilvánosságra került nyomdatörténeti kutatások beigazolják feltevését.

Nagy vihart kavart az 1970-es években egyes külföldön élő, magyar őstörténettel foglalkozó, többé-kevésbé amatőr kutatók körében az ún. Kassai kódex kérdése, amelyről a hazai tudományosság több képviselője, köztük Borsa Gedeon is megállapította, hogy bizonyíthatóan modern hamisítvány.

Borsa Gedeon készítette el a 16. századi itáliai nyomdászok névjegyzékét, a két kötetes *Clavis*-t, amely szavai szerint mintegy „kísérleti nyúlként" szolgált egy későbbiekben elkészítendő, az összes korai európai nyomdász adatait tartalmazó adatbázishoz. A régi könyvekkel foglalkozók világszerte ha máshonnan nem, hát az itáliai nyomdászok „Clavis"-ából ismerik Borsa Gedeon nevét, hiszen ez a két kötet világszerte minden régi könyvállománnyal rendelkező gyűjtemény kézikönyvtárában ott van.

Új kutatási eredmények szólnak a Hoffhalter nyomdászcsaládról, a mai Burgenland területén lévő egykori magyarországi nyomdákról, köztük a németújvári,

a lorétomi és a kismartoni műhelyekről. Egyes tanulmányok a bibliofília tárgykörébe illenek, mint a selyemre készült hazai nyomtatványokról, vagy a széles lapszélű kiadványokról szóló dolgozatok. Egyszerre zenetörténeti és nyomdatörténeti érdekességek azok a librettók, amelyek Haydn idejében Eszterháza számára készültek.

Akár a módszertani cikkek között is helye lett volna a 18. századi magyarországi és erdélyi törvénykiadások nyomdai vizsgálatát, illetve annak eredményét bemutató két tanulmánynak. Arról van szó ugyanis, hogy az országgyűlésen hozott törvényeket a királyi jóváhagyást követően kihirdették, vagyis szövegüket hozzáférhetővé tették. Ehhez már korán kitűnő eszköznek bizonyult a könyvnyomtatás. Amint Borsa Gedeon leírja, szomszédaink közül a csehek már 1515 óta éltek is ezzel a lehetőséggel. Magyarországon csak jóval később, 1595-től kezdve nyomtatták ki a dekrétumokat. Ezek rendszerezése már önmagában sem egyszerű, de kiderült, hogy számos utánnyomás, variáns, sajtóhiba valóságos „bibliográfiai dzsungelt" teremtett e nyomtatványok kapcsán, amelyben az eligazodás mind több gonddal járt. Ezt a rendszerező feladatot végezte el a szerző a magyarországi és az erdélyi törvénykiadások területén is.

A kutatási eredmények közé azok az 1997 óta megjelent tanulmányai is bekerültek, amelyek az I. (Hazai nyomdászat 15–17. század), vagy a II. (Külföldi nyomdászat) kötetének megjelenése után készültek. Így például újabb adatok Joannes Manliusról vagy híradás egy korai magyar Euripidész-fordításról.

A *Könyvtörténeti írások* négy kötete jól reprezentálja a szerző sokoldalú, termékeny tudósi munkásságát, megjelentetése pedig azt, hogy az Országos Széchényi Könyvtár tudatában van ennek a kivételes szerzői teljesítménynek a jelentőségével. A négy kötet nagy előnye a szerkesztési elvek azonossága és az a következetesség, amely nemcsak a szerzőnek, Borsa Gedeonnak, hanem a sorozat szerkesztőjének, P. Vásárhelyi Juditnak is érdeme.

Tehát a *Könyvtörténeti írások* I. és II. kötetével azonos a III. és IV. kötet szerkezete és azonos a jegyzetelés módja is. Az egyes tanulmányok sorszámot kaptak, a jegyzetek pedig nem az egyes tanulmányok végén vagy a lap alján találhatók, hanem az egyes kötetek végén, a tanulmányok sorszáma szerint kereshetők vissza. Az eredeti közlés helye a tartalomjegyzékben és az egyes tanulmányok végén is megtalálható. A kötetek külseje egyszerű, de egységes. Egységes annyiban is, hogy mindegyik kötet hátsó borítóján a magyar címert ábrázoló korabeli metszet látható, a megfelelő kötet illusztrációs anyagából kiválasztva. Mindkét kötet számítógépes szerkesztését Pataki Gábor és Szendrei J. Zsuzsanna végezte. Gondos munkájuknak köszönhető, hogy főleg e két utóbbi kötet illusztrációi jobb minőségűek, mint az eredetei közlésekben szereplők. Mindkettő kiadását a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatta a Magyar Millennium alkalmából.

BORSA Gedeon: Könyvtörténeti írások III.: Az OSZK Évkönyveiben megjelent tanulmányok. Bp. 2000. 546 p. (Az OSZK kiadványai. Új sorozat 9.)

BORSA Gedeon: Könyvtörténeti írások IV.: Módszertani cikkek és kutatási eredmények. Bp. 2000. 420 p. (Az OSZK kiadványai. Új sorozat 10.).

V. Ecsedy Judit

Hírlevél a Magyar
Könyvtárosok
Egyesülete tagjaihoz

MKE

Lezárva: 2001. április 20. 100. szám

Megjelenik: általában 30 nap alatt.

Kedves Olvasó!

Ön most a Magyar Könyvtárosok Egyesülete
100. hírlevelét olvassa!
Az első szám 1991-ben, Horváth Tibor elnöksége
és Papp István főtitkársága idején jelent meg.
Tisztelettel köszöntjük Őket!

(Szerkesztőség)

Személyi hírek

Lemondott az MKE Ellenőrző Bizottságában betöltött tisztségéről Billédiné dr. Holló Ibolya.

Személyi változások a Könyvtári Intézetben: Az oktatási és módszertani osztály régi szervezeti struktúrájában megszűnt. Az új oktatási osztály vezetője dr. Bartos Éva, telefonszáma: 224-3818. Munkatársak: Cselényi Imre, Fejős László, Törökné Jordán Katalin. Adminisztrátor: Szabó Lászlóné, telefonszáma: 224-3819, az osztály elektronikus címe: *oktat@oszk.hu.* Ennek az osztálynak a munkatársa lett dr. Nagy Attila, elérhetősége nem változott. Dr. Csapó Edit nyugdíjazás előtti felmentését tölti. Április elsejétől megvált az oktatási osztálytól Kasza Irma, aki a könyvtártudományi szakkönyvtár munkatársa lett. Az ebben az évben alakult szervezési és elemző osztály vezetője Fehér Miklós, telefonszáma: 224-3882. Ezen az osztályon dolgozik Varga Ildikó, Vidra Szabó Ferenc (telefonszámuk nem változott), dr. Hangodi Ágnes és Fogarassy Miklós. A gyűjteményépítési információs osztály (Új Könyvek) vezetője változatlanul Hölgyesi Györgyi. A szakkönyvtár vezetésében sem történt változás, a könyvtárvezető Rácz Ágnes.

Dr. SEBESTYÉN GÉZA halálának 25. évfordulója – 1976. április 5-én hunyt el dr. Sebestyén Géza, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgató-helyettese, a KMK igazgatója, az ELTE Könyvtártudományi Tanszék oktatója, a „Sallai-Sebestyén" társszerzője.

Egyesületi élet

2001. február 28-án a tanácsülés megtárgyalta és módosítással elfogadta az elnökség 2001. évi munkatervét. („Szép folyóirat" díjazásának módja; a szakma fokozottabb médiamegjelenítése). Ezt követően napirenden szerepeltek a vándorgyűlés szervezési kérdései, a könyvtáros arcképcsarnok terve, az idei INKA tanfolyamok, a tagdíjreform és az MKE elnökének tájékoztatója.

Amikor nyomtatásban megjelenik Hírlevelünk, a VIII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál már lezajlott:

> 2001. április 26–29. között kerül sor a már hagyományos Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválra. Az MKE részéről Balogh Margit, a Műszaki Könyvtáros Szekció elnöke volt a megbízott szervező. A Kongresszusi Központ második emeletén szerveződtek az MKE Könyvtáros Klubjának rendezvényei. A könyvfesztiválon programmal szerepelt a Bibliográfiai Szekció, a Gyermekkönyvtári Szekció, a Könyvtárostanárok Szervezete, a Közkönyvtári Egylet, a Műszaki Könyvtáros Szekció, az Olvasószolgálati Szekció és a Társadalomtudományi Szekció. A belépőket az egyesületi tagok szervezetüktől kapták meg, illetve a helyszínen a regisztráláskor vehették át.

A Magyar Periodika Kör az idei Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál a Könyvtáros Klubban április 27-én rendezvényt szervez „A tudás hatalom" címmel.

A tagdíjreformhoz szükséges információként kérte a szervezeteket a titkárság arra, hogy a náluk első helyen regisztrált tagság munkahelyi megoszlásáról – a legaktuálisabb adatok birtokában – tájékoztatást adjanak. Köszönjük mindazoknak, akik az összeállítást a kért időben megküldték.

Elnökségi hírek

2001. március 1. Az elnökség az MKE megújulásával kapcsolatos tervekkel foglalkozott, amelyeket a tanáccsal közös május 17-ei ülés is tárgyal majd.

2001. április 19. A Békéscsabán tartott elnökségi ülésen áttekintették az idei vándorgyűlés szervezésének helyzetét. A Nyíregyházán megrendezésre kerülő, a sorban a XXXIII. MKE vándorgyűlés jelentkezőinek száma közel 600 fő. Itt emlékeztetünk arra, hogy április 23-a volt az egyes tematikus szekciók szervezésére vonatkozó tervek megalkotásának határideje, az előadások tartalmi kivonatának beküldését pedig április 30-ára kérte az elnökség. Döntés született a külföldi vendégek meghívásával kapcsolatban. Ezt követően a témafelelősök részletesen ismertették a beadott NKA-pályázatokat.

Az MKE és az IKSZ elnöksége közös levélben fordult dr. Majtényi László adatvédelmi biztoshoz „az önkormányzatok és egyéb (pl. állami) szervezeteknek a személyes adatok kategóriájába tartozó információk bekérésé"-vel kapcsolatban. A kapott válaszlevél szövege megtekinthető az MKE titkárságán.

Az MKE elnöksége véleményt készített a kétszintű érettségi vizsga rendelettervezetéről. Idézetünk a vonatkozó fontosabb megállapítások közül való: „A tanulók és tanáraik számára a könyv és könyvtárismereti tudás átadásának igénye akkor lesz csak egyértelműen fontos, ha a továbbhaladás feltételeként megfogalmazott tudástartalomról, valamint az ezzel kapcsolatos tanulói tevékenységi formákról a jelölteknek számot kell adniuk mindkét szintű érettségi során. Mindezek miatt a könyvtáros szakma fontosnak tarja, hogy a könyv- és könyvtárhasználati tananyag követelményei jelenjenek meg a közismereti tárgyak érettségi követelményeiben, számon kérendő ismeretként és a tudást megjelenítő tevékenységként egyaránt."

A közelmúltban elkészült alábbi dokumentumok megtekinthetők az MKE titkárságán:

- az Országos Könyvtári Kuratórium 2000. évi tevékenységéről szóló jelentés;
- az MKE elnökségének véleménye a közalkalmazottak jogviszonyával kapcsolatos kérdésekről (válasz Vadász János KKDSZ elnöknek);
- az Európa Ház kezdeményezésére számos civil szervezettel együtt az MKE is aláírta a Romano Prodi EB elnök úrnak eljuttatott, Magyarország európai uniós csatlakozásával foglalkozó levelet.

Pályázatok

- Az MKE és az IKSZ közös pályázatot írt ki az „Év fiatal könyvtárosa" elismerő cím elnyerésére. A határidő 2001. április 30-a volt.

- A Magyar Könyvtárügyért Alapítvány közleményt adott ki az MKE XXXIII. Vándorgyűlésén való részvétel támogatására.

NKA
A Nemzeti Kulturális Alapprogram Könyvtári Kollégiuma felhívására az MKE a következő témájú pályázatokat adta be:

AZ MKE XXXIII. VÁNDORGYŰLÉSE, NYÍREGYHÁZA;
ORSZÁGOS SZAKMAI KONFERENCIA „AZ ELEKTRONIKUS DOKUMENTUMOK BIBLIOGRÁFIAI SZÁMBAVÉTELÉNEK ÉS FELDOLGOZÁSÁNAK KÉRDÉSEI";
A KÖZTAURUSZ: A SZÁMÍTÓGÉPES TARTALMI FELTÁRÁS LEHETŐSÉGEI A KÖZKÖNYVTÁRI GYAKORLATBAN;
IFORMATIKAI, TELEMATIKAI TANFOLYAMOKON VALÓ RÉSZVÉTEL SZERVEZÉSE ÉS TÁMOGATÁSA;
A KÖNYVTÁRAK ÉS A KÖNYVTÁROSOK MÉDIAMEGÍTÉLÉSE MŰHELYBESZÉLGETÉS, FÓRUM;

KÖNYVTÁROS MESTERKURZUS;
MAGYAR PRÓZA AZ EZREDFORDULÓN – TUDOMÁNYOS KONFERENCIA ÉS RÖVIDPRÓZA FESZTIVÁL MEGRENDEZÉSE AZ OLVASÁS ÉVÉBEN;
A KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK ÁTFOGÓ TEZAURUSZÁVAL VÉGZETT FELDOLGOZÁSI ÉS KARBANTARTÁSI TEVÉKENYSÉGEK BETANÍTÁSA;
KI-KICSODA? A MAGYAR KÖNYVTÁROSOK EGYESÜLETÉNEK TAGSÁGA 2000/2001-BEN;
AZ EU-VAL KAPCSOLATOS ALAPISMERETEKET ÁTADÓ TANFOLYAM HATÁRON TÚLI MAGYAR KÖNYVTÁROSOKNAK.

Az MKE a tavalyi évben elnyert pályázata alapján az EU-val kapcsolatos alapvető ismeretek átadását célzó tanfolyamok megtartásához nyerte el az NKA támogatását. Az egyesület f. év július 15-éig multiplikátor rendszerű képzést tervez és ehhez szakértőket kért fel. Egerben és Szombathelyen, valamint Nyíregyházán a főiskolai infrastruktúrára építve rendezik meg az 1-1 napos tanfolyamokat, ahova a környező 3-4 megyéből 20-25 főnyi vezető vagy vezető beosztású könyvtáros részvételét várják. A szervezés, a helyi egyesületi szervezetekkel közösen történik.

Mi történt a szervezetekben?

A Hajdú-Bihar Megyei Szervezet – a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárával együttműködve 2001. április 11–13. között „A multifunkcionális könyvtár" címmel konferenciát szervezett a Debreceni Egyetem Főépületében.

A Műszaki Könyvtáros Szekció – 2001. március 21-én „Középpontban a vállalati műszaki könyvtárak" címmel szakmai napot rendezett az OSZK-ban. Előadók voltak: Balogh Margit (MKE MKSZ), Dippold Péter (Könyvtári Intézet), Horváth Zoltánné (IQ Soft), Mikulás Gábor (Bénédict School).

A Somogy Megyei Szervezet – az MKE szervezeteivel (Gyermekkönyvtári Szekció, Könyvtárostanárok Egyesülete, Közkönyvtári Egylet, Olvasószolgálati Szekció), valamint a Magyar Olvasástársaság, a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Főiskolai Karának, és a Kaposvári Megyei és Városi Könyvtár szakembereinek együttműködésével „Mit ér az ember, ha olvasó?" címmel szakmai konferenciát rendezett 2001. április 6–7-én Kaposvárott. Az elhangzott előadásokat a szakmai sajtóban hamarosan közzé teszik.

A Társadalomtudományi Szekció – keretein belül működő Frankofil Csoport tagjai tanulmányi sétát tettek a Petőfi Irodalmi Múzeumban 2001. március 22-én.

A Tolna Megyei Szervezet – 2001. április 10-én évadkezdő közgyűlést tartott, amelyen a szervezet 49 könyvtárosa vett részt. Különdíjat kapott ötvenezer forint tiszteletdíjjal Illés Ibolya: Tamási Város Könyvtára (1952–2000). Több pályamunka érkezett, melyeket a megyei könyvtár 50. születésnapján adnak közre.

A Vas Megyei Szervezet – „Gyermekkönyvtárak az ezredfordulón" címmel szakmai képzési napot tartottak 2001. április 23-án a Kresznerics Ferenc Könyvtárban, Celldömölkön. – 2001. május 28-án regionális szakmai konferenciát szerveznek „Az olvasó szolgálata, avagy mit kínálnak ma könyvtáraink használóik-

nak" címmel. A rendezvény helye a kőszegi Chernel Kálmán Városi Könyvtár lesz. Jelentkezni a szervezet elnökénél, Kappel Jánosnál lehet (telefon: (94) 360-259, fax: (94) 563-045, e-mail: *mkevas@pluto.bdmk.hu).*

A Veszprém Megyei Szervezet – 2001. március 12-én továbbképzést tartottak az Olvasás Éve témakörben. A meghívott vendégek: dr. Nagy Attila, Kocsis István, Balogh Ferencné és Pardiné Mórocz Magdolna voltak.

A Zempléni Könyvtárosok Szervezete – Taggyűlést tartottak 2001. március 8-án a Zrínyi Ilona Városi Könyvtárban, Sárospatakon.

Egyéb szakmai rendezvények

- A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának 175. évvel ezelőtt történt megalapítását programsorozattal tette emlékezetessé az intézmény.
- 2001. április 18. – a Teleház Klubban bemutatkoztak az új tisztségviselők, átadták a teleházakért díjakat, majd ezt követte az ECDL oktatócsomag bemutató, az OFA pályázatokkal kapcsolatos információ és tájékoztatás a szoftvertelepítés jelenlegi helyzetéről.
- A Kódex Könyvtáros Klub 2001. április 19-én a meghívott vendégek között üdvözölhette Bart Istvánt, az MKKE elnökét, Zentai Péter Lászlót, az MKKE igazgatóját és Gyurgyák Jánost, az Osiris kiadó igazgatóját. A következő, május 17-i klubnapon Barátné Hajdú Ágnessel terveznek beszélgetést az ETO korszerűsítéséről.

Lezajlott rendezvények

- 2001. március 2. Internet Fieszta, Budapest, MTA nagyterem.
- 2001. március 3. Internet Fieszta, Budapest, OSZK.
- 2001. április 6. A hírlapkönyvtárosok megtartották ezévi első találkozójukat az OSZK-ban.
- 2001. április 6–7. Az MKE Tavaszi konferenciája „Mit ér az ember, ha olvasó?" címmel.
- 2001. április 11. „Négyszögletű kerekasztal – Mese felnőtteknek", rendezvény a Magyar Költészet Napján, Budapest, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum.
- 2001. április 11–13. „Multifunkcionális könyvtár" címmel konferenciát rendeztek a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Kenézy Könyvtárában.
- 2001. április 18–20. „Networkshop 2001", Felsőoktatási-kutatási közgyűjteményi számítógép-hálózati és alkalmazási konferencia, Sopron, NIIF, *(http://www.iif.hu)*
- 2001. április 26. az Országos Széchényi Könyvtárban megrendezték a Széchényi Ferenc emléknapot. Az emlékérmet ez alkalommal Győri Erzsébet, az egykori KMK nyugalmazott igazgatója vette át Monok István főigazgatótól. A Bibliothecarius emeritus díjat Berczeli Károlyné, és dr. Vekerdi József kapták.
- 2001. április 26–29. VIII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál, Budapest Kongresszusi Központ.

Nemzetközi kapcsolatok

- 2001. április 2–5. között a németországi Bielefeldben tartották a 91. Bibliothekartag-ot melyen ez évben, Hegyi Ádám Alex (SZTE Egyetemi Könyvtár) képviselte az MKE-t. Beszámolója rövidesen megjelenik a szaksajtóban.
- A cseh társegyesület éves konferenciáját idén Brno-ban rendezik meg 2001. június 21–23. között. A központi téma a könyvtárak és a közigazgatás kapcsolata lesz, amelynek keretében áttekintik a könyvtári törvényhozással kapcsolatos nemzetközi tapasztalatokat is.
- Elkészült az MKE és az EBLIDA közötti szerződés, mely az ez évi együttműködés kereteit szabályozza és lehetővé teszi egy magyarországi CELIP szeminárium megrendezését, amely a tervek szerint szeptemberre várható.

Előzetes rendezvénynaptár:

Magyarországon:

- 2001. május 8–12. „INFO 2001" 3. Nemzetközi Informatikai és Kommunikációtechnikai Szakkiállítás, Budapesti Vásárközpont, e-mail: *info@hungexpo.hu*
- 2001. május 18. „Könyvtári menedzsment és nyilvános szolgáltatások" címmel a Goethe Institut szemináriumot szervez. Felkért referens dr. Horst Neisser, Ramháb Mária és Fehér Miklós.
- 2001. június 10–11. „East–West Collaboration in the Development of Interactive Media Conference". Open Society Institute, Budapest *(www.osi.hu/ep/im2001)*

Külföldön:

- 2001. május 23–27. „LIDA 2001 – Libraries in the Digital Age", Dubrovnik, Horvátország, e-mail: *lida@ffzg.hr, www.ffzg.hr/infoz/lida/*
- 2001. május 27–29, „CAIS 2001" 29th Annual Conference of the Canadian Association for Information Science to be held with the Congress for the Social Sciences and Humanities of Canada, Québec, Kanada *(http://www.fims.uwo.ca/cais/caiscfpe.htm)*
- 2001. május 30–június 2. „VI. European Conference on Archives, Archives between past and future", e-mail: *archives@brainitalia.it, www.brainitalia.it*
- 2001. június 9–17. „Crimea 2001" Eighth International Conference, Sudak, Ukrajna. (e-mail: *crimea.europe@gpntb.ru, http://www.iliac.org/crimea2001/index.html*)
- 2001. június 14–20. „American Library Association Annual Conference" San Francisco, California, USA. További információ: Michael Dowling Director ALA International Relations Office ph: +1-312-280-3200 fax: +1-312-280-3256 (e-mail: *mdowling@ala.org*), *(http://www.ala.org)*
- 2001. június 19–22. „Informing Science Conference", Krakow, Lengyelország *(http://is2001.com)*
- 2001. június 23- július 20. „International Graduate Summer School 2001", The University of Wales, Egyesült Királyság (e-mail: *Joyce, Wallace@aber.ac.uk, www.dil.aber.ac.uk/IGSS/*)

- 2001. július 5–7. ICCC / IFIP 5th INTERNATIONAL CONFERENCE ON ELECTRONIC PUBLISHING – ELPUB2001 – „2001 in the Digital Publishing Odyssey", Canterbury, Egyesült Királyság *(http://www.tu-chemnitz.de/pm/elpub2001)*
- 2001. július 4–13. „The 27th British Council Cambridge Seminar – The Contemporary Writer in the United Kingdom" Downing College, University of Cambridge, Egyesült Királyság (e-mail: *network.events@britishcouncil.org www.britishcouncil.org/networkevents)*
- 2001. július 9–13. „DELOS International Summer School on Digital Library Technologies – ISDL 2001" Pisa, Olaszország *(www.fossabanda.it)*
- 2001. július 20–22. „Bridging Borders: Building Hispanic Library Education and Services in a Global Perspective" University of Wisconsin-Madison, (e-mail: *jpearl@slis.wisc.edu*)
- 2001. augusztus 16-25. „IFLA 2001 Boston Conference" Boston, MA,USA *(http://www.ifla.org/IV/ifla67/)*, utazási ösztöndíj kérhető: IFLA ALP c/o Uppsala University Library Box 510 SE-751 20 UPPSALA, Sweden Fax: +46 18 471 3994 (e-mail: *ifla.alp@ub.uu.se*)
- 2001. szeptember 4–8. „ECDL 2001 – 5th European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries" *(http://www.ecdl2001.org)*
- 2001. október 1–5. „INTERLENDING & DOCUMENT SUPPLY INTERNATIONAL CONFERENCE" TR3 Conference Centre, Ljubljana, Szlovénija (e-mail: *pauline.connolly@bl.uk*)
- 2001. október 18–21.„THE ETHICS OF ELECTRONIC INFORMATION IN THE 21st CENTURY EEI21 – MEMPHIS *(http://www.memphis.edu/ethics21/01eei/)*
- 2001. október 22–26. DC-2001 International Conference on Dublin Core and Metadata Applications 2001, National Institute of Informatics, Tokyo, Japan National Institute of Informatics (NII, *http://www.nii.ac.jp/*) Dublin Core Metadata Initiative (DCMI, *http://dublincore.org/)* Japan Science and Technology Corporation (JST, *http://www.jst.go.jp/EN/)*
- 2001. október 20–november 11. „2nd INTERNATIONAL SCHOOL FOR ARCHIVAL BUILDING STUDIES (ISFABUS II)", Szlovénija, *http://www.pokarh-mb.si/miaz/isfabus2.htm*
- 2001. december 9–14. „The Electronic Library: strategic, policy and management issues"Loughborough University, Egyesült Királyság (e-mail *network.events@britishcouncil.org*)
- 2002. április 22–26. „INFORMATION, KNOWLEDGE AND SOCIETY. CHALLENGES OF A NEW ERA." Havanna, Kuba, E-mail; *info@idict.cu.* Web site: *http://www.idict.cu/info2002/info2002.htm*
- 2002. augusztus 18–24. 68th IFLA General Conference and Council, Glasgow, Skócia *(http://www.ifla.org/IV/ifla68/, http://www.ifla2002.org/)*

Állást keres:

56 éves, nyugdíjas számítástechnika tanárnő vagyok. Jelentkeztem a Debreceni Egyetem informatikus–könyvtáros szakára (levelező tagozatra). Szeretnék már tanulmányaim idején is könyvtárban elhelyezkedni. Július elsejétől teljes munkaidőben, addig pedig részmunkaidőben tudnék dolgozni. Kérem, aki tud segíteni, címemre *(h8818hub@ella.hu)* szíveskedjék válaszolni. – Bán László nyugdíjas, egyetemi végzettséggel, OMKDK tanfolyammal olvasószolgálati, címleíró, szerzeményezési munkát keres, telefon: 06-53-707-390. – Bánfi István György egyetemi végzettséggel, német, francia, orosz nyelvismerettel, olvasószolgálati gyakorlattal, könyvtári raktáros területen 6–8 órás munkát keres, telefon: 06-20-353-0640. – Hajdúné Kartal Zsuzsa egyetemi végzettséggel, latin, francia, olasz és szövegszerkesztő ismerettel 6 órás olvasószolgálati, szerzeményezési munkát keres, telefon: 333-2100. – Kükedi Margit főiskolai végzettséggel, francia, latin, orosz nyelvismerettel, felhasználói szintű számítástechnikai jártassággal olvasószolgálati nyolc órás munkát keres, telefon: 215-9020. – Molnár Andrea felsőfokú végzettséggel, számítógépes ismerettel feldolgozó vagy olvasószolgálati 8 órás munkát keres, címe: Bp., Korányi S. u. 20. I. 13. – „Orvostudomány" jeligére kér választ könyvtáros hölgy, aki tájékoztató könyvtáros munkakört keres napi nyolc órás elfoglaltsággal. Főiskolai végzettséggel, számítástechnikai gyakorlattal rendelkezik.

Állást kínál:

Az Építésügyi Minőségellenőrző Innovációs Kht. Szabványtárába keres fiatal informatikust/könyvtárost aki legalább alapfokú angol-német nyelvtudással, számítógépes alapismeretekkel rendelkezik. Az állás június 1-jétől aktuális. Érdeklődni a 372-6100/5227-es telefonszámon lehet Katus Máriánál, 8–14 óra között. – A Győri Városi Könyvtár – határozott időre – feldolgozó könyvtárost keres, felsőfokú végzettséggel. Bérezés a Kjt. szerint. Érdeklődni lehet: Horváth Sándor Domonkos, telefon: (96) 516-671. – A Magyar Mezőgazdasági Múzeum 70 000 kötetes korlátozottan nyilvános agrártörténeti szakkönyvtára könyvtárvezetőt keres. A könyvtár a TINLIB integrált számítógépes adatbázist használja. A könyvtár létszáma 3 könyvtáros és 1 raktárosi segéderő. Feltételek: szakirányú felsőfokú végzettség, több éves szakmai és vezetői gyakorlat, idegennyelv-ismeret, számítógépes gyakorlat. Bérezés a közalkalmazotti bértábla szerint. Érdeklődni lehet: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Könyvtára tel.: 343-0573/130, 343-8573/130, 343-5999/130 (munkanapokon: 9–16 óra között) Szakmai életrajzok a múzeum e-mail címére: *mmm@matavnet.hu* és a 343-9120 faxra küldhetők. – A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara Könyvtára keres könyvtár szakon egyetemet végzett, hosszú távon a könyvtárépítést vállaló, vezetői gyakorlattal rendelkező, jogban vagy jogi könyvészetben végzettséggel, esetleg jogi tanulmányokra személyesen is vállalkozó, az angolt is magában foglalóan egy vagy több nyugati nyelven biztos tárgyalási és levelezési készséggel rendelkező majdani könyvtárvezetőt a közalkalmazotti szintet és kedvezményeket egyházi intézményként amúgy is nyújtó, ám azokat versenyképesen meghaladó, megállapodáson nyugvó illetmény ígéretével. Prof. dr. Varga Csaba könyvtári bizottsági

elnök, intézetvezető egyetemi tanár, dékánhelyettes. Telefon: 429-7227 (titkárság), 429-7230 (személyes), fax: 429-7226. – A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Könyvtára egyetemi végzettségű könyvtárost keres címleíró munkakörbe, aki angol, német, francia nyelvű leírói gyakorlattal is rendelkezik. Feladata a TINLIB könyvtári rendszerben történő formai feltárás. Szintén egyetemi végzettségű, lehetőleg egy-két nyugati nyelvet ismerő, internetes keresésben is jártas könyvtárost alkalmazna olvasószolgálati munkakörbe. Jelentkezni lehet dr. Kleininger Lászlóné könyvtárvezetőnél a 429-79233 vagy a 429-7231 telefonszámokon. Munkahely: Budapest VIII., Syentkirályi utca 30. – A sátoraljaújhelyi Erzsébet Kórház Igazgatósága középfokú képesített orvosi könyvtárost keres. Lehet nyugdíjas is. 8 vagy 4 órás munkaidővel. Idegen nyelv, számítógép ismerete előnyt jelent. Bérezés: közalkalmazotti besorolás vagy egyéni megállapodás szerint. Jelentkezni lehet: 3890 Sátoraljaújhely, Mártírok útja 9., vagy telefonon: 06-47-321-222/238 dr. Nagy-Bozsoky József igazgatónál. – A székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár feldolgozói munkára (zenei dokumentumok feldolgozására is) felsőfokú végzettségű könyvtárost keres. TextLib integrált könyvtári rendszerben való jártasság előnyt jelent! Jelentkezni lehet dr. Kisteleki Győzőné osztályvezetőnél. Cím: Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár, 8000 Székesfehérvár, Bartók B. tér 1. Telefon: 22/340-698 Komlósi József.

* * *

Szerkeszti: Jáki Éva
Cím: MKE titkárság, 1054 Budapest, Hold u. 6. Tel./fax: 311-8634
E-posta: MKE@OSZK.HU

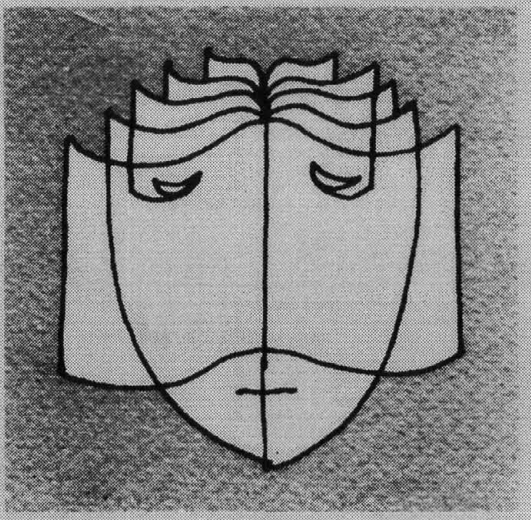

MIT ÉR AZ EMBER, HA OLVASÓ?

MEGHÍVÓ